

Jaana M Kinnunen, Lasse Pere, Susanna Raisamo, Anu Katainen,
Hanna Ollila, Arja Rimpelä

Nuorten terveystapatutkimus 2017:

NUORTEN TUPAKKATUOTTEIDEN JA PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ SEKÄ RAHAPELAAMINEN

*Suomi
Finland*
100

Sosiaali- ja terveysministeriö

ISBN:978-952-00-3878-6

Kuvat:

Taitto:

Helsinki 2017

Kuvailulehti

Julkaisija	Sosiaali- ja terveysministeriö	28.06.2017	
Tekijät	Jaana M Kinnunen, Lasse Pere, Susanna Raisamo, Anu Katainen, Hanna Ollila, Arja Rimpelä		
Julkaisun nimi	Nuorten terveystapatutkimus 2017: Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö sekä rahapelaaminen		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2017:28		
Diaari/hankenumero		Teema	
ISBN painettu		ISSN painettu	
ISBN PDF	978-952-00-3878-6	ISSN PDF	2242-0037
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN: 978-952-00-3878-6		
Sivumäärä	108	Kieli	suomi
Asiasanat	nuoret, tupakka, nuuska, sähkösavuke, alkoholi, rahapelaaminen		
Tiivistelmä	<p>Nuorten terveystapatutkimuksessa on seurattu valtakunnallisin kyselyin 12–18-vuotiaiden nuorten terveystottumuksia vertailukelpoisin menetelmin joka toinen vuosi vuodesta 1977. Tässä raportissa tarkastellaan tupakkatuotteiden ja alkoholin käyttöä sekä rahapelaamista. Vuonna 2017 kyselyyn vastasi 4058 nuorta (vastausprosentti 43 %).</p> <p>Päivittäinen savukkeiden poltto väheni edelleen. Tupakointikokeilut vähenivät 14-16-vuotiailla. Nuuskakokeilut pysyivät samalla tasolla kuin 2015, mutta päivittäinen ja silloin tällöin käyttö lisääntyivät 18-vuotiailla pojilla. Sähkösavukkeiden kokeilut ja käyttö pysyivät samalla tasolla kuin 2015. Noin puolet käytti sähkösavukkeissa nikotiinipitoisia nesteitä. Vesipiipun toistuvat kokeilut olivat edelleen harvinaisia. Vain harvassa kodissa tai perheen autossa sai tupakoida, osassa sai tupakoida parvekkeella. Vanhempien tupakointi väheni edelleen. Raittiuden osuuden lisääntyminen pysähtyi vuosien 2015 ja 2017 välillä. Samoin pysähtyi alkoholin käytön ja humalajuomisen pitkään jatkunut väheneminen. Alkoholin käyttö oli kuitenkin edelleen hieman harvinaisempaa kuin neljä vuotta aikaisemmin. Yksikään alaikäinen ei ollut ostanut juomaa itse Alkosta. Useimmiten alkoholin osti nuorille joku muu. Alkoholimainontaa nähneiden osuuden lasku vuonna 2015 oli tilapäinen. Raha-automaatilla pelaaminen oli 14-16-vuotiailla hieman yleisempää kuin vuonna 2015, mutta kuitenkin selvästi vähäisempää kuin ennen lakimuutosta 2011. Ikärajavalvonta oli pelipaikoissa riittämätöntä.</p>		
Kustantaja			
Painopaikka ja vuosi			
Julkaisun myynti/jakaja			

Presentationsblad

Utgivare	Social- och hälsovårdsministeriet	28.06.2017	
Författare	Jaana M Kinnunen, Lasse Pere, Susanna Raisamo, Anu Katainen, Hanna Ollila, Arja Rimpelä		
Publikationens titel	Undersökning om hälsovanor bland unga 2017 Konsumention av tobak och alkohol samt penningspel bland unga		
Publikationsseriens namn och nummer	Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och prememorier 2017:28		
Diarie- /projektnummer		Tema	
ISBN tryckt		ISSN tryckt	
ISBN PDF	978-952-00-3878-6	ISSN PDF	2242-0037
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3878-6		
Sidantal	108	Språk	finska
Nyckelord	unga, tobak, snus, elektronisk cigarett, alkohol, penningspel		
Referat	<p>Studien av ungdomars hälsobeteende har sedan 1977 följt upp hälsovanorna hos finska 12-18-åringar vart annat år med jämförbara metoder. Rapporten granskar bruket av tobaksprodukter och alkohol samt spelandet av penningspel. År 2017 besvarade 4085 ungdomar enkäten (svarsprocent 43%).</p> <p>Daglig rökning minskade fortfarande mellan 2015 och 2017. Experimentering med tobak minskade hos 14-16-åringar. Experimentering med snus låg på samma nivå som 2015 men dagligt eller då och då bruk ökade bland 18-åriga pojkar. Bruk av och experimentering med elektroniska cigaretter förändrades inte och ungefär hälften använde vätskor som innehöll nikotin. Upprepad experimentering med vattenpipa var sällsynt. Det var inte tillåtet att röka i nästan alla hem och inte heller i familjens bilar. I några hem var rökning tillåtet på balkongen. Föräldrarnas rökning fortsatte att minska. Ökningen i andelen nyktra, minskningen i alkoholbruk och i andelen berusade planade ut, fastän alkoholbruk fortfarande var på en lite lägre nivå än fyra år tidigare. Minderåriga hade inte köpt alkohol från Alko (systembolaget) utan oftast hade någon annan köpt alkoholen åt dem. Minskningen i andelen unga som hade sett alkoholreklamer i 2015 var tillfällig. Penningspel med spelmaskiner var litet vanligare än 2015 men betydligt sällsyntare än 2011 innan lagförändringen. Övervakningen av åldersgränsen i spellokaler var otillräckligt.</p>		
Förläggare			
Tryckort och år			
Beställningar/ distribution			

Description sheet

Published by	Ministry of Social Affairs and Health	28.06.2017	
Authors	Jaana M Kinnunen, Lasse Pere, Susanna Raisamo, Anu Katainen, Hanna Ollila, Arja Rimpelä		
Title of publication	The Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017: Adolescent smoking, alcohol use and gambling		
Series and publication number	Reports and Memorandums of the Ministry of Social Affairs and Health 2017:28		
Register number		Subject	
ISBN (printed)		ISSN (printed)	
ISBN PDF	978-952-00-3878-6	ISSN PDF	2242-0037
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN: 978-952-00-3878-6		
Pages	108	Language	finnish
Keywords	adolescents, tobacco, snus, electronic cigarette, alcohol, gambling		
<p>Abstract</p> <p>The Adolescent Health and Lifestyle Survey has followed health behaviours of 12 to 18-year-old Finns every second year since 1977, with comparable methods. This study reports use of tobacco products and alcohol, as well as gambling. In 2017, the number of respondents was 4058 (response rate 43%).</p> <p>The decrease in daily smoking continued between 2015 and 2017. Experimenting with smoking decreased among 14 to 16-year-olds. Experimenting with snus stayed on the same level as in 2015, but daily or occasional use increased among 18-year-old boys. Use of and experimenting with electronic cigarettes did not change; half of the respondents used nicotine containing liquids. Repeated experiments of water pipe (shisha) use were rare. Smoking was forbidden in most homes and family cars. In some homes, smoking was allowed on the balcony. Parents' smoking continued to decrease. Increase in the proportion of abstainers levelled off, as did the decrease in alcohol use and drunkenness. Use of alcohol was, however, slightly less common than four years earlier. Minors had not bought alcohol from Alko (the Finnish alcohol monopoly). Usually somebody else bought it. The decrease in the proportion of respondents who had seen alcohol advertisement in 2015 was temporary. Gambling was somewhat more common among 14 to 16-year-olds than in 2015 but less common than in 2011 before the legislative change. Supervision of the age limit for gambling was insufficient.</p>			
Publisher			
Printed by (place and time)			
Publication sales/ Distributed by			

Sisältö

1. Johdanto	8
2. Aineistot ja menetelmät	11
2.1 Kyselyn toteutus.....	11
2.2 Kyselyjen vertailtavuus	12
2.3 Tupakan ja päihteiden käytön indikaattorit.....	14
3. Tupakointi	16
3.1 Tupakointikokeilut	16
3.2 Tupakkatuotteiden päivittäinen käyttö.....	17
3.3 Nuuskan käyttö ja hankinta.....	19
3.4 Päivittäinen savukkeiden poltto ja nuuskan ja savukkeiden sekakäyttö	21
3.5 Itsekäärityt savukkeet	24
3.6 Vesipiippu	24
3.7 Sähkösavukkeet.....	27
3.8 Päivittäin tupakoivien tupakkaostot.....	35
3.9 Tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeiden ostaminen kavereille	36
3.10 Tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeiden esilläpito	37
3.11 Tupakansavulle altistuminen.....	39
3.12 Vanhempien tupakointi ja kodin tupakointisäännöt.....	40
3.13 Koulujen tupakointisäännöt.....	44
3.14 Tupakoinnin loppuminen vuoteen 2030 sekä muut tupakointia koskevat mielipiteet	46
4. Alkoholin juominen	49
4.1 Raittius	49
4.2 Alkoholin juomistiheys.....	50
4.3 Humalajuominen	52

4.4	Alkoholimainonnan havaitseminen ja alkoholin hankinta	54
5.	Rahapelaaminen.....	58
5.1	Rahapelaamisen yleisyys	58
5.2	Rahapeliautomaattipelaamisen yleisyys	60
5.3	Henkilökunnan puuttuminen pelaamiseen	61
5.4	Rahapelihaitat.....	62
6.	Pohdinta.....	64
6.1	Tupakointi vähenee edelleen, nuuskan käyttö ei	62
6.2	Sähkösavukkeet ja vesipiippu	65
6.3	Tupakkatuotteiden esilläpito ja myynti alaikäisille	67
6.4	Vanhempien tupakointi, kodin tupakointisäännöt ja altistuminen tupakansavulle	68
6.5	Koulujen tupakointikielto nuorten näkökulmasta	69
6.6	Tupakkatuotteiden käytön loppumista sekä tupakkatuotteita ja sähkösavukkeita koskevat asenteet	69
6.7	Alkoholin käytön ja humalajuomisen väheneminen pysähtynyt	70
6.8	Rahapelaaminen ja sen haitat	72
6.9	Tulosten luotettavuus.....	73
7.	Päätelmät	74
8.	Summary.....	78
	Kiitokset.....	82
	Liitetaulukot	83
	Liite	98
	Lähteet.....	106

1. Johdanto

Suomessa nuorison terveyttä ja terveystottumuksia seuraavat tietojärjestelmät ovat osoittaneet nuorten tupakoinnin ja alkoholin käytön kehityssuunnan olleen pääosin myönteinen 2000-luvulla (1–3). Vuoteen 2015 asti Nuorten terveystapatutkimuksen, Kouluterveyskyselyn ja ESPAD-tutkimuksen tulokset ovat osoittaneet savukkeiden polton ja alkoholin käytön myönteisen kehityksen jatkumista tai korkeintaan tasaantumista (1–3). Vastaavia tuloksia on saatu myös muista Euroopan maista (4, 5) ja Pohjois-Amerikasta (6, 7). Nuuskan käyttö sen sijaan on kasvanut vuosien 2009 ja 2017 välillä, sekä Nuorten terveystapatutkimuksessa että Kouluterveyskyselyssä (1–2). Vesipiipun suosio on kansainvälisesti tarkasteltuna kasvanut viime vuosina, ja se näyttää kiinnostavan länsimaissa erityisesti nuoria aikuisia (8). Myös sähkösavukkeiden kokeilu ja käyttö ovat kansainvälisesti lisääntyneet nopeasti (9). Suomessa sekä nuorten vesipiippu- että sähkösavukekokeilut ovat olleet suhteellisen yleisiä vuosina 2013–2015, mutta säännöllinen käyttö on vähäistä (1).

Suomi asetti vuonna 2010 ensimmäisenä maana tupakkalakiin tavoitteen tupakkatuotteiden käytön loppumisesta niiden käytön vähentämisen sijaan. Vuoden 2016 tupakkalain kokonaisuudistuksessa aiemman tupakkalain tavoitetta laajennettiin kattamaan myös uusien nikotiinituotteiden kuten sähkösavukkeiden käyttö (10). Tupakkalaissa lapset ja nuoret ovat erityisen suojelun kohteena; tupakkatuotteiden esilläpitoa ja saatavuutta on rajoitettu ja tupakointikieltoja laajennettu koskemaan entistä kattavammin lasten toimintaympäristöjä (10). Vuoden 2016 lakiudistuksessa painopistettä vahvistettiin esimerkiksi sisällyttämällä sähkösavukkeet ikärajavälön, esilläpitokiellon sekä savuttomien tilojen piiriin. Nikotiinesteiden myynti säädettiin luvanvaraiseksi. Savukkeista, kääretupakasta ja sähkösavukkeiden nesteistä kiellettiin siirtymäajoin kaikki tunnusomaiset tuoksut ja maut, kuten vanilja ja mentoli. Tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeiden nikotiinesteiden tuonnille ETA-maiden ulkopuolelta asetettiin 24 tunnin aikaraja, nuuskan maahantuontimäärää rajoitettiin, ja sähkösavukkeiden netti- ja muu etämyynti kiellettiin. Suomessa myytäviin tupakkapakkauksiin tulivat kuvalliset terveysvaroitukset. Myös tupakansavulle altistumisen ehkäisyä vahvistettiin. Autossa ei saa tupakoida, jos kydyssä on alle 15-vuotias lapsi. Taloyhtiöille säädettiin mahdol-

lisuus hakea kunnalta tupakointikieltoa parvekkeille ja muille ulkoalueille, kuten terasseille.

Hallituksen syrjäytymistä, köyhyyttä ja terveysongelmia vähentävän poikkihallinnollisen toimenpideohjelman (11) yksi teema oli terveyden edistäminen terveyseroja kaivantamalla. Tätä tavoitetta tukee keväällä 2015 hyväksytty laki ehkäisevästä päihdetyöstä, joka korvaa vanhan raittiustyölain (12). Uusi laki astui voimaan vuoden 2015 lopussa, ja se velvoittaa kuntia ottamaan myös tupakoinnin ehkäisy ja vähentämisen sekä rahapelihaitat laaja-alaisesti ja systemaattisesti osaksi kunnissa toteutettavaa ehkäisevää päihdetyötä (12). Lain toimeenpanoa tukee ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma (13). Toimintaohjelma sisältää kuusi painopistettä, joilla muun muassa pyritään vahvistamaan yhteiskunnallisia rakenteita, viestintää ja ammattilaisten osaamista ja lisäämään Pakka-toimintamallin käyttöä ikäraja-valvonnassa.

Suomessa rahapeli-toimintaa säätelevää arpajaislakia (14) uudistettiin merkittävästi vuosina 2010–2012. Lakiuudistuksen keskeinen tavoite on suojella lapsia ja nuoria rahapelaamisen haitoilta. Vuonna 2010 rahapelaamiselle säädettiin 18 vuoden ikäraja. Rahapeliautomaattien osalta ikärajamuutos astui voimaan siirtymäajan jälkeen 1.7.2011. Rahapelaamiseen liittyvistä lakimuutoksista keskeinen on myös Ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskeva laki (12), jossa rahapelihaittojen ehkäisy sisällytettiin osaksi ehkäisevän päihdetyön kokonaisuutta. Suomalaisten rahapelaamista koskevan väestökyselyn tulosten perusteella 15–17-vuotiaiden rahapelaaminen on viime vuosina vähentynyt (15). Ikärajuudistuksen myötä myös alaikäisten raha-automaattipelaaminen on vähentynyt (3, 16). Valtakunnallisessa Kouluterveyskyselyssä tulokset ovat olleet samansuuntaisia, ja rahapelejä viikoittain pelaavien nuorten osuus laski selvästi vuosina 2010/2011–2013. Tämä kehitys ei kuitenkaan enää jatkunut vuosien 2013–2015 välillä, vaan rahapelejä viikoittain pelaavien poikien osuus kääntyi nousuun (2).

Alkoholilakia uudistettiin edellisen kerran vuonna 2014, jolloin rajoitettiin alkoholimainontaa. Lakiuudistuksella pyrittiin suojelemaan lapsia ja nuoria alkoholimainonnalta kieltämällä alkoholin ulkomainonta, muuttamalla alkoholimainonnan aikarajoja televisiossa ja radiossa, sekä rajaamalla erityisesti sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa alkoholimainontaa (17). Mainonnan rajoitukset tulivat voimaan vuoden 2015 alusta. Nykyinen hallitus on valmistellut vuodesta 2016 alkoholilain kokonaisuudistusta, joka toteutuessaan muun muassa nostaisi kaupoissa myytävien alkoholijuomien enimmäisvahvuuden 4,7 %:sta 5,5 %:iin ja samalla poistettaisiin vaatimus juoman valmistamisesta käymisteitse (18). Toteutuessaan lakimuutos toisi kauppojen valikoimiin väkevästä alkoholijuomista sekoitetut juomat, eli niin kutsutut limuviinat, joita suosivat erityisesti nuoret kuluttajat. Asiantuntijalausunnoissa on arvioitu, että lakimuutos lisäisi alkoholinkulutusta ja kääntäisi jo vuosia jatkuneen alkoholinkäytön laskevan trendin

nousuun. Lakiuudistus on tarkoitus antaa eduskunnan käsittelyyn vuoden 2017 aikana.

Vuonna 1977 käynnistynyt Nuorten terveystapatutkimus on vakiinnuttanut asemansa nuorten terveyden ja terveystapojen kansallisena tietolähteenä tuottaen tietoa nuorten terveyden edistämistyön ja terveystalouden perustaksi sekä terveystalouden tavoitteiden toteutumisen arviointiin. Tässä raportissa kuvataan 2017 kyselyn tulokset tupakkatuotteiden, alkoholin ja päihteiden käytön sekä rahapelaamisen osalta, ja näitä verrataan aikaisempiin kyselyvuosiin. Liitetaulukoissa esitetään tupakan ja alkoholin osalta vuoden 2017 kyselyn jakautumatiedot iän ja sukupuolen mukaan sekä eri indikaattorien trenditiedot Nuorten terveystapatutkimuksen kyselyistä iän ja sukupuolen mukaan sekä ikä- ja/tai sukupuolivakioituina vuosina 1987–2017.

2. Aineistot ja menetelmät

2.1 Kyselyn toteutus

Tutkimustulokset perustuvat Nuorten terveystapatutkimuksessa joka toinen vuosi kerättyihin aineistoihin. Postikysely on lähetetty kunakin tutkimusvuonna helmikuun alussa. Vastaamattomille on lähetetty enintään kolme uusintakyselyä, ensimmäinen maaliskuun alussa, toinen huhtikuun alussa ja kolmas huhtikuun puolessa välissä. Vuodesta 2009 lähtien kyselylomake on ollut mahdollista täyttää sähköisesti jo heti ensimmäisestä vastaukserrasta alkaen. Kyselylomake on esitetty liitteessä.

Tutkimusaineistot on kerätty valtakunnallisesti edustavilta otoksilta. Ensimmäisinä tutkimusvuosina otokseen kuuluivat kaikki tiettyinä peräkkäisinä heinäkuun päivinä syntyneet nuoret. Myöhemminä vuosina käytettiin myös muiden kesäkuukausien syntymäpäiviä. Uudet syntymäpäivät valittiin mahdollisimman läheltä alkuperäisiä välttämättä aikaisempien vuosien syntymäpäiviä. Otospäivien valinta suoritettiin siten, että vastaajien keski-ikä oli 12.6, 14.6, 16.6 ja 18.6 vuotta. Vuonna 2017 otospäivät ikäryhmittäin olivat: 12-vuotiaat 19.–26.7.2004; 14-vuotiaat 26.–28.6., 2.–3.7., 7.–9.7., 2.–3.8., 8.–11.8. ja 14.–16.8.2002; 16-vuotiaat 28.6., 1.–3.7., 10.–13.7., 17.–18.7., 5.–7.8., 12.–13.8. ja 17.–18.8.2000; 18-vuotiaat 2.–4.7., 11.–18.7., 1.–2.8., 10.8., 13.–14.8. ja 18.8.1998. Aikaisempien vuosien otoksiin kuuluneiden syntymäpäivät on esitetty kokonaisuudessaan vuoden 2005 raportissa (19).

Taulukossa 1 esitetään vastanneiden lukumäärät ja vastausprosentit iän ja sukupuolen mukaan. Vuoden 1985 ja sitä aikaisemmat vastanneiden lukumäärät ja vastausprosentit löytyvät esimerkiksi vuoden 2015 raportista (1). Vastanneiden osuus on ajan kuluessa laskenut, varsinkin vanhemmilla pojilla 2010-luvulla. Vuosina 2013 ja 2015 kolmas uusintakysely vastaamattomille oli 2-sivuinen lyhytlomake, koska näin pyrittiin saamaan matalaksi jäänyttä vastausprosenttia nousemaan. Lyhytlomake sisälsi keskeisimmät tupakkaan ja alkoholiin liittyvät kysymykset. Mahdollista oli vastata myös varsinaisella lomakkeella, joko aikaisemmin lähetetyllä paperilomakkeella tai sähköi-

sesti. Vuonna 2017 vastaaminen oli hivenen vähäisempää verrattuna edelliseen tutkimusvuoteen 2015, kun huomioidaan tuolloin sekä varsinaisella lomakkeella että lyhytlomakkeella vastanneet (taulukko 1). Kun huomioidaan ainoastaan varsinaisella lomakkeella vastanneet, vuoden 2015 vastausprosentti oli 41, joten siihen verrattuna vastaaminen oli vuonna 2017 vähän aktiivisempaa.

Osa tuloksista esitetään myös ikä- ja sukupuolivakioituna. Vakiointi suoritettiin suoralla vakiointimenetelmällä olettaen kunkin ikä- ja sukupuoliryhmän koko yhtä suureksi. Keskeisimpien indikaattorien osalta on testattu vuosien 2015–2017 ja 2013–2017 välisten erojen tilastollista merkitsevyyttä käyttäen Fisherin tarkan testin p-arvoja (liite-
taulukot 31, 32).

2.2 Kyselyjen vertailtavuus

Kyselyt on toteutettu siten, että eri vuosien tulosten vertailukelpoisuus on säilynyt mahdollisimman hyvänä. Tämä koskee aineistojen keruuta, kysymysten laadintaa ja otoksia. Kyselyt on toteutettu suurin piirtein samaan aikaan kunakin tutkimusvuonna. Näin on pyritty sulkemaan pois vuodenaikaan liittyvä vaihtelu nuorten käyttäytymisessä. Lähetetty lomake on aikaisempina vuosina ollut 12-sivuinen, vuosina 2015 ja 2017 8-sivuinen. Myös kysymysten määrä on vaihdellut. Samoin ovat vaihdelleet kysymysten aihealueet siten, että perusosioiden (tupakointi, alkoholinkäyttö, taustatekijät, terveys) lisäksi kyselylomakkeeseen on otettu spesifisempiä aiheita kuvaavia alueita. Samaa asiaa mittaavat kysymykset on toistettu samanlaisina eri kyselyissä, ellei ilmiön kehitys ole muuta edellyttänyt (esim. tupakkalain muutokset).

Kadon ja vastausprosentin laskun vaikutusta tuloksiin on aikaisemmissa raporteissa arvioitu vertaamalla eri indikaattorien (esim. päivittäinen tupakointi) muutosta sen mukaan, miten myöhään tai aikaisin vastaaja on vastauksensa palauttanut. Myöhään vastanneiden on oletettu muistuttavan katoa. Tällä perusteella on laskettu trendien suuntaa ajassa (1). Tulokseksi on saatu, että vaikka tupakoitsijoita ja alkoholin käyttäjiä on ollut kadossa vastaajia enemmän, trendien suunta on säilynyt samana.

Taulukko 1. Vastanneiden lukumäärät ja vastausprosentit Nuorten terveystapatutkimuksen kyselyissä 1987–2017 sukupuolen ja iän mukaan. Nuorten terveystapatutkimus 2017.
Table 1. Numbers of respondents and response rates in the Adolescent Health and Lifestyle Surveys in 1987–2017, by age and sex. (boys = pojat, girls = tytöt) The Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

Sukupuoli ja ikä Sex and age	Vuosi															
	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013*	2015*	2017
POJAT, VASTANNEIDEN LUKUMÄÄRÄ																
12	414	406	426	399	395	427	442	351	368	395	298	326	320	326	713	299
14	1128	361	1196	1203	1177	1168	1186	1251	1092	1092	912	735	621	494	1006	572
16	1183	362	1008	1168	1232	1126	1110	892	1003	806	677	690	566	508	801	459
18	1134	328	893	1029	1071	1088	1112	774	570	681	580	537	392	359	679	370
Yhteensä	3859	1457	3523	3799	3875	3809	3850	3268	3033	2974	2467	2288	1899	1687	3199	1700
TYTÖT, VASTANNEIDEN LUKUMÄÄRÄ																
12	367	430	399	437	424	440	407	425	390	418	344	356	326	350	773	333
14	1202	431	1337	1299	1301	1347	1315	1485	1245	1189	1115	999	777	708	1214	723
16	1284	380	1272	1389	1469	1379	1332	1138	1296	985	1002	962	868	705	1181	697
18	1401	407	1103	1265	1313	1415	1315	976	797	937	912	911	696	708	1045	605
Yhteensä	4254	1648	4111	4390	4507	4581	4369	4024	3728	3529	3373	3228	2667	2471	4213	2358
Kaikki yht.	8113	3105	7634	8189	8382	8390	8219	7292	6761	6503	5840	5516	4566	4158	7412	4058
POJAT, VASTAUSPROSENTTI																
12	81	76	77	73	78	76	79	72	69	67	56	53	47	50	48	44
14	81	75	74	74	75	69	74	66	66	64	57	50	45	37	46	41
16	77	70	68	70	72	68	68	62	59	57	49	47	37	36	35	33
18	69	63	31	66	67	60	63	53	50	49	41	36	26	26	28	28
Yhteensä	76	71	69	70	72	67	69	62	60	58	50	45	38	35	38	36
TYTÖT, VASTAUSPROSENTTI																
12	83	82	82	84	86	87	85	82	75	75	71	68	55	57	57	51
14	90	90	86	86	85	84	85	79	78	75	73	68	60	56	56	54
16	89	82	86	87	88	87	85	82	79	76	73	70	58	55	53	53
18	84	80	82	83	86	83	80	76	74	68	70	61	52	48	45	45
Yhteensä	87	84	84	85	86	85	83	79	77	73	72	66	56	53	52	51
Kaikki All.	81	77	77	78	79	76	76	70	69	66	61	56	47	44	45	43
* sisältää sekä varsinaisen lomakkeen että tupakkaa ja alkoholia koskevan lyhytlomakkeen täyttäneet																
* includes those who filled out the original long questionnaire and a short 2-page questionnaire with main questions on tobacco and alcohol																

2.3 Tupakan ja päihteiden käytön indikaattorit

Tupakkaa kokeilleiksi luokiteltiin vastaajat, jotka vastasivat myöntävästi kysymykseen ”Oletko koskaan polttanut (kokeillut) tupakkaa?” (kys. 22). Mikäli vastaaja oli tässä kysymyksessä rastiinut ei-vaihtoehdon, mutta myöhemmissä kysymyksissä kuitenkin ilmoittanut tupakointia, luokiteltiin hänet tupakointia kokeilleeksi.

Päivittäin savukkeita polttavaksi luokiteltiin vastaaja, joka on polttanut yhteensä yli 50 savuketta, polttanut viimeisen viikon aikana ja ilmoittanut polttavansa kerran päivässä tai useammin (kys. 23, 24, 25). Päivittäin savukkeita polttaviksi luokiteltiin myös ne kysymyksen 16 vaihtoehdon ”tupakoin kerran viikossa tai useammin, en kuitenkaan päivittäin” valinneet, jotka ilmoittivat polttavansa päivittäin enemmän kuin yhden savukkeen (kys. 26).

Päivittäin nuuskaajiksi luokiteltiin ne, jotka kysymyksessä 31 ilmoittivat nuuskaavansa kerran päivässä tai useammin.

Päivittäin tupakkatuotteita (savukkeet, nuuska, sikarit, piiput) käyttäväksi luokiteltiin vastaaja, joka oli yllä luokiteltu päivittäin savukkeita polttavaksi tai päivittäin nuuskaajaksi. Koska nykyistä nuuskan käyttöä koskevassa kysymyksessä oli hieman enemmän puuttuvia tietoja kuin varsinaisissa tupakkakysymyksissä (kys. 22–26), käytettiin osuuksia laskettaessa kantalukuna niitä, joille oli voitu muodostaa päivittäistä savukkeiden polttoa kuvaava muuttuja. Tämä oli perusteltua, koska valtaosa nuuskakysymykseen (kys. 31) vastaamattomista oli niitä, jotka eivät olleet kokeilleet nuuskaa (kys. 30). Nuuskaa ei kysytty vuonna 1985, jolta vuodelta tätä indikaattoria ei esitetä.

Nuuskaa kokeilleiksi luokiteltiin ne vastaajat, jotka vastasivat myöntävästi kysymykseen ”Oletko koskaan kokeillut nuuskaamista?” (kys. 30).

Nykyiseksi nuuskaajaksi tulkittiin vastaajista ne, jotka ilmoittivat nuuskaavansa silloin tällöin tai kerran päivässä tai useammin (kys. 31).

Itsekäärityjä savukkeita polttaviksi luettiin ne päivittäin savukkeita polttavat, jotka ilmoittivat itsekäärityjen savukkeiden päivittäisen kulutuksen lukumääräksi yksi tai enemmän (kys. 26). Tähän luokkaan tulivat myös ne, jotka ilmoittivat itsekäärityjen ohella tehdasvalmisteisten savukkeiden tai piipullisten lukumäärän.

Raittiiksi tulkittiin ne vastaajat, jotka vastasivat kysymykseen 47 ”en käytä alkoholi-juomia”.

Alkoholin juomistiheyden indikaattorit luokiteltiin kysymyksen 47 perusteella.

Viikoittain alkoholia käyttävien ryhmään kuuluvat vaihtoehdon päivittäin, pari kertaa viikossa tai kerran viikossa valinneet.

Vähintään kuukausittain käyttävien ryhmään laskettiin edellisten lisäksi ne, jotka vastasivat vaihtoehdoilla pari kertaa kuukaudessa ja noin kerran kuukaudessa.

Humalajuomisen indikaattorit laskettiin kysymyksen 48 perusteella.

Vähintään viikoittain itsensä tosihumalaan juovien ryhmään on laskettu vastausvaihtoehdon kerran viikossa tai useammin valinneet. Kantalukuna on käytetty joko tähän kysymykseen ja/tai alkoholinkäyttöä koskevaan kysymykseen 47 vastanneita eli luku on laskettu koko nuorisojoukosta, ei vain alkoholia käyttäneistä.

Vähintään kuukausittaisen humalaan juomisen indikaattori on saatu vastaavasti laske-
malla yhteen viikoittaiset humaltajat sekä noin 1–2 kertaa kuukaudessa humaltuvat.

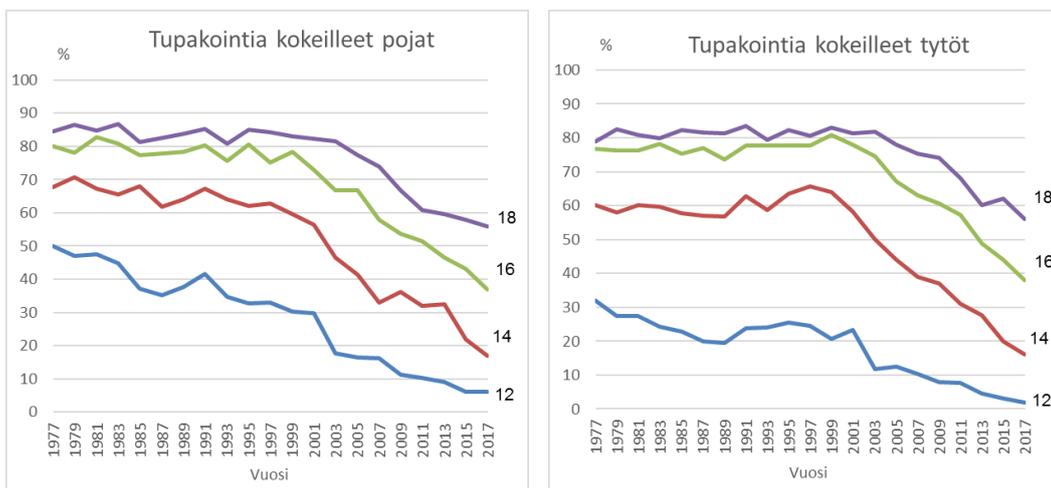
3. Tupakointi

3.1 Tupakointikokeilut

Vuonna 2017 ilmoitti tupakkaa kokeilleensa 2 % 12-vuotiaista tytöistä ja 6 % pojista. 14- ja 16-vuotiaiden joukossa kokeilemattomat olivat vielä enemmistönä, mutta 18-vuotiaista tytöistä ja pojista enemmistön muodostivat kokeilleet 57 % ja 56 % (kuvio 1, liitetaulukot 1, 6).

Kuvio 1. Tupakointia kokeilleiden 12–18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977–2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Figure 1. Percentage of 12–18-year-olds who have tried tobacco in 1977–2017, by age and sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

12- ja 16-vuotiailla pojilla tupakointikokeilut ovat vähentyneet koko tutkimusjakson ajan (1977–2017) (Kuvio 1). Voimakkainta lasku on ollut vuodesta 2001 alkaen. 14-vuotiailla pojilla tupakointikokeilut ovat vähentyneet erityisesti 2000-luvulla, ja vuonna 2015 lasku jatkui pienen pysähdyksen jälkeen. Kokeilleiden osuudet 18-vuotiaista pojista lähtivät laskuun vasta vuoden 2005 jälkeen. Tyttöillä tupakointikokeilut lähtivät laskuun kaikissa ikäryhmissä vasta vuosituhaten vaihteesta alkaen ja lasku jatkui

kahden viime vuoden aikana. Ajanjaksolla 2015–2017 muutokset tupakkakokeilujen osalta olivat ikä- ja sukupuoliryhmittäisessä tarkastelussa tilastollisesti merkitseviä 14- ja 16-vuotiailla pojilla sekä 14-, 16- ja 18-vuotiailla tytöillä (liitetaulukko 31). Vuosien 2013 ja 2017 väliset muutokset tupakkakokeilujen osalta olivat ikä- ja sukupuoliryhmittäisessä tarkastelussa tilastollisesti merkitseviä kaikissa muissa ryhmissä paitsi 12- ja 18-vuotiailla pojilla ja 18-vuotiailla tytöillä (liitetaulukko 32).

Kun tarkastellaan koko tutkimusjaksoa, sukupuolten väliset tupakointikokeilujen erot ovat tasoittuneet ja ovat vähäisiä. 12-vuotiaissa pojissa on kuitenkin edelleen hieman enemmän kokeilleita kuin samanikäisissä tytöissä.

3.2 Tupakkatuotteiden päivittäinen käyttö

Tupakkatuotteiden päivittäisestä käytöstä on tietoa vuodesta 1981 lähtien. Tupakkatuotteiden käyttö sisältää kaikki tupakkatuotteet yhteensä, kuten savukkeet, nuuska, sikarit ja piiput, joista kahta viimeksi mainittua käyttävät vain yksittäiset nuoret. Vuonna 2017 päivittäin tupakkatuotteita käytti 14-vuotiaista tytöistä 2 % ja pojista 1 %. 16- ja 18-vuotiaiden joukossa pojat käyttivät tupakkatuotteita päivittäin hieman tyttöjä useammin; 16-vuotiaista tytöistä 8 % ja pojista 9 % käytti tupakkatuotteita päivittäin. Vanhimmassa ikäryhmässä vastaavat luvut olivat 13 % (tytöt) ja 21 % (pojat) (liitetaulukko 7). 12-vuotiailla tupakkatuotteiden päivittäinen käyttö pysyi harvinaisena.

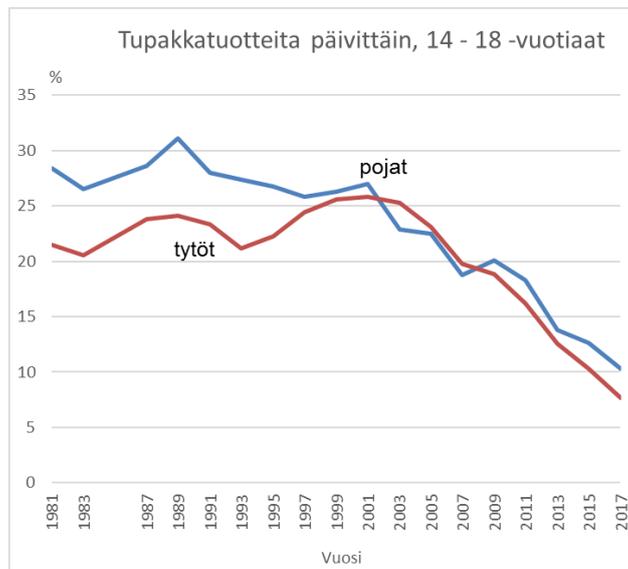
Kun tarkastellaan koko tutkimusjaksoa 1980-luvun alusta lähtien aina vuoteen 2017 asti (kuvio 2, liitetaulukko 22), 14- ja 18-vuotiaiden tyttöjen tupakkatuotteiden käyttö lisääntyi vähitellen 1980-luvun alusta lähtien aina vuoteen 2001 asti. Tämän jälkeen tyttöjen tupakkatuotteiden käytön nousu pysähtyi ja kääntyi laskuun. Pojilla tupakkatuotteiden käyttö oli lähtenyt lievään laskuun jo 1990-luvun alussa. Lasku on jatkunut edelleen 2000-luvulla.

Ikäryhmittäisessä tarkastelussa tupakkatuotteiden käytön muutokset olivat suurin piirtein samanlaisia kuin ikävakioidut luvut 14–18-vuotiailla (kuvio 3, liitetaulukot 7, 22). Poikkeuksena olivat 18-vuotiaat, joilla tupakkatuotteiden käytössä ei tapahtunut juuri muutoksia ennen vuotta 2007, jolloin tupakkatuotteiden päivittäinen käyttö kääntyi laskuun. Laskusuunta jatkui myös vuosien 2015–2017 välillä tytöillä, pojilla lasku on pysähtynyt. 14-vuotiailla lasku alkoi 2000-luvun alkuvuosina ja jatkui edelleen 2015–2017 välillä. Myös 16-vuotiailla vuoden 2001 jälkeen alkanut laskusuunta jatkui kahden viime vuoden aikana voimakkaasti. Ikä- ja sukupuoliryhmittäisessä tarkastelussa muutos vuosien 2015 ja 2017 välillä oli tilastollisesti merkitsevä vain 16-vuotiailla pojilla ja tytöillä (liitetaulukko 31). Muutos vuosien 2013 ja 2017 välillä oli

tilastollisesti merkitsevä ikä- ja sukupuoliryhmittäisessä tarkastelussa 14- ja 16-vuotiailla pojilla sekä 14-, 16- ja 18-vuotiailla tytöillä (liitetaulukko 32).

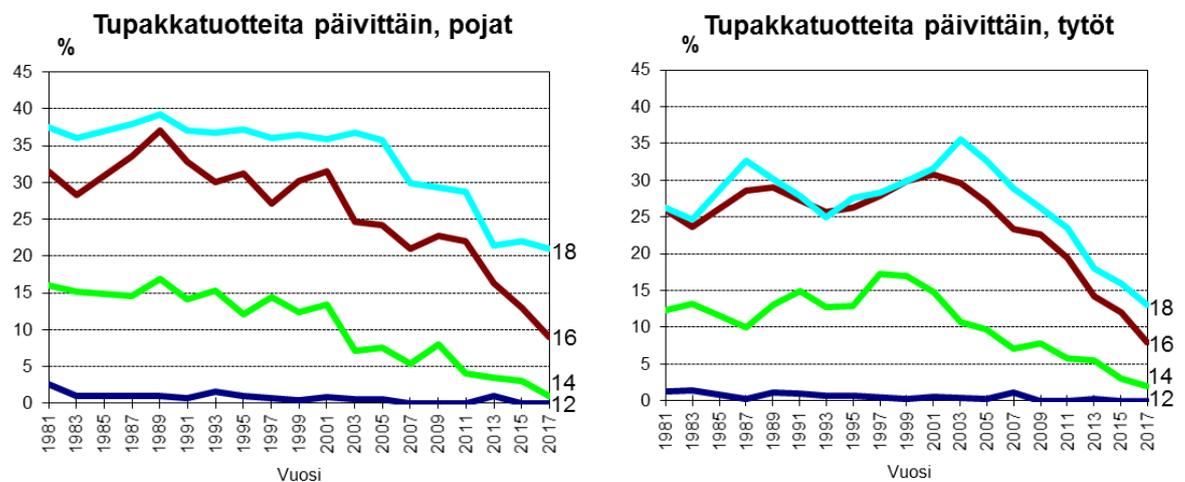
Kuvio 2. Päivittäin tupakkatuotteita käyttävien 14–18-vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) sukupuolen mukaan vuosina 1981–2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Figure 2. Age-adjusted percentage of 14–18-year-olds who use tobacco products daily in 1981–2017, by sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

Kuvio 3. Päivittäin tupakkatuotteita käyttävien 12–18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1981–2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Figure 3. Percentage of 12–18-year-olds who use tobacco products daily in 1981–2017, by age and sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

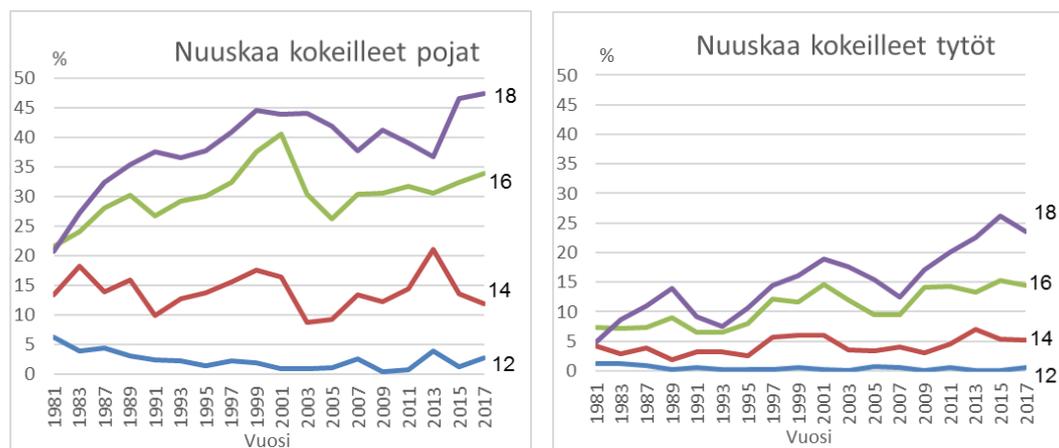
3.3 Nuuskan käyttö ja hankinta

Nuuskakokeilut lisääntyivät 14–18-vuotiailla pojilla 1990-luvun alusta aina 2000-luvun alkuun. Tämän jälkeen alkanut kokeilujen laskusuunta pysähtyi vuosina 2005–2007 ja kääntyi uudelleen nousuun (kuvio 4, liitetaulukot 2, 10, 25). Ajanjaksolla 2015–2017 nuuskaa kokeilleiden 16-vuotiaiden poikien osuudet nousivat ja 18-vuotiaiden poikien osuudet pysyivät vakiona. 12-vuotiailla osuudet nousivat hieman, kun taas 14-vuotiailla pojilla osuudet laskivat. Vuonna 2017 pojista nuuskaa kokeilleita oli 12 vuoden iässä 3 % kun vastaava luku vuonna 2015 oli 1 %, 14 vuoden iässä kokeilleiden osuudet olivat vastaavasti 12 % ja 14 %. 18-vuotiaista pojista nuuskaa oli kokeillut vuonna 2017 melkein puolet eli 47 % (liitetaulukot 2, 10, 25). Muutokset vuosien 2015 ja 2017 välillä eivät olleet tilastollisesti merkitseviä missään ikä- ja sukupuoliryhmässä (liitetaulukko 31). vuosien 2013 ja 2017 välillä erot olivat tilastollisesti merkitseviä 14- ja 18-vuotiailla pojilla (liitetaulukko 32).

Tyttöjen kokeiluluvut ovat pysyneet koko tutkimusjakson ajan selvästi alhaisempina kuin poikien, mutta vanhempien tyttöjen osalta nuuskakokeilut ovat hieman lisääntyneet 2000-luvun puolivälin jälkeen (kuvio 4, liitetaulukot 2, 10, 25). 2000-luvun alusta alkanut 14–18-vuotiaiden tyttöjen nuuskakokeilujen väheneminen pysähtyi vuosina 2007–2009 ja kääntyi nousuun. Kahden viime vuoden aikana 14- ja 16-vuotiaiden tyttöjen nuuskakokeilut pysyivät vakiona, ja 18-vuotiailla kokeilleiden osuus laski. 12-vuotiaissa tytöissä oli kokeilijoita 1%.

Kuvio 4. Nuuskaa joskus kokeilleiden 12–18-vuotiaiden osuudet (%) vuosina 1981–2017 iän ja sukupuolen mukaan. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Figure 4. Percentage of 12–18-year-olds who have tried snus in 1981–2017, by age and sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

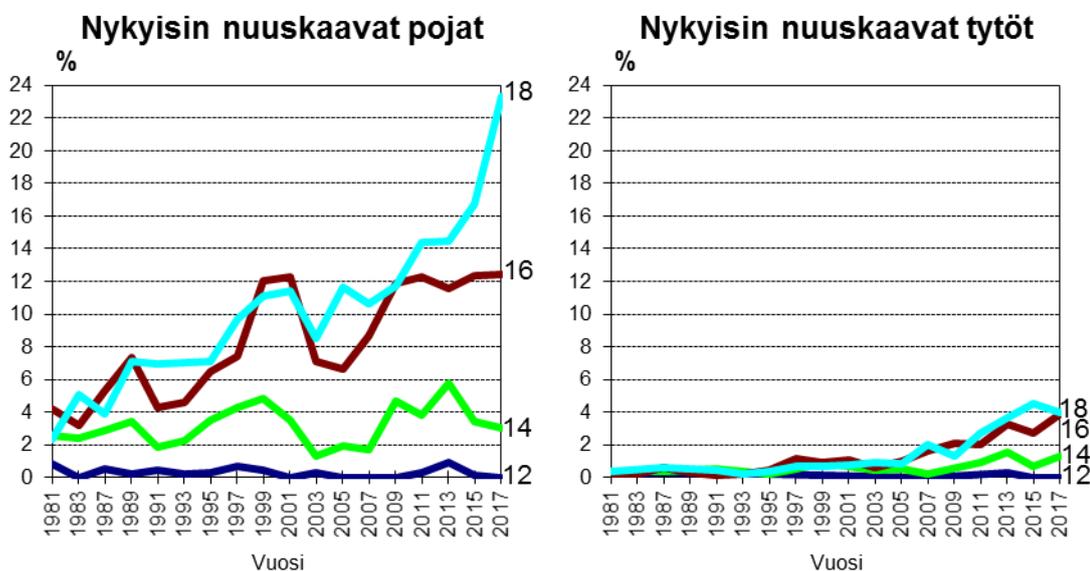

Nykyisin nuuskaavien (silloin tällöin tai päivittäin) poikien osuudet seurasivat nuuskaa kokeilleiden osuuden muutoksia (kuvio 5, liitetaulukot 3, 11, 26). Osuudet nousivat etenkin 1990-luvun loppupuolella aina 2000-luvun alkuun asti, minkä jälkeen nuuskan käyttö väheni. Vuodesta 2007 vuoteen 2011 nuuskaa silloin tällöin tai päivittäin käytävien osuudet lisääntyivät kaikissa ikäryhmissä. Kahden viime vuoden aikana (2015–2017) nykyisin nuuskaavien poikien osuudet nousivat 18-vuotiailla, kun ne taas laskivat 14-vuotiailla. Ikä- ja sukupuoliryhmittäisessä tarkastelussa muutos vuosien 2015 ja 2017 välillä oli tilastollisesti merkitsevä vain 18-vuotiailla pojilla sekä 2013–2017 välillä 14- ja 18-vuotiailla pojilla (liitetaulukot 31, 32).

Tytöissä nykyisin nuuskaajia oli vähän verrattuna poikiin. Osuudet kuitenkin nousivat 14–16-vuotiailla tytöillä, mutta laskivat 18-vuotiailla kahden viime vuoden aikana (liitetaulukot 11, 26).

Kuvio 5. Nuuskaa silloin tällöin tai päivittäin käyttävien 12–18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1981–2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Figure 5. Percentage of 12–18-year-olds who use snus occasionally or daily in 1981–2017. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

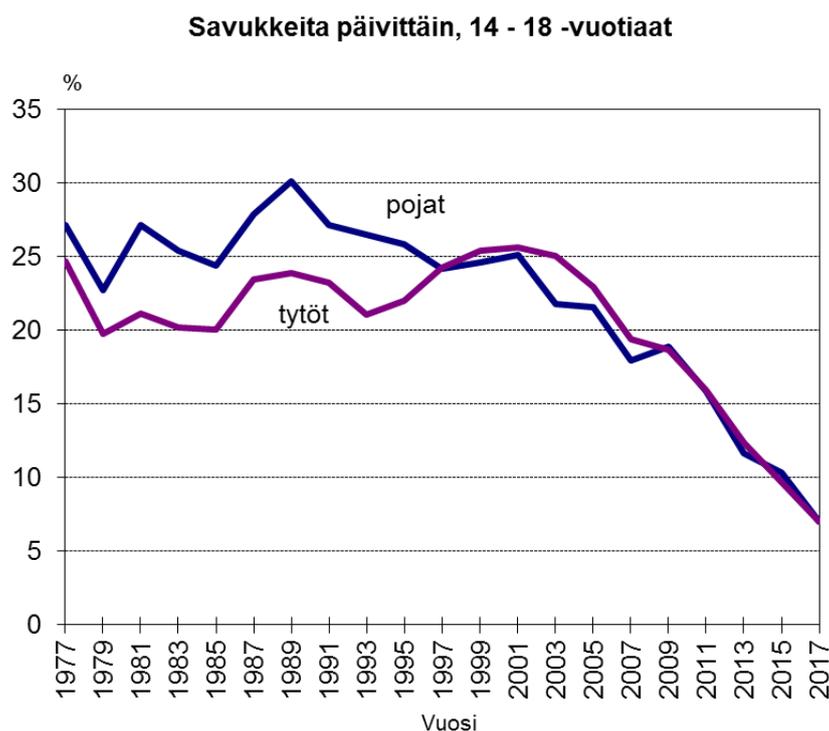
Vuoden 2017 kyselyssä kysyttiin avoimella kysymyksellä, mistä on nuuskaa hankkinut. Avoimeen kysymykseen vastanneista (n=523) valtaosa oli saanut tai ostanut nuuskaa kavereiltaan (73 %). Nuuskaa oli hankittu myös naapurimaihin suuntautuilta matkoilta (12 %) ja laivoilta (3 %).

3.4 Päivittäinen savukkeiden poltto ja nuuskan ja savukkeiden sekakäyttö

Tytöillä päivittäin savukkeita polttavien osuus on lähes sama kuin päivittäin tupakka- tuotteita käyttävien osuus, sillä tytöt käyttävät nuuskaa harvoin (kuvio 6, liitetaulukko 8). Tarkastelemalla pelkästään savukkeiden polttoa, saadaan tupakan käytön yleisyydestä ja muutoksesta pojilla hieman myönteisempi kuva kuin tarkastelemalla tupakka- tuotteiden kokonaiskäyttöä. Päivittäin savukkeita polttavien osuudet ikä- ja sukupuoli- ryhmittäin vuosina 1977–2017 on esitetty kuviossa 7 (ks. myös liitetaulukko 23).

Kuvio 6. Päivittäin savukkeita polttavien 14–18-vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) sukupuolen mukaan vuosina 1977–2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Figure 6. Age-adjusted percentage of 14–18-year-olds who smoke cigarettes daily in 1977–2017 by sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

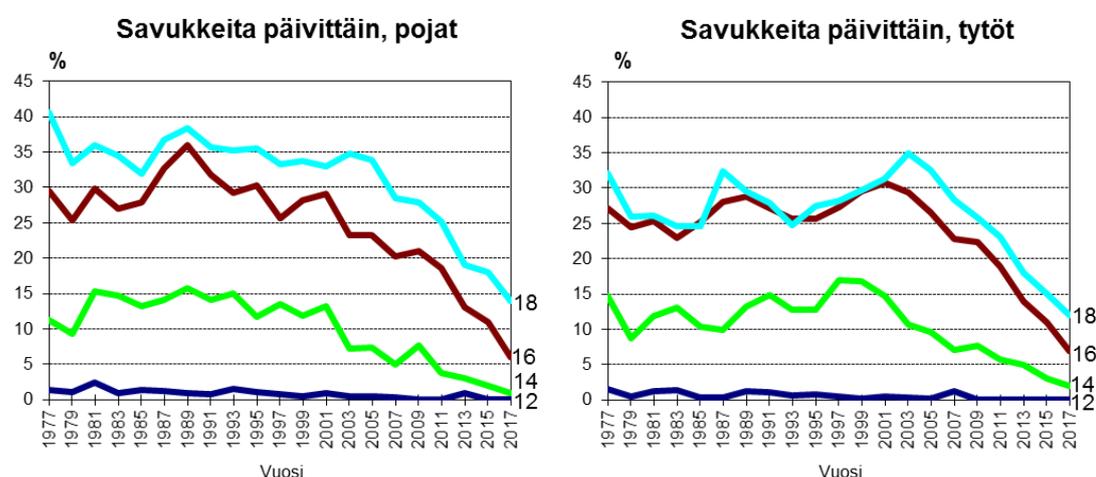

14–18-vuotiailla tytöillä ja pojilla päivittäinen savukkeiden polttaminen väheni voimakkaasti kahden viime vuoden aikana. Laskutrendi on jatkunut vuosituhatteen vaihteesta asti. 12-vuotiaissa savukkeita polttavia oli todella vähän. Ikä- ja sukupuoli-ryhmittäisessä tarkastelussa muutos vuosien 2015–2017 välillä oli tilastollisesti merkitsevä 16-

vuotiailla pojilla ja tytöillä (liitetaulukko 31). Muutos vuosien 2013 ja 2017 välillä oli tilastollisesti merkitsevä ikä- ja sukupuoliryhmittäisessä tarkastelussa 14- ja 16-vuotiailla pojilla sekä 14-, 16- ja 18-vuotiailla tytöillä (liitetaulukko 32).

Kuvio 7. Päivittäin savukkeita polttavien osuus (%) 12–18-vuotiailla iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977–2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Figure 7. Percentage of 12–18-year-olds who smoke cigarettes daily in 1977–2017, by age and sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

Taulukossa 2 on eritelty erikseen kaikkien tupakkatuotteiden (savukkeet ja nuuska) käyttö yhteensä, erikseen savukkeita ja nuuskaa päivittäin käyttävien osuudet sekä vain savukkeita ja vain nuuskaa käyttävien osuudet pojilla. Lukuja ei esitetä tyttöjen osalta, koska nuuskaaminen on tytöillä harvinaista. Taulukko 2 osoittaa, että pelkästään nuuskaa käyttäviä on erittäin vähän 14-vuotiaissa ja valtaosa nuuskan käyttäjistä käyttää myös savukkeita eli sekakäyttö on tavallista. Pelkästään nuuskaa käyttävien osuudet ovat kuitenkin nousseet 16–18-vuotiailla vuoden 2013 jälkeen. Lisäksi taulukko osoittaa, että pelkän savukkeiden polton tarkasteleminen antaa harhaisen kuvan poikien tupakan käytöstä.

Taulukko 2. Päivittäinen tupakkatuotteiden (savukkeet, nuuska) käyttö yhteensä, savukkeiden ja nuuskan päivittäinen käyttö sekä vain nuuskaa ja vain savukkeita käyttävien osuudet (%) 14-, 16- ja 18-vuotiailla pojilla 1987–2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Table 2. Total daily use of tobacco products (cigarettes, snus), daily use of cigarettes and snus, and proportions of those using snus only and cigarettes only (%) in 14-, 16- and 18-year-old boys in 1987–2017. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

Tupakkatuote ja ikä, pojat Tobacco product and age, boys	Vuosi															
	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017
14-vuotiaat																
Tupakkatuotteita päivittäin Cigarettes or snus daily	14,5	16,9	14,1	15,2	12,1	14,4	12,3	13,4	7,2	7,5	5,4	8,1	4,1	3,5	2,9	1,3
Savukkeita päivittäin Cigarettes daily	14,2	16,0	14,0	14,7	11,9	13,9	11,9	13,2	7,2	7,2	5,1	7,8	3,8	3,3	2,4	1,0
Vain savukkeita Only cigarettes	14,0	15,8	13,8	14,6	11,8	13,7	11,6	12,8	7,2	7,2	4,9	7,6	3,6	3,1	2,3	0,7
Nuuskaa päivittäin Snus daily	0,6	1,1	0,3	0,6	0,3	0,6	0,7	0,7	-	0,3	0,4	0,4	0,5	0,4	0,5	0,5
Vain nuuskaa Only snus daily	0,4	0,9	0,1	0,5	0,2	0,4	0,4	0,3	-	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,4	0,2
16-vuotiaat																
Tupakkatuotteita päivittäin	33,5	37,0	32,8	30,1	31,2	27,1	30,2	31,4	24,7	24,2	21,0	22,7	22,0	16,3	13,0	9,1
Savukkeita päivittäin	33,0	36,2	31,9	29,6	30,5	26,2	28,2	29,4	23,7	23,4	20,7	21,2	19,0	12,6	10,5	5,9
Vain savukkeita	32,6	35,6	31,6	29,4	29,8	25,6	27,7	28,2	23,3	22,8	19,6	20,7	17,9	12,6	10,1	4,4
Nuuskaa päivittäin	1,0	1,4	1,2	0,7	1,4	1,5	2,5	3,3	1,4	1,4	1,4	2,1	4,2	3,7	3,0	4,6
Vain nuuskaa	0,5	0,9	0,9	0,5	0,7	0,8	1,9	2,0	1,0	0,8	0,3	1,5	3,1	0,4	2,3	3,1
18-vuotiaat																
Tupakkatuotteita päivittäin	37,9	39,3	37,1	36,8	37,1	36,0	36,4	36,0	36,7	35,8	29,8	29,4	28,8	21,4	22,3	20,6
Savukkeita päivittäin	37,1	38,7	35,7	35,4	35,8	33,6	33,9	33,4	35,1	34,4	28,2	28,0	25,4	18,7	17,7	13,8
Vain savukkeita	36,9	38,1	35,2	35,2	35,2	33,0	32,9	33,0	34,4	33,5	27,5	27,3	23,8	18,6	16,7	13,1
Nuuskaa päivittäin	1,0	1,2	1,9	1,7	1,9	3,0	3,5	3,0	2,3	2,2	2,3	2,1	5,0	2,9	5,6	7,3
Vain nuuskaa	0,7	0,6	1,4	1,5	1,3	2,4	2,5	2,6	1,6	1,3	1,6	1,3	3,4	0,9	4,4	6,4

3.5 Itsekäärityt savukkeet

Varsinkin vanhemmat nuoret polttavat ensisijaisesti tehdasvalmisteisia savukkeita (liitetaulukko 4). Piipun ja sikarin polttaminen on harvinaista. Savukkeiden kääriminen irtotupakasta on yleistynyt 14- ja 16-vuotiaiden joukossa. Päivittäin tupakoivilla itsekäärittyjen polttaminen joko yksinomaan tai tehdasvalmisteisten rinnalla lisääntyi 1990-luvulla moninkertaiseksi, mutta kääntyi laskuun vuoden 1999 jälkeen useimmissa ikä- ja sukupuoliryhmissä (liitetaulukko 13). Tutkimusjakson 2015–2017 välisenä aikana itsekäärittyjen suosion muutokset olivat epäsystemaattisia eri ikä- ja sukupuoliryhmissä, ja 14-vuotiaissa päivittäin savukkeita polttavien määrä oli liian pieni luotettavaan vertailuun.

3.6 Vesipiippu

Vuoden 2017 kyselyssä kysyttiin neljännen kerran nuorilta vesipiipun käytöstä. Noin 23 % nuorista ei tiennyt, mikä vesipiippu on. Tietoisuus vesipiipusta lisääntyi iän myötä. 90 % vastaajista ei ollut koskaan kokeillut vesipiippua. Kerran tai pari kokeilleita oli 12–18-vuotiaista 8 % ja yli 20 kertaa käyttäneitä alle yksi prosentti. Kokemukset vesipiipusta olivat yleisempiä vanhemmissa ikäryhmissä. Kun kokeilijoiden ja useamman kerran käyttäneiden osuudet yhdistetään, vähintään kerran vesipiippua oli käyttänyt 18-vuotiaista pojista 26 % ja tytöistä 25 %, 16-vuotiaista pojista 14 % ja 16-vuotiaista tytöistä 8 %. (Taulukko 3) Vuosien 2015–2017 välillä vesipiippua kokeilleiden osuudet vähenivät kaikissa ikä- ja sukupuoliryhmissä, voimakkaimmin 16- ja 18-vuotiailla. 12- ja 14-vuotiailla kokeilut ovat olleetkin harvinaisia. Myös niiden osuus, jotka eivät tiedä mikä vesipiippu on, nousi viime kyselystä kaikissa ikä- ja sukupuoliryhmissä.

Taulukko 3. Vesipiipun käyttö iän ja sukupuolen mukaan vuosina 2011–2017 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2017.**Table 3.** Use of water pipe in 2011–2017 by age and sex (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

Vesipiipun käyttö (Use of water pipe/shisha)	Pojat (Boys)				Tytöt (Girls)			
	2011	2013	2015	2017	2011	2013	2015	2017
12-vuotiaat								
En tiedä mikä se on (I do not know what it is)	58	55	48	52	70	62	48	61
En (No)	39	44	50	47	30	38	52	39
Kokeillut kerran pari (Tried once or twice)	2	1	2	1	1	0	1	1
Käyttänyt korkeintaan 20 kertaa (Used 20 times or less)	–	–	0	–	–	–	–	–
Käyttänyt yli 20 kertaa (Used over 20 times)	0	0	–	–	–	–	–	–
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100	100	100
N	312	326	708	293	318	326	766	330
Puuttuva tieto (Missing), N	8	8	5	6	8	8	7	3
14-vuotiaat								
En tiedä mikä se on (I do not know what it is)	29	24	18	27	36	30	17	28
En (No)	63	68	76	70	60	65	77	69
Kokeillut kerran pari (Tried once or twice)	6	7	4	3	4	5	5	3
Käyttänyt korkeintaan 20 kertaa (Used 20 times or less)	1	1	1	0	0	1	0	–
Käyttänyt yli 20 kertaa (Used over 20 times)	1	1	0	0	–	1	1	0
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100	100	100
N	608	494	998	560	769	494	1204	717
Puuttuva tieto (Missing), N	13	14	8	11	8	14	10	6
16-vuotiaat								
En tiedä mikä se on (I do not know what it is)	14	14	10	15	15	16	8	12
En (No)	64	69	70	72	67	65	74	80
Kokeillut kerran pari (Tried once or twice)	15	13	16	12	15	16	15	6

Käyttänyt korkeintaan 20 kertaa (Used 20 times or less)	4	3	2	1	2	3	3	1
Käyttänyt yli 20 kertaa (Used over 20 times)	4	2	2	1	1	2	1	1
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100	100	100
N	558	508	794	453	864	508	1167	686
Puuttuva tieto (Missing), N	8	8	7	6	4	8	14	11
18-vuotiaat								
En tiedä mikä se on (I do not know what it is)	9	12	5	9	10	9	4	7
En (No)	58	59	61	66	61	61	62	68
Kokeillut kerran pari (Tried once or twice)	23	21	23	17	23	23	23	20
Käyttänyt korkeintaan 20 kertaa (Used 20 times or less)	6	7	8	6	4	6	8	4
Käyttänyt yli 20 kertaa (Used over 20 times)	4	1	3	3	2	1	3	1
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100	100	100
N	390	359	671	365	694	708	1042	595
Puuttuva tieto (Missing), N	2	7	8	5	2	6	3	10

Vuonna 2017 kysyttiin myös mitä vesipiipussa on poltettu. Kysymys oli sama kuin vuosina 2013 ja 2015. Yleisimmin vesipiipussa oli poltettu maustettua yrttiseosta, joka ei sisällä nikotiinia (taulukko 4). Nuoret olivat polttaneet myös maustettuja nikotiinia sisältäviä tupakkaseoksia. Muiden tuotteiden käyttö vesipiipussa oli selvästi harvinaisempaa. Muita tuotteita käyttäneiden joukosta kannabista ilmoitti polttaneensa 7 vastaajaa. Pojista 15 % ja tytöistä 18 % ei tiennyt, mitä oli polttanut vesipiipussa.

Verrattuna vuoteen 2015 vuonna 2017 nuoret raportoivat enemmän maustetun yrttiseoksen käyttöä kuin maustetun tupakkaseoksen käyttöä. Myös niiden osuus, jotka eivät tieneet mitä olivat vesipiipussa polttaneet, kasvoi poikien joukossa viimeisen kahden vuoden aikana. (Taulukko 4).

Taulukko 4. Vesipiipussa poltettu aine vesipiippua kokeilleiden nuorten joukossa sukupuolen mukaan 2013–2017 (%). Vastaja on voinut ilmoittaa useita aineita. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Table 4. The substance smoked in water pipe among adolescents who had used water pipe in 2013–2017, by sex (%). The respondent could have reported more than one substance. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

Vesipiipussa poltettu aine (Substance used in water pipe)	Pojat (%) (Boys)			Tytöt (%) (Girls)		
	2013	2015	2017	2013	2015	2017
	(N=190)	(N=401)	(N=176)	(N=342)	(N=579)	(N=234)
Maustettua tupakkaseosta (sisältää nikotiinia) (Flavoured tobacco with nicotine)	61	41	38	54	37	29
Maustettua yrittiseosta (ei yleensä sisällä nikotiinia) (Flavoured herbs, usually no nicotine)	44	56	56	39	57	54
En tiedä (I do not know)	6	11	15	12	18	18
Muuta (Something else)	5	3	11	5	2	11

3.7 Sähkösavukkeet

Sähkösavukkeiden käytöstä ja hankinnasta kysyttiin kolmannen kerran vuoden 2017 kyselyssä. Vain noin 4 % kaikista 12–18-vuotiaista ei tiennyt, mitä sähkösavukkeet ovat. Tietoisuus sähkösavukkeista lisääntyi iän myötä. 74 % ei ollut koskaan kokeillut sähkösavukkeita. Kerran tai pari kokeilleita oli 16 %. Kokemukset sähkösavukkeista olivat yleisempiä vanhemmissa ikäryhmissä. 18-vuotiaista pojista sähkösavukkeita oli käyttänyt yli 20 kertaa 15 % ja tytöistä 3 %. (Taulukko 5)

Kahden viime vuoden aikana (2015–2017) sähkösavukkeista tietämättömien osuudet ovat laskeneet hieman tai pysyneet ennallaan kaikissa ikä- ja sukupuoliryhmissä. 12- ja 14-vuotiaiden keskuudessa sähkösavukekokeilut eivät kuitenkaan ole juurikaan lisääntyneet. 16- ja 18-vuotiailla pojilla kokeilut ovat lisääntyneet, kun taas tytöillä ne ovat pysyneet samalla tasolla. (Taulukko 5)

Taulukko 5. Sähkösavukkeiden käyttö iän ja sukupuolen mukaan 2013–2017 (%). Nuorten terveystapa-
tutkimus 2017.

Table 5. Use of electronic cigarettes in 2013–2017 (%), by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle
Survey 2017.

Sähkösavukkeiden käyttö (Use of electronic cigarettes)	Pojat (Boys)			Tytöt (Girls)		
	2013	2015	2017	2013	2015	2017
12-vuotiaat						
En tiedä mitä ne ovat (I do not know what they are)	31	14	10	40	20	18
En (No)	67	82	86	59	79	81
Kokeillut kerran pari (Tried once or twice)	2	3	3	1	2	1
Käyttänyt korkeintaan 20 kertaa (Used 20 times or less)	1	0	0	–	–	–
Käyttänyt yli 20 kertaa (Used over 20 times)	–	0	–	–	–	–
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100
N	326	708	290	350	762	328
Puuttuva tieto (Missing), N	8	5	9	15	11	5
14-vuotiaat						
En tiedä mitä ne ovat (I do not know what they are)	9	4	3	13	4	3
En (No)	73	74	76	75	82	84
Kokeillut kerran pari (Tried once or twice)	13	16	13	9	10	10
Käyttänyt korkeintaan 20 kertaa (Used 20 times or less)	3	4	5	2	2	2
Käyttänyt yli 20 kertaa (Used over 20 times)	1	3	4	1	2	2
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100
N	494	994	564	708	1206	716
Puuttuva tieto (Missing), N	15	12	7	8	8	7
16-vuotiaat						
En tiedä mitä ne ovat (I do not know what they are)	5	2	2	8	2	2
En (No)	67	59	57	71	66	69
Kokeillut kerran pari (Tried once or twice)	20	24	22	16	22	20

Käyttänyt korkeintaan 20 kertaa (Used 20 times or less)	4	7	9	3	5	6
Käyttänyt yli 20 kertaa (Used over 20 times)	5	9	12	2	5	5
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100
N	508	793	456	705	1170	687
Puuttuva tieto (Missing), N	9	8	3	5	11	10
18-vuotiaat						
En tiedä mitä ne ovat (I do not know what they are)	6	1	1	4	1	1
En (No)	65	53	47	71	58	62
Kokeillut kerran pari (Tried once or twice)	20	26	29	20	31	27
Käyttänyt korkeintaan 20 kertaa (Used 20 times or less)	4	7	8	4	5	8
Käyttänyt yli 20 kertaa (Used over 20 times)	5	13	15	3	5	3
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100
N	359	671	367	708	1040	598
Puuttuva tieto (Missing), N	8	8	3	6	5	7

Sähkösavukkeiden nykyisestä käytöstä kysyttiin toisen kerran vuoden 2017 kyselyssä. Sähkösavukkeiden nykyinen käyttö oli hyvin harvinaista 12-vuotiailla (taulukko 6). Käyttö oli yleisempää pojilla ja yleistyi iän mukana. 18-vuotiaista pojista sähkösavukkeita käytti päivittäin 1,7 %. 16-vuotiaista tytöistä 0,6 % käytti sähkösavukkeita päivittäin, mutta 18-vuotiaista ei kukaan. (Taulukko 6).

Vuoteen 2015 verrattuna sähkösavukkeiden säännöllisempi käyttö on vähentynyt tai pysynyt samalla tasolla melkein kaikissa ikä- ja sukupuoliryhmissä, paitsi 14-vuotiailla pojilla (taulukko 6). Heistä 3,2 % käytti sähkösavukkeita harvemmin kuin kerran viikossa ja 1,2 % viikoittain, kun vastaavat osuudet vuonna 2015 olivat 2,6 % ja 0,6 %. Päivittäin sähkösavukkeita käyttävien osuus laski 2015–2017 18-vuotiailla pojilla 3,5 prosentista 1,7 prosenttiin. (Taulukko 6).

Taulukko 6. Sähkösavukkeiden nykyinen käyttö iän ja sukupuolen mukaan 2015 ja 2017 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Table 6. Current use of electronic cigarettes in 2015 and 2017 (%), by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

Sähkösavukkeiden nykyinen käyttö (Current use of electronic cigarettes)	Pojat (Boys)		Tyttöt (Girls)	
	2015	2017	2015	2017
12-vuotiaat				
En käytä sähkösavukkeita (I do not use electronic cigarettes)	99,6	99,6	99,7	100,0
Harvemmin kuin kerran viikossa (Less than once a week)	0,4	0,4	0,3	-
Kerran viikossa tai useammin, ei kuitenkaan päivittäin (Once a week or more but not daily)	-	-	-	-
Kerran päivässä tai useammin (Once a week or more often)	-	-	-	-
Yhteensä (Total)	100	100	100	100
N	670	253	733	292
Puuttuva tieto (Missing), N	43	46	40	41
14-vuotiaat				
En käytä sähkösavukkeita (I do not use electronic cigarettes)	96,2	95,0	96,9	97,3
Harvemmin kuin kerran viikossa (Less than once a week)	2,6	3,2	2,3	2,1
Kerran viikossa tai useammin, ei kuitenkaan päivittäin (Once a week or more but not daily)	0,6	1,2	0,7	0,4
Kerran päivässä tai useammin (Once a week or more often)	0,5	0,6	0,1	0,1
Yhteensä (Total)	100	100	100	100
N	954	497	1168	675
Puuttuva tieto (Missing), N	52	74	46	48
16-vuotiaat				
En käytä sähkösavukkeita (I do not use electronic cigarettes)	90,6	90,3	94,0	94,2
Harvemmin kuin kerran viikossa (Less than once a week)	6,6	6,5	4,7	4,2
Kerran viikossa tai useammin, ei	1,7	1,8	0,9	0,9

kuitenkaan päivittäin (Once a week or more but not daily)				
Kerran päivässä tai useammin (Once a week or more often)	1,2	1,4	0,4	0,6
Yhteensä (Total)	100	100	100	100
N	763	433	1148	637
Puuttuva tieto (Missing), N	38	26	33	60
18-vuotiaat				
En käytä sähkösavukkeita (I do not use electronic cigarettes)	90,8	91,9	94,3	96,8
Harvemmin kuin kerran viikossa (Less than once a week)	4,9	5,2	3,9	2,8
Kerran viikossa tai useammin, ei kuitenkaan päivittäin (Once a week or more but not daily)	0,8	1,2	1,2	0,4
Kerran päivässä tai useammin (Once a week or more often)	3,5	1,7	0,6	-
Yhteensä (Total)	100	100	100	100
N	649	344	1017	566
Puuttuva tieto (Missing), N	30	26	28	39

Vähän yli puolet sähkösavukkeita kokeilleista nuorista ilmoitti käyttäneensä nikotiinipitoisia nesteitä (taulukko 7). Pojista 6 % ja tytöistä 15 % ei tiennyt, mitä käytetty sähkösavuke oli sisältänyt. Nikotiinipitoisten nesteiden osuus nousi sekä tytöillä että pojilla vuosien 2015 ja 2017 välillä, samoin kuin nikotiinittomien nesteiden osuuskin.

Taulukko 7. Sähkösavukkeiden sisältämä aine sähkösavukkeita kokeilleiden nuorten joukossa sukupuolen mukaan 2013–2017 (%). Vastaja on voinut valita enemmän kuin yhden aineen. Nuorten terveys-apatutkimus 2017.

Table 7. The substance used in electronic cigarettes among adolescents who had used electronic cigarettes in 2013–2017 (%), by sex. The respondent could report more than one substance. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

Sähkösavukkeiden sisältämä aine (Substance used in electronic cigarettes)	Pojat (%) (Boys)			Tytöt (%) (Girls)		
	2013	2015	2017	2013	2015	2017
	(N=295)	(N=865)	(N=511)	(N=342)	(N=985)	(N=530)
Nikotiinipitoinen neste (Liquid with nicotine)	64	51	57	67	50	54
Nikotiiniton neste (Liquid without nicotine)	43	46	54	30	42	43
En tiedä (I do not know)	8	10	6	14	13	15
Muu* (Something else*)		2	2		2	1
* Ei kysytty 2013 / Not asked in 2013						

Sähkösavukkeita käyttäneet olivat hankkineet niitä valtaosin kavereilta tai tuttavilta (taulukko 8). Internetin kautta sähkösavukkeita oli hankkinut pojista 18 % ja tytöistä 5 %. Tyttöjen ja poikien hankintakeinot olivat melko samanlaisia, mutta internet oli pojilla useammin hankintalähde kuin tytöillä, ja tytöillä puolestaan kaverit olivat hankintalähde useammin kuin pojilla. Tutkimusjakson 2015 ja 2017 välillä internetin osuus tytöillä on laskenut viisi prosenttiyksikköä ja pojilla kavereiden osuus laskenut seitsemän prosenttiyksikköä. Tutkimusjakson aikana sekä tytöillä että pojilla on noussut kahdeksan prosenttiyksikköä niiden osuus, jotka olivat lainanneet sähkösavukkeensa joltakin.

Taulukko 8. Niiden sähkösavukkeita käyttäneiden osuus (%), jotka ovat hankkineet sähkösavukkeita eri paikoista sukupuolen mukaan 2013–2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Table 8. Sources of electronic cigarettes among those who have used electronic cigarettes in 2013–2017 (%), by sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

Sähkösavukkeiden hankintalähde (Source of electronic cigarettes)	Pojat (%) (Boys)			Tytöt (%) (Girls)		
	2013	2015	2017	2013	2015	2017
	(N=226)	(N=865)	(N=511)	(N=291)	(N=985)	(N=530)
Internet	7	17	18	7	10	5
Ulkomaat (From abroad)	3	3	3	3	3	2
Kaverit tai tutut (Friends, acquaintances)	79	70	63	79	78	74
Sukulaiset (Family)	3	2	1	7	2	4

Kauppa (Shop)	3	2	0	1	1	0
Lainattu joltakin (Borrowed from somebody)	2	4	12	3	5	13
Muu (Something else)	4	2	3	1	1	2

Vuonna 2017 sähkösavukkeiden kokeilun tai käytön syistä kysyttiin toisen kerran: ”Mitkä olivat tärkeimmät syyt, miksi kokeilit sähkösavuketta tai aloitit niiden käytön?” Vuonna 2017 suurin osa sähkösavukkeita käyttäneistä ilmoitti kokeilunhalun syyksi sähkösavukekokeiluun (taulukko 9). Noin neljännes nuorista ilmoitti syyksi sen, että kaverit alkoivat käyttää niitä. Pojista 10 % ja tytöistä 7 % oli käyttänyt sähkösavukkeita tupakoinnin lopettamiseen. Pojista 4 % ja tytöistä 2 % ilmoitti syyksi että sähkösavukkeita on helppo hankkia. Muista syistä yleisimmät olivat tarjoutunut mahdollisuus kokeilla ja sähkösavukkeiden laajat makumahdollisuudet. Tyttöjen ja poikien ilmoittamien syiden välillä ei ollut juurikaan eroa. (Taulukko 9).

Taulukko 9. Sähkösavukkeiden kokeilun tai käytön syyt (%) sukupuolen mukaan sähkösavukkeita käyttäneillä 2015–2017. Vastaaja on voinut valita enemmän kuin yhden syyn. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Table 9. Reasons for electronic cigarette use among those who have used electronic cigarettes in 2015–2017 (%), by sex. The respondent could have reported more than one reason. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

Sähkösavukkeiden käytön syy (Reason for electronic cigarette use)	Pojat (%) (Boys)		Tytöt (%) (Girls)	
	2015	2017	2015	2017
	(N=865)	(N=511)	(N=985)	(N=530)
Halusin kokeilla jotain uutta (I wanted to try something new)	61	66	61	68
Halusin lopettaa tupakoinnin (I wanted to stop smoking)	13	10	12	7
Kaverini alkoivat käyttää niitä (My friends started to use them)	22	28	24	26
Muu (Other)	15	9	15	8

Vuonna 2017 pojista 10 % ja tytöistä 6 % raportoi nähneensä sähkösavukemainoksia viimeisen kuukauden aikana (taulukko 10). Pojilla osuus oli noussut ja tytöillä hivenen

laskenut verrattuna vuoteen 2015. Yleisimmin sähkösavukemainoksia oli havaittu internetissä, jonka osuus kaiken kaikkiaan oli sekä pojilla että tytöillä 43 %. Myös katukuvassa sekä kaupoissa ja niiden näyteikkunoissa oli nähty sähkösavukemainoksia. Facebookin osuudet pysyivät suunnilleen samoina sekä tytöillä että pojilla edellisiin tutkimusvuosiin verrattuna, ja muun internetin osuus laski tytöillä 27 prosenttiyksikköä. Muun internetin osuudessa tytöillä suurin yksittäinen paikka, jossa he olivat nähneet sähkösavukemainoksia, oli Instagram (8 %). Muut paikat, joissa sähkösavukemainoksia oli nähty, pitivät sisällään lukuisia erilaisia paikkoja. (Taulukko 10).

Taulukko 10. Niiden nuorten osuus (%), jotka olivat nähneet sähkösavukemainoksia sukupuolen mukaan (2013 Pojat N=1405, Tytöt N=1929; 2015 Pojat N=3148, Tytöt N=4159; 2017 Pojat N=1700, Tytöt N=2358), sekä mainoksen nähneiden jakautuma mainoksen paikan mukaan 2013–2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Table 10. Proportion of adolescents who has seen electronic cigarette advertisement (2013 Boys N=1405, Girls N=1929; 2015 Boys N=3148, Girls N=4159; 2017 Boys N=1700, Girls N=2358) and according to the place of advertisement among those who had seen advertisement in 2013–2017, by sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

Havainnot sähkösavuke- mainoksista (Observations on electronic cigarette advertisement)	Pojat (%) (Boys)			Tytöt (%) (Girls)		
	2013 (N=150)	2015 (N=194)	2017 (N=166)	2013 (N=210)	2015 (N=279)	2017 (N=147)
Mainoksen nähneiden osuus (Proportion of those who had seen advertisement)	10	6	10	9	7	6
Mainoksen paikka mainoksen nähneiden joukossa (Place of advertisement among those who had seen them)						
Facebook	19	8	9	21	3	2
Muu internet (Other internet)	42	40	34	41	68	41
Kauppa tai näyteikkuna (Shop or shop window)	13	25	8	14	14	8
Katukuva (In the street view)	5	5	11	2	2	12
Lehti, TV tai muu perinteinen media (Magazine, TV or other traditional media)	5	6	4	8	7	8
Muualla (Elsewhere)	15	16	34	13	6	29

3.8 Päivittäin tupakoivien tupakkaostot

Tupakkaostoja kysyttiin seuraavasti: ”Oletko ostanut viimeisen kuukauden aikana itsellesi tupakkaa?” vastausvaihtoehtojen ollessa En ja Kyllä, mistä? Kyllä -vaihtoehdon rengastaneet vastasivat edelleen Kyllä/En ostopaikkavaihtoehtoihin, joita oli 11. Ostaneiksi määriteltiin ne, jotka olivat vastanneet Kyllä ainakin yhteen annetuista ostovaihtoehdoista tai olivat vastanneet varsinaiseen kysymykseen Kyllä, mutta eivät olleet vastanneet ostovaihtoehtoihin mitään. Osuudet laskettiin päivittäin tupakoivista.

Taulukosta 11 käy ilmi, että tupakan hankintalähteet ovat moninaiset ja vaihtelevat iän mukaan. Nuoret hankkivat tupakkaa ostamalla itse kaupasta, kioskista tai muista vähittäismyyntipisteistä eli ns. kaupallisista lähteistä. Ne ikäryhmät, joita laki koskee (14–16-vuotiaat), hankkivat 18-vuotiaita useammin tupakkaa kavereilta. Vastaavasti iän mukaisia eroja oli kaupallisista lähteistä hankkimisessa. Automaatti- ja internetostot olivat vähäisiä.

Taulukko 11. Niiden päivittäin tupakoivien 14–18-vuotiaiden osuus (%), jotka ovat ostaneet itselleen tupakkaa viimeisen kuukauden aikana eri hankintapaikoista vuosina 2011–2017 (%) iän mukaan. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Table 11. Tobacco purchases for oneself during the past month from different sources among 14 to 18-year-old daily smokers in 2011–2017 (%), by age. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

Tupakkaostot eri hankintapaikoista (Place of tobacco purchase)	2011 (%)		2013 (%)		2015 (%)		2017 (%)	
	14–16	18	14–16	18	14–16	18	14–16	18
Kauppa (Shop)	28	95	15	91	14	92	16	90
Kioski (Kiosk)	25	63	12	64	11	59	11	52
Kaverit (Friends)	50	7	44	7	62	10	58	10
Huoltoasema (Gas station)	10	58	5	61	4	55	3	46
Baari (Bar)	3	22	1	23	1	18	–	20
Automaatti (Vending machine)	2	1	–	1	0	2	1	3
Ruotsin tai Viron matkat (Travel to Sweden or Estonia)	7	9	3	14	2	12	1	11
Venäjän matkat* (Travel to Russia)*			3	3	4	3	1	2
Katukauppa (Street)	5	2	6	3	7	2	3	2
Internet	–	–	–	–	1	0	1	1
Muualta (Elsewhere)	3	1	5	1	5	1	5	2

* Ei kysytty 2011 (Not asked in 2011)

Vuoteen 2015 verrattuna 14–16-vuotiaiden ostot kaupoista olivat pysyneet suunnilleen samalla tasolla vuonna 2017, mutta ostot muista kaupallisista lähteistä olivat vähentyneet. Ostot kavereilta olivat myös vähentyneet alaikäisillä. 18-vuotiailla ostot kioskeista ja huoltoasemilta olivat vähentyneet vuosien 2015 ja 2017 välillä, muut muutokset olivat pieniä. (Taulukko 11).

3.9 Tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeiden ostaminen kavereille

Vuonna 2017 nuorilta kysyttiin savukkeiden, nuuskan ja sähkösavukkeiden ostamisesta kavereille kysymyksellä: ”Oletko ostanut viime kuukauden aikana kavereillesi seuraavia tuotteita?” Vastausvaihtoehdot olivat En/Kerran/Useita kertoja. Eniten kavereille oli vuonna 2017 ostettu savukkeita, ja vain harva oli ostanut sähkösavukkeita. Pojat olivat ostaneet kavereilleen eri tuotteita useammin kuin tytöt. (Taulukko 12).

12- ja 14-vuotiaista hyvin harva oli edes kerran ostanut kavereille savukkeita, nuuskaa tai sähkösavukkeita, samoin 16-vuotiaista tytöistä. 16-vuotiaista pojista useampi oli ostanut kavereilleen nuuskaa (5 %) kuin savukkeita (3 %). 18-vuotiaista tytöistä 10 % ja pojista 13 % oli ostanut kavereille savukkeita, kun nuuskaa oli vastaavasti ostanut 2 % tytöistä ja 6 % pojista. (Taulukko 12).

Taulukko 12. Savukkeita, nuuskaa tai sähkösavukkeita kavereille ainakin kerran viimeisen kuukauden aikana ostaneiden osuus (%) vuonna 2017 iän ja sukupuolen mukaan. Nuorten terveystapatutkimus 2017.
Table 12. Proportion of those adolescents who had at least once bought cigarettes, snus or electronic cigarettes for their friends during the past month in 2017 (%), by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

Tuote (Product)	Pojat (%) (Boys)				Tytöt (%) (Girls)			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Savukkeita (Cigarettes)	0	1	3	13	-	1	2	10
Nuuska (Snus)	0	1	5	6	-	1	0	2
Sähkösavukkeet (Electronic cigarettes)	-	1	1	1	-	0	0	-

3.10 Tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeiden esilläpito

Verrattuna vuosiin 2011–2015 tupakkatuotteiden esilläpitokysymystä muutettiin vuoden 2017 kyselyssä niin, että tupakka ja sähkösavukkeet erotettiin omiksi kohdiksi. Muuten kysymys oli samanlainen: ”Oletko nähnyt seuraavia tuotteita (vrt. aikaisemmin tupakkatuotteita) esillä viime kuukauden aikana kotisi, koulusi tai työpaikkasi lähellä seuraavissa paikoissa?” Vaihtoehdot olivat Olen/En/En yleensä käy. Esilläpitoaikoina oli annettu kaupat, kioskit ja huoltoasemat. Kyselylomakkeessa kysymys oli suunnattu kaikille vastaajille.

Kun tarkastelusta rajattiin pois ne nuoret, jotka ilmoittivat etteivät he yleensä käy vähittäismyyntipaikoissa (taulukko 13), havaittiin, että vuonna 2017 puolesta kolmannekseen nuorista oli nähnyt tupakkaa esillä käydessään kaupoissa, harvempi kuin joka viides nuori kioskeissa ja noin kolmannes huoltoasemilla. Verrattuna vuoteen 2011 ennen esilläpitokieltä luvut ovat selvästi laskeneet. Vuoteen 2015 verrattuna nuoret ovat nähneet kaupoissa ja huoltoasemilla enemmän esillä tupakkaa, mutta kioskeissa esillä vähemmän. Nuoremmat ikäryhmät näkivät vuonna 2017 vanhempia enemmän tupakkatuotteita esillä etenkin kaupoissa ja kioskeissa.

Sähkösavukkeiden esilläpidosta kysyttiin vuonna 2017 ensimmäisen kerran. Alle 10 % nuorista oli nähnyt sähkösavukkeita esillä kaupoissa ja huoltoasemilla, ja noin kolmasosa kioskeissa (taulukko 13). 12-vuotiaat olivat nähneet sähkösavukkeita esillä harvemmin kuin vanhemmat nuoret.

Taulukko 13. Niiden nuorten osuus (%), jotka ilmoittivat nähneensä viime kuukauden aikana tupakkaa ja esillä kaupoissa, kioskeissa ja huoltoasemilla 2011–2017 ja sähkösavukkeita 2017, iän mukaan. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Table 13. Percentage of those adolescents who had seen tobacco displayed in shops, kiosks and gas stations in 2011–2017 and electronic cigarettes in 2017, according to age, (%). (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

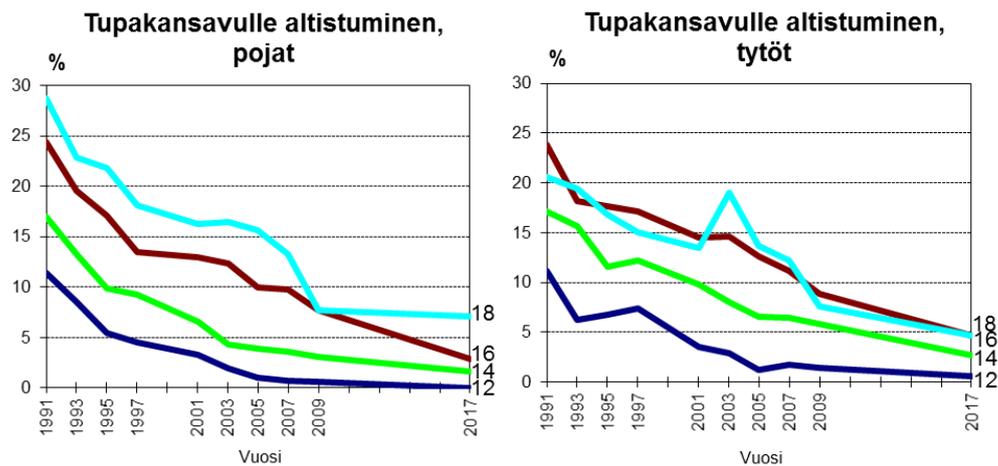
Ikä (Age)	Kaupat (%) (Shops)				Kioskit (%) (Kiosks)				Huoltoasemat (%) (Gas stations)			
	2011	2013	2015	2017	2011	2013	2015	2017	2011	2013	2015	2017
Nähty tupakkatuotteita esillä (tobacco products displayed)												
12	84	41	40	50	72	32	27	8	72	28	24	27
14	88	42	42	54	81	37	36	16	80	36	32	41
16	86	34	37	47	84	35	35	17	84	30	30	41
18	86	22	24	35	84	23	23	16	83	21	21	32
Yhteensä (Total), %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
N	4428	3388	6397	3888	3350	2543	4737	3823	2900	2206	4062	2673
Ei yleensä käy (Do not usually visit), N	138	770	230	170	1216	1615	1845	235	1666	1952	2495	1385
Sähkösavukkeet (Electronic cigarettes)*												
12				3				28				4
14				9				41				9
16				9				37				9
18				10				31				7
Yhteensä (Total), %				100				100				100
N				2913				2356				2662
Ei yleensä käy (Do not usually visit), N				1145				1702				1396
* Kysytty vain 2017 (Asked only in 2017)												

3.11 Tupakansavulle altistuminen

Vuonna 2017 tupakansavulle altistumisesta kysyttiin samalla kysymyksellä kuin aikaisemminkin: ”Kuinka monta tuntia keskimäärin päivässä olet tupakansavuisissa tiloissa?” Vastausvaihtoehdot olivat: ’en yleensä lainkaan’, ’alle tunnin’, ’1–5 tuntia’ ja ’yli 5 tuntia’. Vuonna 2017 12-vuotiaista pojista 97 % ja tytöistä 96 % raportoi, ettei lainkaan altistu tupakansavulle. Vanhemmissa ikäryhmissä altistuminen lisääntyi niin, että 18-vuotiaista pojista 78 % ja tytöistä 80 % ei altistunut lainkaan tupakansavulle. Verrattuna aikaisempiin vuosiin tupakansavulle altistuminen tunnin päivässä tai enemmän on vähentynyt huomattavasti (kuvio 8).

Kuvio 8. Tupakansavulle altistuminen 1 tunti päivässä tai enemmän 1991–2017 (%) iän ja sukupuolen mukaan. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Figure 8. Exposure to second-hand smoke 1 hour or more per day (%) in 1991–2017, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

3.12 Vanhempien tupakointi ja kodin tupakointisäännöt

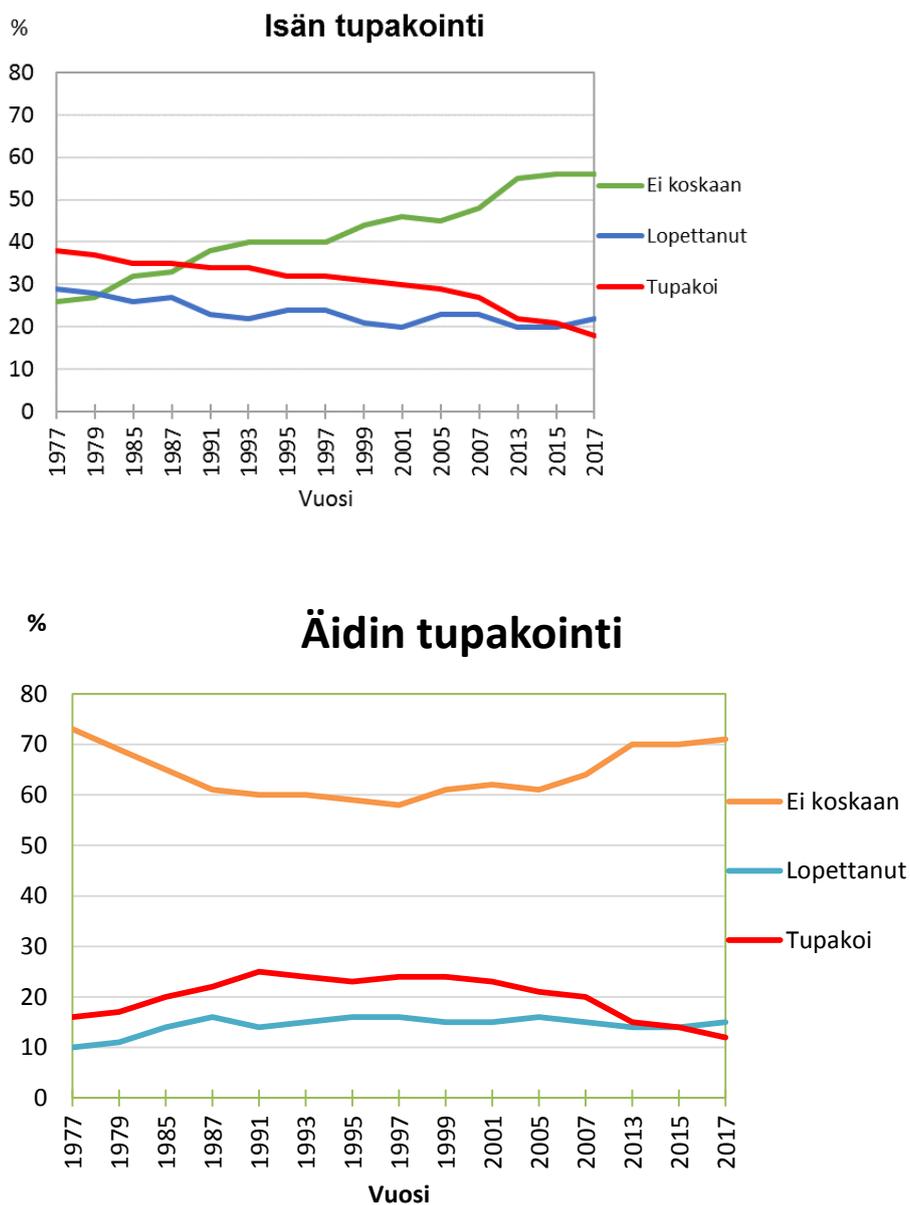
Vanhempien tupakointia kysyttiin nuorilta erikseen isän ja äidin osalta vuonna 2017 samalla kysymyksellä kuin aiemminkin: ”Ovatko vanhempasi tupakoineet sinun elinajanasi?” Vastausvaihtoehtoina oli ’Ei koskaan’, ’On lopettanut’, ’Tupakoi nykyisin’ ja ’Ei isää/äitiä tai en tiedä’. Vuonna 2017 nuorista 56 % raportoi, ettei heidän isänsä ole koskaan tupakoinut heidän elinaikanaan (kuvio 9). Vastaava luku äidistä oli 71 %. Nykyisin tupakoitsijoita oli isistä 18 % ja äideistä 12 % nuorten mukaan. Tupakoinnin lopettaneita oli isistä 22 % ja äideistä 15 %.

Verrattuna aikaisempiin tutkimusvuosiin isien tupakoimattomuus on tasaisesti lisääntynyt 30 prosenttiyksikköä vuodesta 1977 (kuvio 9). Vastaavasti isien tupakointi on vähentynyt vuoden 1977 38 %:sta. Äitien tupakoimattomuus laski vuodesta 1977 aina vuoteen 1997 asti, jolloin se kääntyi nousuun. Äitien tupakointi vastaavasti lisääntyi vuodesta 1977 kunnes kääntyi laskuun vuosituhannen vaihteessa. Isien tupakointi on ollut koko tutkimusjakson ajan yleisempää kuin äitien tupakointi. Vuosien 2015 ja 2017 välillä vanhempien tupakointi väheni edelleen.

Vuonna 2017 kysyttiin myös vanhempien sähkösavukkeiden käytöstä ja nuuskaamisesta. Nuorista 89 % raportoi, ettei isä ole koskaan käyttänyt sähkösavukkeita ja 84 % ettei isä ole nuuskannut koskaan. Vastaavat osuudet äideille olivat 95 % ja 97 %. Nykyisin sähkösavukkeita käyttäviä oli isistä 1,6 % ja äideistä 0,8 %, kun taas nykyisin nuuskaavia oli 5,1 % isistä ja 0,4 % äideistä nuorten mukaan.

Kuvio 9. Isän ja äidin tupakointi 1977–2017 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2017.
Figure 9. Father's and mother's smoking (%) in 1977–2017. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

Vuonna 2017 nuorilta kysyttiin heidän kotinsa tupakointisäännöistä kolmella eri kysymyksellä. ”Saako kotisi sisätiloissa tupakoida?” –kysymykseen vastausvaihtoehdot olivat ’Kukaan ei saa tupakoida’, ’Tupakointi on sallittu vain joissakin paikoissa tai

joskus', 'Kotonani saa tupakoida vapaasti' ja 'En osaa sanoa'. Kysymykseen "Saako kotisi sisätiloissa käyttää sähkösavukkeita?" vastausvaihtoehdot olivat 'Kukaan ei saa käyttää', 'Saa käyttää vain joissakin paikoissa tai joskus', 'Sähkösavukkeita saa käyttää vapaasti' ja 'En osaa sanoa'. "Saako kotisi parvekkeella tupakoida?" – kysymykseen vastausvaihtoehdot olivat 'Kukaan ei saa tupakoida', 'Tupakointi on sallittua silloin tällöin', 'Saa tupakoida vapaasti', 'Kotonani ei ole parvekettä' ja 'En osaa sanoa'. Aikaisempina vuosina kysymys on ollut: "Saako kotonasi tupakoida?"

Nuorista 96 % ilmoitti vuonna 2017, ettei kukaan saa tupakoida heidän kotinsa sisätiloissa, 3 % raportoi, että tupakointi on sallittua vain joissakin paikoissa tai joskus ja alle 1 %, että saa tupakoida vapaasti (taulukko 14). Vuonna 2017 nuorista 50 % raportoi, että kukaan ei saa tupakoida heidän kotinsa parvekkeella, 6 % ilmoitti, että tupakointi on sallittua silloin tällöin ja 14 %, että tupakointi on vapaasti sallittua (taulukko 14).

Taulukko 14. Kodin tupakointisäännöt kodin sisätiloissa ja parvekkeella ja sähkösavukkeiden käytösäännöt kodin sisätiloissa iän mukaan 2017 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Table 14. Smoking rules indoor at home and on balcony, and using rules of electronic cigarettes indoor at home in 2017 (%), by age. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

Kodin tupakointisäännöt (Smoking rules at home)	12	14	16	18
Tupakointi kodin sisätiloissa (Smoking indoor at home)				
Kukaan ei saa tupakoida (Nobody is permitted to smoke)	97	96	95	96
Sallittua joissain paikoissa tai joskus (Permitted in some places or sometimes)	2	3	3	3
Saa tupakoida vapaasti (Smoking is permitted freely)	0	0	0	0
En osaa sanoa (I cannot say)	1	1	2	1
Sähkösavukkeiden käyttö kodin sisätiloissa (Electronic cigarette use indoor at home)				
Kukaan ei saa käyttää (Nobody is permitted to use)	97	92	90	86
Sallittua joissain paikoissa tai joskus (Permitted in some places or sometimes)	1	3	2	2
Saa käyttää vapaasti (Use is permitted freely)	0	1	2	3
En osaa sanoa	2	4	6	10

(I cannot say)				
Tupakointi kodin parvekkeella (Smoking on balcony at home)				
Kukaan ei saa tupakoida (Nobody is permitted to smoke)	57	53	47	45
Sallittua silloin tällöin (Permitted occasionally)	6	6	6	5
Saa tupakoida vapaasti (Smoking is permitted freely)	10	12	15	18
Kodissa ei ole parveketta (No balcony at home)	23	24	25	27
En osaa sanoa (I cannot say)	5	5	7	4

Vuonna 2015 nuorista 60 % ilmoitti, ettei kukaan saa tupakoida heidän kodissaan, mikä on paljon pienempi osuus kuin vuonna 2017 nuorten raportoima tupakointikielto kodin sisätiloissa, mutta suurempi kuin tupakointikielto parvekkeella. Tupakoinnin ilmoitti vuonna 2015 olevan sallittua joissakin paikoissa tai joskus 22 % ja vapaasti sallittua 4 % nuorista. 14 % nuorista ei silloin osannut sanoa kotinsa tupakointisäännöistä.

12–18-vuotiaista nuorista 91 % ilmoitti vuonna 2017, että kukaan ei saa käyttää sähkösavukkeita heidän kotinsa sisätiloissa, 2 % ilmoitti sen olevan sallittua silloin tällöin ja alle 2 %, että niitä saa käyttää vapaasti. Ikäryhmien väliset erot olivat hyvin pienet sähkösavukkeiden käytön sallimisen suhteen mutta erot olivat suuremmat asiasta tietämättömien osuuksissa niin, että 12-vuotiaista 2 % ei osannut sanoa sähkösavukkeiden käytön sallimisesta heidän kotinsa sisätiloissa, kun taas 18-vuotiailla osuus oli 10 %.

Nuoren perheen autossa tupakoinnista kysyttiin vuonna 2017 kuten vuosina 2009 ja 2015: ”Saako perheesi autossa tai autoissa tupakoida?” Vastausvaihtoehdot olivat ’Kukaan ei saa tupakoida’, ’Tupakointi on sallittua silloin tällöin’, ’Saa tupakoida vapaasti’, ’Perheelläni ei ole autoa’ ja ’En osaa sanoa’. Nuorista 91 % raportoi vuonna 2017, ettei kukaan saa tupakoida heidän perheensä autossa, 4 % ilmoitti, että tupakointi on sallittua silloin tällöin ja 2 %, että saa tupakoida vapaasti (taulukko 15).

Vuoteen 2009 verrattuna tupakointikielto perheen autossa on lisääntynyt kahdeksan prosenttiyksikköä ja vuoteen 2015 verrattuna kaksi prosenttiyksikköä. Vuoteen 2009 verrattuna vapaa tupakointi on vähentynyt kolme prosenttiyksikköä, myös silloin tällöin sallittu tupakointi on hieman vähentynyt. Näissä ei ollut muutosta vuoteen 2015 verrattuna. (taulukko 15)

Taulukko 15. Tupakointisäännöt perheen autossa 2009 ja 2015–2017 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Table 15. Smoking rules in the family car (%) in 2009 and 2015–2017. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

Tupakointisäännöt autossa	2009 (%)	2015 (%)	2017 (%)
(Smoking rules in the car)	(N=5464)	(N=6646)	(N=4021)
Kukaan ei saa tupakoida (Nobody is permitted to smoke)	83	88	91
Sallittu silloin tällöin (Permitted occasionally)	6	4	4
Saa tupakoida vapaasti (Smoking is permitted freely)	5	2	2
Perheellä ei ole autoa (Family does not own a car)	2	2	2
En osaa sanoa (I cannot say)	4	4	2

3.13 Koulujen tupakointisäännöt

Koulun tupakointisäännöistä kysyttiin vuonna 2017 samoin kuin vuosina 1979–2001: ”Onko tupakointi sallittua siinä koulussa tai opistossa, jota käyt?” Vastausvaihtoehdot olivat ’Kielletty kokonaan’, ’Sallittu tietyissä paikoissa’ ja ’Sallittu rajoituksetta’. Vuonna 2017 kaikista 12–18-vuotiaista 72 % ilmoitti tupakoinnin olevan kokonaan kiellettyä, 28 % sen olevan sallittua tietyissä paikoissa ja 1 % sen olevan sallittua rajoituksetta siinä oppilaitoksessa, jota he käyvät. Peruskoululaisista 97 % ilmoitti tupakoinnin olevan kokonaan kiellettyä ja 3 % sen olevan sallittua tietyissä paikoissa (taulukko 16). Lukiolaisista 56 % ilmoitti tupakoinnin olevan kokonaan kiellettyä ja 44 % sen olevan sallittua tietyissä paikoissa, kun vastaavat luvut ammattikoululaisilla olivat 28 % ja 71 %. Hyvin harva raportoi tupakoinnin olevan sallittua rajoituksetta. (Taulukko 16).

Vuoteen 1979 verrattuna peruskoulujen osalta oppilaat raportoivat vuonna 2017 samalla tavoin koulun tupakointisäännöistä, mutta vuosien varrella niiden osuus, jotka ilmoittivat tupakoinnin olevan kokonaan kiellettyä, laski ollen alhaisimmillaan 78 % vuonna 1993 (taulukko 16). Lukiolaisista 73 % ilmoitti tupakoinnin olevan kokonaan kiellettyä vuonna 1979, minkä jälkeen osuudet ovat laskeneet, kun taas ammattikou-

luissa niin ilmoitti 6 % vuonna 1979 ja sen jälkeen osuudet laskivat, mutta ovat nyt nousseet. (Taulukko 16).

Taulukko 16. Koulun tupakointisäännöt koulumuodon mukaan 1979–2017 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Table 16. Smoking rules at school according to the type of the school (%) in 1979–2017. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

Koulumuoto (Type of school)	Vuosi (%)											
	1979	1981	1983	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2017
Peruskoulu (Comprehensive school)												
Kielletty kokonaan (Totally banned)	95	96	95	89	90	82	78	81	84	84	87	97
Sallittu tietyissä paikoissa (Permitted in certain places)	5	4	5	11	10	18	22	18	15	16	12	3
Sallittu rajoituksetta (Permitted freely)	0	0	0	0	0	1	0	1	1	1	0	0
Lukio (Academic track, only 16–18-year olds)												
Kielletty kokonaan (Totally banned)	73	68	61	38	35	22	16	31	29	24	23	56
Sallittu tietyissä paikoissa (Permitted in certain places)	27	32	38	61	64	78	83	68	70	75	75	44
Sallittu rajoituksetta (Permitted freely)	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Ammattikoulu* (Vocational track, only 16–18-year olds)												
Kielletty kokonaan (Totally banned)	6	3	3	1	2	1	1	11	3	2	2	28
Sallittu tietyissä paikoissa (Permitted in certain places)	90	95	93	94	94	95	94	86	94	94	93	71
Sallittu rajoituksetta (Permitted freely)	3	3	4	5	4	5	6	3	3	4	5	1
* Sisältää myös ne, jotka käyvät yhdistettyä lukiota ja ammattikoulua (Includes also those students who have combined academic and vocational track)												

3.14 Tupakoinnin loppuminen vuoteen 2030 sekä muut tupakointia koskevat mielipiteet

Vuonna 2017 selvitettiin nuorten asenteita tupakoinnin loppumiseen eli niin sanottuun endgame-tavoitteeseen Suomessa sekä tupakointiin, nuuskaamiseen ja sähkösavukkeiden käyttöön. Väittämät olivat: ”Vuonna 2030 juuri kukaan ei tupakoi Suomessa”, ”Tupakointi on jokaisen oma asia”, ”Tupakointi on luusereiden puuhaa”, ”Nuuskaaminen on jokaisen oma asia”, ”Nuuskaaminen on luusereiden puuhaa”, ”Sähkösavukkeiden käyttö on jokaisen oma asia” ja ” Sähkösavukkeiden käyttö on luusereiden puuhaa”. Vastausvaihtoehdot olivat kaikkiin väittämiin samat: ”Ehdottomasti samaa mieltä”, ”Jokseenkin samaa mieltä”, ”Vaikea sanoa”, ”Hieman eri mieltä” ja ”Ehdottomasti eri mieltä”. ”Tupakointi on luusereiden puuhaa” on kysytty myös 2005 ja 2013. ”Tupakointi on jokaisen oma asia” on kysytty kyselyvuosina 1979–1983 ja 1991–1999.

Vuonna 2017 12-vuotiaista kolmasosa (35–37 %) ja 14–18-vuotiaista noin neljäsosa (22–27 %) oli samaa mieltä väittämän ”Vuonna 2030 juuri kukaan ei tupakoi Suomessa” kanssa (taulukko 17). Nuuskaamista ja sähkösavukkeiden käyttöä piti jokaisen omana asiana yli 60 % nuorista, pojista vähän useampi kuin tytöistä (taulukko 17). Verrattuna nuuskaamiseen sähkösavukkeiden käyttöä piti luusereiden puuhana harvempi. ”Nuuskaaminen on luusereiden puuhaa” –väittämän kanssa oli samaa mieltä 63 % 12-vuotiaista pojista, ja osuudet laskivat iän mukana niin, että 18-vuotiaista pojilla osuus oli 40 %. Vastaavan sähkösavuke-väittämän osuudet olivat 12-vuotiailla pojilla 61 % ja 37 %. Tyttöillä osuudet olivat samansuuruisia molemmissa väittämissä eri ikäryhmissä, mutta 14-vuotiailla tyttöillä osuudet olivat suuremmat kuin muissa ikäryhmissä. (Taulukko 17).

Taulukko 17. Samaa mieltä eri väittämien kanssa olevien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Table 17. Proportion (%) of those who agree with different statements in 2017, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

Väite (Statement)	Pojat (%) (Boys)				Työtöt (%) (Girls)			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Vuonna 2030 juuri kukaan ei tupakoi Suomessa. (In 2030, hardly anybody smokes in Finland.)	37	27	24	24	35	24	24	22
Tupakointi on jokaisen oma asia (Smoking is everyone's own business)	69	66	69	73	65	65	66	60
Nuuskaaminen on jokaisen oma asia. (Snus use is everyone's own business)	68	70	76	80	61	66	72	67
Tupakointi on luusereiden puuhaa (Smoking is for losers)	62	64	49	39	54	60	52	52
Nuuskaaminen on luusereiden puuhaa. (Snus use is for losers.)	63	61	48	40	57	63	55	56
Sähkösavukkeiden käyttö on jokaisen oma asia. (Electronic cigarette use is everyone's own business.)	68	68	74	76	62	66	69	67
Sähkösavukkeiden käyttö on luusereiden puuhaa. (Electronic cigarette use is for losers.)	61	55	44	37	51	57	48	47

“Tupakointi on luusereiden puuhaa.” –väittämän kanssa oli vuonna 2017 ehdottomasti tai jokseenkin samaa mieltä yli puolet nuorista (taulukko 18). Tytöistä kaikissa ikäryhmissä yli puolet oli samaa mieltä väittämän kanssa, samoin pojista 12- ja 14-vuotiaissa, mutta pojista 16- ja 18-vuotiaissa alle puolet. Verrattuna vuosiin 2005 ja 2013 samaa mieltä väittämän kanssa olevien osuudet ovat laskeneet kaikissa ikä- ja sukupuoliryhmissä. Lasku on ollut kymmenestä jopa kolmeen kymmeneen prosenttiyksikköä.

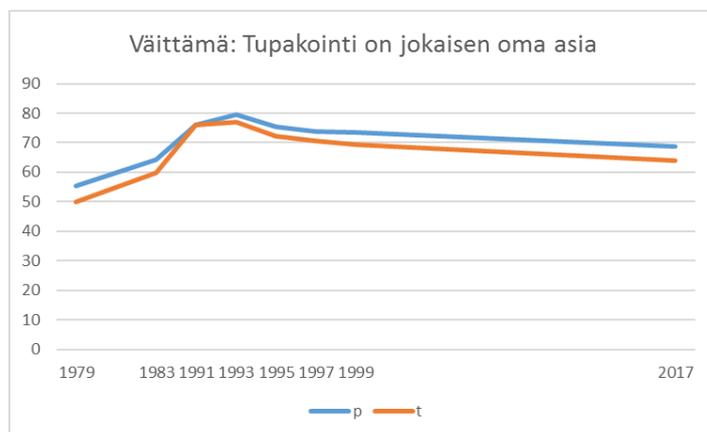
Taulukko 18. Samaa mieltä väittämän ”Tupakointi on luusereiden puuhaa” kanssa olevien osuudet iän ja sukupuolen mukaan 2005, 2013 ja 2017 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Table 18. Proportion (%) of those who agree with the statement “Smoking is for losers” in 2005, 2013 and 2017, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

Ikä (Age)	Pojat (%) (Boys)			Tytöt (%) (Girls)		
	2005	2013	2017	2005	2013	2017
12	88	82	62	83	86	54
14	73	71	64	67	74	60
16	56	61	49	56	58	52
18	48	52	39	48	61	52
Kaikki (Total)	65	66	54	61	67	55

Kuvio 10. Samaa mieltä väittämän ”Tupakointi on jokaisen oma asia” kanssa olevien osuudet iän ja sukupuolen mukaan 1979–2017 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Figure 10. Proportion (%) of those who agree with the statement “Smoking is everyone’s own business” in 1979–2017, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

”Tupakointi on jokaisen oma asia.” –väittämän kanssa oli vuonna 2017 ehdottomasti tai jokseenkin samaa mieltä yli puolet nuorista (kuvio 10). Samaa mieltä olevien osuudet nousivat vuodesta 1979 vuoteen 1993, jolloin noin 80 % nuorista oli samaa mieltä väittämän kanssa. Sen jälkeen samaa mieltä väittämän kanssa olevien osuudet ovat vähentyneet, mutta vain noin kymmenisen prosenttiyksikköä. Pojista hieman suurempi osa kuin tytöistä on koko tutkimusjakson ajan ollut samaa mieltä väittämän kanssa.

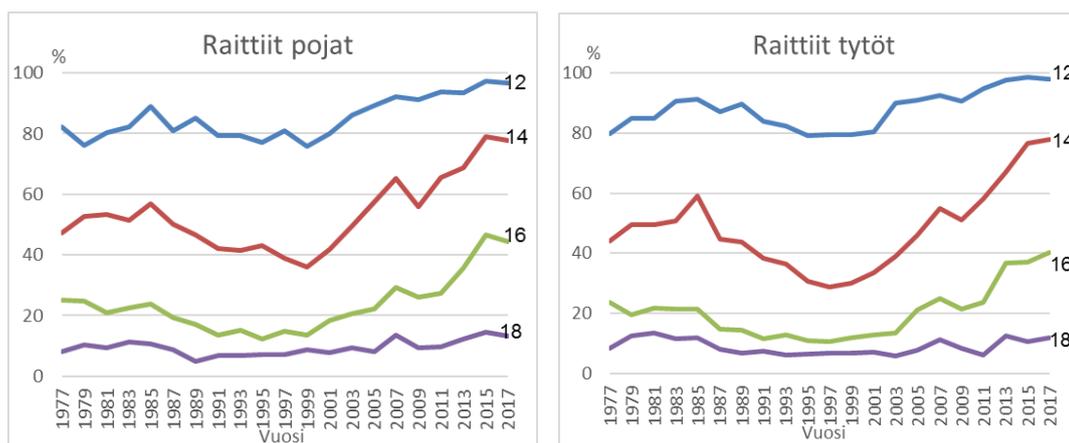
4. Alkoholin juominen

4.1 Raittius

Vuonna 2017 12-vuotiaista pojista 97 % ja tytöistä 98 % ilmoitti, että ei käytä alkoholi-juomia laisinkaan. Tyttöjen ja poikien erot raittiudessa ovat pieniä. Ainoastaan 16-vuotiaiden ryhmässä raittiiden määrä on suurempi pojilla kuin tytöillä. Tässä ikäryhmässä pojista 44 % ja tytöistä 40 % ilmoitti, ettei käytä alkoholi-juomia. 18-vuotiaiden ikäryhmässä pojista 13 % ja tytöistä 12 % ilmoitti, että ei käytä laisinkaan alkoholi-juomia (kuvio 11, liitetaulukko 14).

Kuvio 11. Raittiiden 12–18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977–2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Figure 11. Percentage of 12–18-year-olds who abstain from alcohol in 1977–2017, by age and sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

Vuonna 2017 raittiiden nuorten osuus kasvoi tai pysyi lähes samana kaikissa ikäryhmissä tutkimusjaksoon 2013–2015 verrattuna, mutta sukupuolten välillä oli nähtävissä eroja raittiiden osuuden kehityksessä (kuvio 11, liitetaulukko 16). Tyttöillä raittiiden

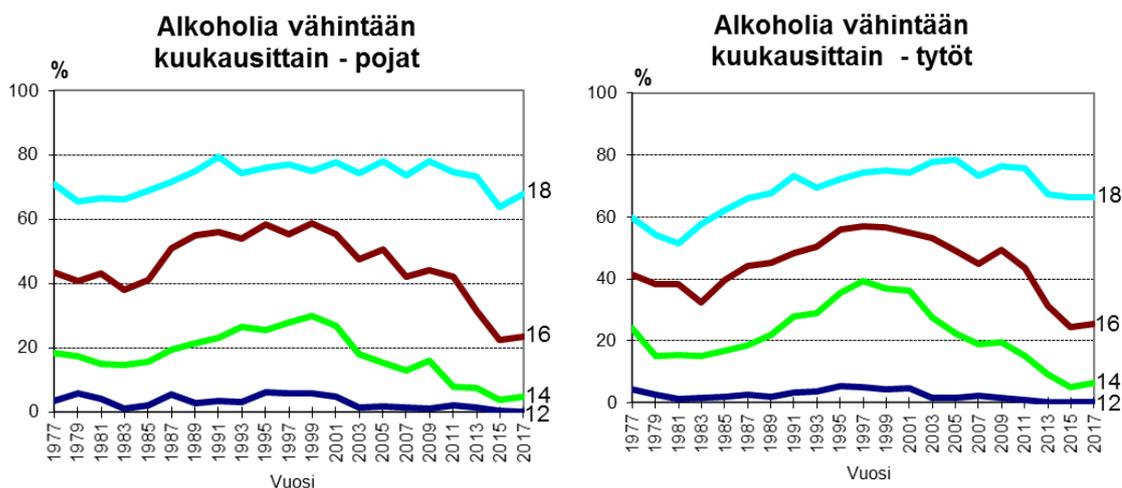
osuus kasvoi 16-vuotiaiden ikäryhmässä 37 %:sta 40 %:iin ja 18-vuotiaiden ikäryhmässä 11 %:sta 12 %:iin edelliseen tutkimusvuoteen verrattuna. Pojilla raittiiden osuus laski 16-vuotiaiden ryhmässä 47 %:sta 44 %:iin ja 15 %:sta 13 %:iin 18-vuotiailla. Muutokset kahden viime vuoden aikana (2015–2017) raittiudessa eivät olleet tilastollisesti merkitseviä missään ikä- ja sukupuoliryhmässä (liitetaulukko 31), kun taas ajanjakson 2013–2017 muutokset olivat tilastollisesti merkitseviä 14- ja 16-vuotiailla pojilla ja 14-vuotiailla tytöillä (liitetaulukko 32).

4.2 Alkoholin juomistiheys

Vuonna 2017 kukaan 12-vuotiaista vastaajista ei ilmoittanut käyttäneensä alkoholia vähintään kerran kuukaudessa. Kerran kuukaudessa tai useammin alkoholia juovien osuudet olivat 14-vuotiailla pojilla 5 % ja tytöillä 7 %, 16-vuotiailla pojilla 24 % ja tytöillä 26 % sekä 18-vuotiailla pojilla 68 % ja tytöillä 66 %. (Kuvio 12, liitetaulukot 14 ja 17.)

Kuvio 12. Alkoholia vähintään kerran kuukaudessa juovien 12–18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977–2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Figure 12. Percentage of 12–18-year-olds who drink alcohol at least once a month in 1977–2017, by age and sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

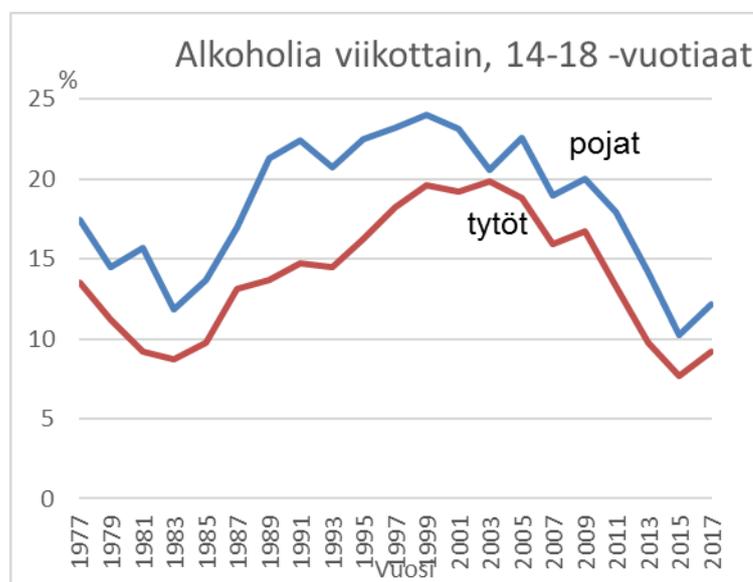

2000-luvun taitteesta alkanut vähintään kuukausittaisen alkoholinkäytön laskusuunta pysähtyi vuonna 2009 kaikissa ikäryhmissä 12-vuotiaita lukuun ottamatta. Vuosien 2013–2015 välillä kuukausittainen käyttö kääntyi uudelleen selkeään laskuun kaikissa

ikä- ja sukupuoliryhmissä lukuun ottamatta 18-vuotiaita tyttöjä. Vuonna 2017 lasku näyttää pysähtyneen, ja kuukausittainen käyttö on yleistynyt hieman kaikissa muissa ikä- ja sukupuoliryhmissä, paitsi 18-vuotiailla tytöillä. (Kuvio 12, liitetaulukot 17 ja 28). Kuukausittaisen alkoholin käytön muutokset vuosien 2015 ja 2017 välillä eivät olleet tilastollisesti merkitseviä missään ikä- ja sukupuoliryhmässä (liitetaulukko 31). Vuosien 2013 ja 2017 väliset erot olivat tilastollisesti merkitseviä 16-vuotiailla pojilla ja tytöillä (liitetaulukko 32).

Kuvio 13. Alkoholia vähintään kerran viikossa juovien 14–18-vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) sukupuolen mukaan vuosina 1977–2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

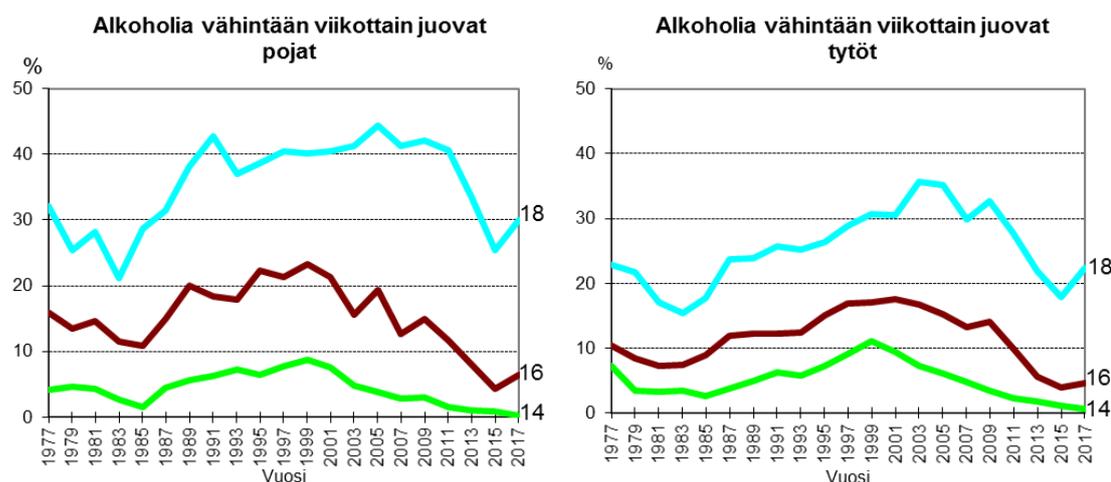
Figure 13. Age-adjusted percentage of 14–18-year-olds who drink alcohol at least once a week in 1977–2017, by sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

Tutkimusjaksolla 2015–2017 vähintään kerran viikossa juovien 14–18-vuotiaiden osuus on kääntynyt hienoiseen nousuun tutkimusjaksosta 2009–2011 saakka jatkuneen laskun jälkeen (kuvio 13, liitetaulukko 29). Vuosina 2015–2017 viikoittain juovien osuudet nousivat pojilla 10 %:sta 12 %:iin ja tytöillä 8 %:sta 9 %:iin. Ikäryhmittäin tarkasteltuna vuodesta 2015 vuoteen 2017 vähintään viikoittain alkoholia juovien osuudet pienenevät pojilla 14- ja 16-vuotiaiden ikäryhmässä, mutta osuus nousi 25 %:sta 30 %:iin 18-vuotiaiden ikäryhmässä. Tytöillä vähintään viikoittain juovien osuus on pysynyt lähes samana 14- ja 16-vuotiaiden ikäryhmässä, mutta noussut 18 %:sta 22 %:iin 18-vuotiaiden ikäryhmässä. (Kuvio 14, liitetaulukko 18). Muutokset olivat vuosina 2015–2017 ikä- ja sukupuoliryhmittäisessä tarkastelussa tilastollisesti merkitseviä vain 18-vuotiailla tytöillä (liitetaulukko 31). Vuosien 2013 ja 2017 väliset muutokset viikoittaisessa alkoholin juomisessa olivat tilastollisesti merkitseviä 14-vuotiailla tytöillä (liitetaulukko 32).

Kuvio 14. Alkoholia vähintään kerran viikossa juovien 14–18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977–2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Figure 14. Percentage of 14–18-year-olds who drink alcohol at least once a week in 1977–2017, by age and sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

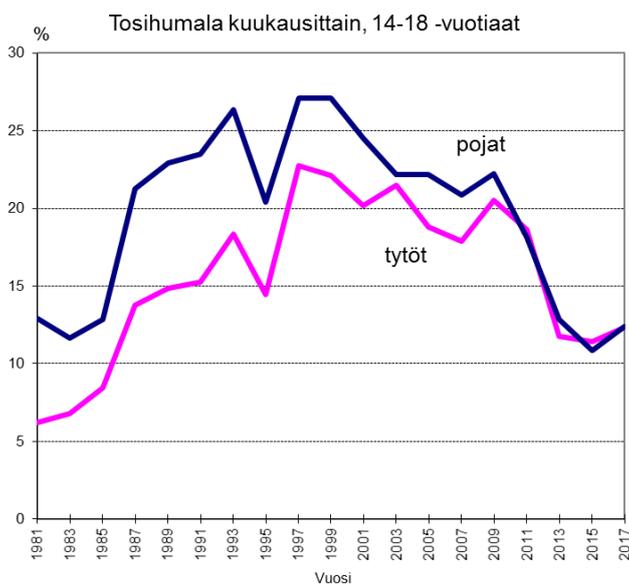
4.3 Humalajuominen

Humalajuominen on ollut 12-vuotiaiden ikäryhmässä harvinaista läpi tutkimusjakson. 14-vuotiaista pojista 1 % ja tytöistä 2 % ilmoitti olleensa vähintään kerran kuukaudessa humalassa vuonna 2017. 16-vuotiaiden ikäryhmässä kuukausittainen humalajuominen oli jo yleisempää: sekä tytöistä että pojista 8 % ilmoitti olleensa humalassa vähintään kerran kuukaudessa. 18-vuotiaista pojista 28 % ja tytöistä 26 % joi itsensä 1–2 kertaa kuukaudessa tai useammin humalaan (liitetaulukot 15 ja 19).

Tosihumalaan vähintään kerran kuukaudessa juovien 14–18-vuotiaiden nuorten osuudet olivat 1980-luvun loppupuolella vielä maltillisia, tytöillä noin 15 % ja pojilla reilu viidennes. Vähintään kuukausittainen humalajuominen kuitenkin yleistyi aina 1990-luvun loppuun asti, jolloin osuudet olivat korkeimmillaan tytöillä 22 % ja pojilla 27 % (kuvio 15, liitetaulukko 30). Tutkimusjaksolla 2001–2011 vähintään kerran kuussa tosihumalaan juovien osuudet laskivat pojilla 25 %:sta 18 %:iin ja tytöillä 22 %:sta 18 %:iin. Suurin notkahdus tapahtui tutkimusjaksolla 2011–2013, jolloin osuus laski pojilla vielä 18 %:sta 13 %:iin ja tytöillä 19 %:sta 12 %:iin. Vuonna 2017 tosihumalaan vähintään kerran kuussa joi itsensä 12 % pojista ja tytöistä. Verrattuna edelliseen tutkimusvuoteen 2015 osuus on noussut prosentilla. (Kuvio 15 ja liitetaulukko 30.)

Kuvio 15. Tosihumalaan vähintään kuukausittain juovien 14–18-vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) sukupuolen mukaan vuosina 1981–2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Figure 15. Age-adjusted percentage of 14-18-year-olds who get really drunk at least once a month in 1981–2017, by sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

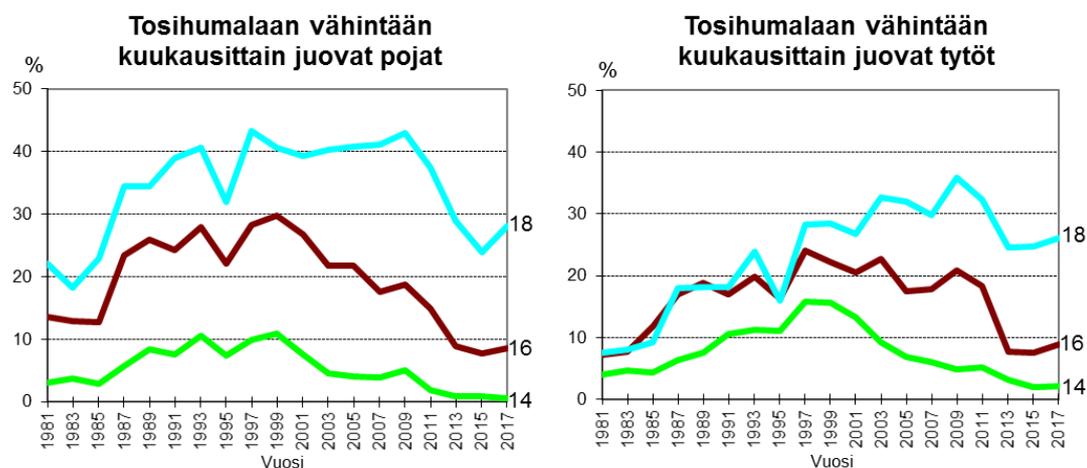
Ikä- ja sukupuoliryhmittäisessä tarkastelussa (kuvio 16, liitetaulukko 19) kuukausittainen humalajuominen on pysynyt lähes samalla tasolla 14–16 -vuotiailla tytöillä ja pojilla vuodesta 2013. 18-vuotiaiden poikien ikäryhmässä vähintään kuukausittain humalaan juovien osuus nousi jaksolla 2015–2017 24%:sta 28 %:iin. 18-vuotiaiden tyttöjen ryhmässä osuus on noussut vain hieman, 25 %:sta 26 %:iin. Muutokset vuosien 2015–2017 ja 2013–2017 välillä eivät olleet kuukausittaisen humalajuomisen osalta tilastollisesti merkitseviä missään ikä- ja sukupuoliryhmässä (liitetaulukot 31 ja 32).

Viikoittaista humalajuomista ei ole esiintynyt 12-vuotiaiden keskuudessa koskaan koko tutkimuksen aikana. Myös 14–16-vuotiaiden ikäryhmässä viikoittainen humalajuominen on ollut harvinaista: vuonna 2017 1% 16-vuotiaista pojista ja tytöistä ilmoitti juovansa itsensä vähintään kerran viikossa humalaan. 18-vuotiaiden poikien ryhmässä viikoittain itsensä humalaan juovien osuus on ollut korkeimmillaan 12 % vuonna 1997, jonka jälkeen osuus lähti laskuun. Osuus nousi uudestaan 12 %:iin vuoden 2005 kyselyssä ja pysyi samalla tasolla vuoteen 2007. Tutkimusjaksolla 2007–2017 vähintään kerran viikossa humaltuvien osuus laski pojilla 12 %:sta 5 %:iin. 18-vuotiailla tytöillä tosihumalaan viikoittain juovien osuudet ovat olleet koko tutkimusjakson ajan pienempiä kuin pojilla. Osuus on ollut korkeimmillaan vuonna 2003, jolloin 8 % tytöistä ilmoitti juovansa itsensä vähintään kerran viikossa humalaan. Tutkimusjaksolla 2005–2017 osuus on laskenut 18-vuotiailla tytöillä 7 %:sta 2 %:iin. (Liitetaulukko 20). Muutokset vuosien 2015–2017 ja 2013–2017 välillä eivät olleet viikoittaisen hu-

malajuomisen osalta tilastollisesti merkitseviä missään ikä- ja sukupuoliryhmässä (liitetaulukot 31 ja 32).

Kuvio 16. Tosihumalaan vähintään kuukausittain juovien 14–18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1981–2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Figure 16. Percentage of 14–18-year-olds who get really drunk at least once a month in 1981–2017, by age and sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

4.4 Alkoholimainonnan havaitseminen ja alkoholin hankinta

Alkoholimainontaa koskeva kysymys vuoden 2017 kyselyssä oli suunnattu kaikille vastaajille ja esitetty seuraavasti: ”Oletko nähnyt viime kuukauden aikana alkoholi-juomia koskevia mainoksia Suomessa jossakin seuraavista paikoista?” Vastausvaihtoehdot olivat Olen nähnyt/En ole nähnyt. Vaihtoehtoiksi oli annettu seuraavat paikat: aikakauslehdissä, sanomalehdissä, televisiossa, internetissä ja muualla, missä? (avoin kysymys). Vuoteen 2013 verrattuna internet on tullut erilliseksi vaihtoehtokseen, mikä on syytä huomioida vertailtaessa eri vuosien tuloksia. Vastajaan oli mahdollista valita useampia alkoholimainonnan lähteitä.

Kaikista 12–18-vuotiaista 71 % ilmoitti nähneensä alkoholimainoksia (taulukko 19). 50 % ilmoitti havainneensa alkoholimainontaa televisiossa viimeisen kuukauden aikana. Osuus on laskenut 10 %:lla vuodesta 2013, mutta noussut hieman vuodesta 2015. Toiseksi eniten alkoholimainontaa oli nähty internetissä. Vuosina 2015–2017 alkoholimainontaa internetissä viimeisen kuukauden aikana havainneiden osuus nousi 40 %:sta 48 %:iin. Internet-mainonnasta ei kysytty vuoden 2013 kyselyssä. Aikakausleh-

dissä mainontaa havainneiden osuus laski vuosina 2013–2017 35 %:sta 17 %:iin. Sanomalehdissä mainontaa oli havainnut 17 % vuonna 2017. Muissa lähteissä alkoholimainontaa oli nähnyt 7 %. Muista lähteistä yleisimmin mainittuja olivat ulko-mainonta (1 %), kaupat (0,9 %) ja bussipysäkit (0,8 %).

Taulukko 19. Niiden nuorten osuus (%), jotka ilmoittivat nähneensä alkoholijuomia koskevia mainoksia viimeisen kuukauden aikana eri paikoissa 2013–2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Table 19. Sources of alcohol advertisements among those who had seen alcohol advertisements during the past month (%) in 2013–2017. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

Alkoholimainosten lähde ¹ (Source of alcohol advertisement) ¹	Vuosi (%)		
	2013	2015	2017
	(N=3928)	(N=6792)	(N=4058)
Mainoksen nähneiden osuus (Proportion of those who had seen advertisement)	73	66	71
Mainoksen lähde (Source of advertisement)			
Aikakauslehti (Magazine)	35	20	17
Sanomalehti (Newspaper)	27	17	17
Televisio (TV)	60	44	50
Internet*	-	40	48
Muu lähde (Other source)	16	9	7
* Ei vaihtoehtona 2013 (Not an option in 2013)			
¹ Vastaja on voinut valita useamman vaihtoehdon. (The respondent could have chosen more than one option.)			

Alkoholin hankinnasta kysyttiin vuonna 2017 samoin kuin vuonna 1989: "Kun joit viimeksi jotain alkoholijuomaa, mistä sait sen?" Vastausvaihtoehdot olivat 'Hankin itse', 'Vanhemmat tarjosivat', 'Kaveri tai tuttava tarjosi', 'Joku muu tarjosi', 'Join ravintolassa' ja 'Join baarissa tai kahvilassa'. Osuudet laskettiin alkoholia kokeilleista. Vuonna 1989 6 % 12-vuotiaista pojista ja 14 % 12-vuotiaista tytöistä ilmoitti hankkineensa itse viimeisimmällä juomiskerralla nautitun alkoholin. Vuonna 2017 kukaan 12-vuotiaiden ryhmästä ei ilmoittanut hankkineensa alkoholia itse. Alkoholin juominen vanhempien tarjoamana yleistyi vuodesta 1989 vuoteen 2017 12–16 -vuotiaiden ikäryhmässä. Vuonna 189 reilu viidennes 14-vuotiaista tytöistä ja pojista ilmoitti vanhempiensa tar-

jonneen alkoholia, vuonna 2017 osuus oli noussut noin kolmannekseen. (Taulukko 20.)

Taulukko 20. Alkoholin hankintalähde alkoholia kokeilleilla (%) iän ja sukupuolen mukaan 1989 ja 2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Table 20. Acquisition source of alcohol among those who had tried alcohol in 1989 and 2017, by age and sex (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

Alkoholijuoman hankinta (Acquisition of alcohol)	Pojat (Boys)								Työt (Girls)							
	1989				2017				1989				2017			
	12	14	16	18	12	14	16	18	12	14	16	18	12	14	16	18
Hankin itse (Acquired myself)	6	31	47	42	-	14	27	73	14	22	33	24	-	18	22	68
Vanhemmat tarjosivat (Parents offered)	62	23	10	6	78	34	21	6	49	21	15	6	100	31	20	8
Kaveri tai tuttava tarjosi (Friend offered)	29	38	32	7	22	39	45	6	30	51	43	9	-	43	51	6
Joku muu tarjosi (Someone else offered)	4	7	6	-	-	13	6	1	2	5	3	0	-	5	7	0
Join ravintolassa (Drank in restaurant)	-	2	6	41	-	1	1	2	5	0	5	60	-	3	1	3
Join baarissa tai kahvilassa (Drank in bar or café)	-	1	0	5	-	-	1	12	-	-	2	1	-	-	-	15
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
N	55	186	293	309	9	118	249	315	43	234	321	374	5	150	409	530
Puuttava tieto (Missing), N	28	8	8	3	1	8	4	3	11	10	5	6	1	9	4	2

Tavasta, jolla alkoholijuoma oli hankittu itse, kysyttiin: "Jos hankit juoman itse, millä tavalla?" Vastausvaihtoehdot olivat: Ostin itse Alkosta, Joku muu osti minulle Alkosta, Ostin itse kaupasta, Joku muu osti minulle kaupasta, Kotoa ja Muualta, mistä? Kysymys oli sama vuonna 2017 kuin vuonna 1989. Osuudet laskettiin alkoholia kokeilleista. Alkon merkitys nuorten alkoholijuomien ostopaikkana väheni selvästi vuodesta 1989 vuoteen 2017. Vuonna 1989 6 % 16-vuotiaista pojista ja 1 % 16-vuotiaista tytöistä ilmoitti ostaneensa alkoholijuoman itse Alkosta, vuonna 2017 ei kukaan. Myös hakijan välityksellä Alkosta juomansa saaneiden osuudet pienenevät: vuonna 1989 44 % 16-vuotiaista pojista ja 61 % tytöistä ilmoitti käyttäneensä hakijaa Alkon ostoksissa, kun vuonna 2017 näin ilmoitti tehneensä 22 % pojista ja 36 % tytöistä. Alkoholia kaupasta ostamalla saaneiden osuus laski vuodesta 1989 vuoteen 2017 16-vuotiailla pojilla 14 %:sta 5 %:iin ja tytöillä 6 %:sta 1 %:iin. Niiden osuus, jotka ilmoittivat käyttäneensä hakijaa kaupasta tapahtuneisiin alkoholiostoihin, kasvoi merkittävästi 14–16 -

vuotiaiden ikäryhmässä vuosina 1989–2017. Vuonna 1989 25 % 16-vuotiaista pojista ja 21 % tytöistä ilmoitti saaneensa alkoholijuomia hakijan kautta kaupasta, kun vuonna 2017 vastaavat luvut olivat 60 % ja 51 %. (Taulukko 21.)

Taulukko 21. Itse hankitun alkoholin hankintalähde (%) iän ja sukupuolen mukaan alkoholia kokeilleilla 1989 ja 2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Table 21. Source of alcohol acquired by the adolescent him/herself among those who had tried alcohol in 1989 and 2017, by age and sex (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

Itse hankitun alkoholi- juoman hankintalähde (Source of alcohol ac- quired by the adolescent)	Pojat (Boys)								Tytöt (Girls)							
	1989				2017				1989				2017			
	12	14	16	18	12	14	16	18	12	14	16	18	12	14	16	18
Ostin itse Alkosta (Bought myself from Alko)	-	2	6	59	-	-	-	23	-	2	1	58	-	-	-	47
Joku muu osti minulle Alkosta (Someone else bought for me from Alko)	4	33	44	9	-	27	22	-	21	45	61	12	-	19	36	1
Ostin itse kaupasta (Bought myself from a shop)	12	5	14	24	-	-	5	68	11	2	6	18	-	-	1	45
Joku muu osti minulle kaupasta (Someone else bought for me from a shop)	4	22	25	-	-	30	60	-	-	19	21	0	-	46	51	2
Kotoa (From home)	60	23	9	3	-	30	10	3	42	26	8	3	-	29	8	1
Muualta (Somewhere else)	20	14	3	5	100	14	4	7	26	6	3	9	-	6	3	5
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
N	25	135	237	239	1	44	144	278	19	160	257	267	0	63	208	441
Puuttuva tieto (Missing), N	58	59	64	73	9	82	109	40	35	84	69	113	6	96	205	91

5. Rahapelaaminen

5.1 Rahapelaamisen yleisyys

Tutkimusjaksolla 2011–2015 rahapelejä viimeisen puolen vuoden aikana pelanneiden osuudet laskivat selvästi tytöillä sekä pojilla kaikissa ikäryhmissä. Vuosien 2015 ja 2017 välillä laskusuunta jatkui 12-vuotiailla. Sen sijaan 14–16-vuotiailla, erityisesti pojilla, rahapelaaminen yleistyi. 18-vuotiailla muutokset edelliseen tutkimusvuoteen verrattuna olivat samansuuntaisia. (Taulukko 22).

Pelaamisen useudessa ei tapahtunut juuri muutosta kahden viime vuoden aikana. Ikä- ja sukupuoliryhmittäin tarkasteltuna muutokset vuosien 2015 ja 2017 välillä olivat tilastollisesti merkitseviä 14- ja 16-vuotiailla pojilla ja 16-vuotiailla tytöillä.

Taulukko 22. Rahapelejä viimeisen puolen vuoden aikana pelanneiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 2011–2017 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Table 22. 6-month gambling prevalence (%) by age and sex in 2011–2017. The Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

Rahapelaamisen yleisyys (Prevalence of gambling)	Pojat (Boys)				Tytöt (Girls)			
	2011	2013	2015	2017	2011	2013	2015	2017
12-vuotiaat								
Ei (No)	74,3	81,4	89,7	91,2	87,0	93,5	95,9	96,0
Päivittäin tai lähes päivittäin (Daily or nearly daily)	0,6	-	0,3	-	-	-	-	0,3
Kerran pari viikossa (Once or twice a week)	3,8	-	-	-	0,3	-	0,1	-
Muutaman kerran kuukaudessa (A few times a month)	5,7	2,7	1,7	1,4	3,2	0,3	0,3	-
Harvemmin (Less often)	15,6	16,0	8,2	7,5	9,5	6,2	3,7	3,6
Yhteensä (Total)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

N	315	263	643	294	316	291	677	299
Puuttuva tieto (Missing), N	2	-	10	5	8	1	12	4
14-vuotiaat								
Ei (No)	44,5	77,3	84,0	78,9	75,1	86,9	93,4	93,6
Päivittäin tai lähes päivittäin (Daily or nearly daily)	2,6	0,5	0,2	0,4	0,6	-	-	0,1
Kerran pari viikossa (Once or twice a week)	16,3	2,7	1,5	1,9	1,6	0,3	0,2	-
Muutaman kerran kuukaudessa (A few times a month)	14,5	2,9	3,4	4,4	5,2	1,3	0,6	0,7
Harvemmin (Less often)	22,1	16,7	10,9	14,4	17,5	11,5	5,8	5,7
Yhteensä (Total)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N	614	414	890	569	770	601	1088	720
Puuttuva tieto (Missing), N	2	1	15	2	6	1	9	3
16-vuotiaat								
Ei (No)	23,6	65,7	71,4	63,8	58,2	88,3	91,8	88,8
Päivittäin tai lähes päivittäin (Daily or nearly daily)	6,6	1,4	1,3	1,8	0,7	-	0,4	-
Kerran pari viikossa (Once or twice a week)	28,0	5,8	4,6	5,1	3,1	0,5	0,3	0,3
Muutaman kerran kuukaudessa (A few times a month)	25,0	8,1	9,1	11,5	11,3	1,8	1,2	1,3
Harvemmin (Less often)	16,8	19,0	13,7	17,9	26,6	9,4	6,4	9,6
Yhteensä (Total)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N	564	432	87	453	226	598	1080	689
Puuttuva tieto (Missing), N	0	6	9	6	4	0	5	8
18-vuotiaat								
Ei (No)	24,2	27,5	34,6	31,0	62,0	64,2	66,2	61,3
Päivittäin tai lähes päivittäin (Daily or nearly daily)	6,4	5,4	5,4	5,2	0,9	-	0,6	0,3
Kerran pari viikossa (Once or twice a week)	26,3	21,1	18,8	21,9	4,3	3,8	3,1	3,5
Muutaman kerran kuukaudessa (A few times a month)	22,4	27,1	21,6	24,4	9,4	9,6	10,1	11,2
Harvemmin (Less often)	20,6	18,9	19,6	17,5	23,5	22,5	19,9	23,7

Yhteensä (Total)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N	398	280	107	365	695	628	952	599
Puuttuva tieto (Missing), N	3	4	9	5	1	3	4	6

5.2 Rahapeliautomaattipelaamisen yleisyys

Rahapeliautomaatilla pelaaminen väheni selvästi vuosina 2011–2015 kaikissa tutkituissa ikäryhmissä (taulukko 23). Tutkimusjaksolla 2015–2017 rahapeliautomaatilla pelanneiden osuudet kääntyivät kuitenkin nousuun. Ikäryhmittäin tarkasteltuna rahapeliautomaateilla pelaaminen oli vähäisintä 12-vuotiailla, ja muutos vuosien 2015 ja 2017 välillä oli pieni. 14-vuotiailla pojilla rahapeliautomaattipelaaminen sen sijaan yleistyi kahdeksan prosenttiyksikköä vuosien 2015 ja 2017 välillä (14% vs. 22%). 14-vuotiailla tytöillä rahapeliautomaattipelaamisen yleisyys puolestaan säilyi jokseenkin samalla tasolla vastaavana ajanjaksona. Vuonna 2017 vanhimmassa ikäryhmässä pojat ilmoittivat pelanneensa rahapeliautomaateilla selvästi tyttöjä enemmän (pojat 65 %, tytöt 37 %). Merkillepantavaa kuitenkin on 18-vuotiaiden tyttöjen rahapeliautomaattipelaamisen huomattava lisääntyminen vuosien 2015 ja 2017 välillä. Muutokset vuosien 2015 ja 2017 välillä ikä- ja sukupuoliryhmittäin tarkasteltuna olivat tilastollisesti merkitseviä 14-vuotiailla pojilla ja tytöillä sekä 18-vuotiailla tytöillä.

Taulukko 23. Rahapeliautomaattipelaaminen iän ja sukupuolen mukaan 2011–2017 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Table 23. 6-month prevalence of slot machine gambling (%) by age and sex in 2011–2017. The Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

Rahapeliautomaatilla pelaaminen (Slot machine gambling)	Pojat (Boys)			Tytöt (Girls)		
	2011	2015	2017	2011	2015	2017
12-vuotiaat						
Ei (No)	73	91	90	90	97	96
Kyllä (Yes)	27	9	10	10	3	4
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100
N	316	642	299	326	673	333
Puuttuva tieto (Missing), N	4	11	0	0	16	0
14-vuotiaat						

Ei (No)	44	86	79	72	95	96
Kyllä (Yes)	56	14	22	28	5	4
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100
N	619	887	572	774	1085	723
Puuttuva tieto (Missing), N	2	18	0	3	12	0
16-vuotiaat						
Ei (No)	23	75	71	54	93	89
Kyllä (Yes)	77	25	29	46	7	11
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100
N	564	700	459	863	1078	697
Puuttuva tieto (Missing), N	2	11	0	5	7	0
18-vuotiaat						
Ei (No)	26	38	35	62	71	63
Kyllä (Yes)	74	62	65	38	29	37
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100
N	388	594	370	693	945	605
Puuttuva tieto (Missing), N	4	7	0	3	12	0

5.3 Henkilökunnan puuttuminen pelaamiseen

Henkilökunnan puuttumista kysyttiin kysymyksellä ”Onko rahapelipaikan henkilökunta kysynyt ikääsi tai kieltänyt sinua pelaamasta rahapelejä viimeisen puolen vuoden aikana?”. Vastausvaihtoehdot olivat Kyllä, Ei ja En ole yrittänyt pelata. Osuudet las-kettiin raha-automaattipelejä pelanneista. Vuonna 2017 rahapelipaikan henkilökunta oli kieltänyt pelaamisen tai kysynyt ikää alaikäisiltä tytöiltä huomattavasti harvemmin kuin vuonna 2011.

Taulukko 24. Rahapeliapaikan henkilökunnan puuttuminen pelaamiseen (%) iän ja sukupuolen mukaan 2011 ja 2017 niillä nuorilla, jotka olivat pelanneet viimeisen puolen vuoden aikana raha-automaattipelejä. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Table 24. Whether adolescents were requested to provide proof of age or stop gambling by staff in various retail outlets among 6-month gamblers in 2011 and 2017, by age and sex. The Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

Henkilökunta puuttui pelaamiseen, kuuden kuukauden aikana pelanneilla (Staff intervened gambling, among 6-month gamblers)	Pojat (Boys)		Tytöt (Girls)	
	2011	2017	2011	2017
12–16-vuotiaat				
Kyllä (Yes)	38	39	19	11
Ei (No)	62	62	81	89
Yhteensä (Total)	100	100	100	100
N	937	351	731	163
18-vuotiaat				
Kyllä (Yes)	12	65	5	43
Ei (No)	88	35	95	57
Yhteensä (Total)	100	100	100	100
N	317	267	336	265

5.4 Rahapelihaitat

Vuosina 2011 ja 2017 haittalista koostui yhdeksästä haitasta (taulukko 25), joiden useutta kysyttiin rahapelejä pelanneilta neliluokkaisella asteikolla: Harvoin tai ei koskaan, Noin kerran kuukaudessa, Noin kerran viikossa, Lähes joka päivä. Valtaosalle nuorista rahapelaamisesta ei koitunut haittoja (taulukko 25). Vuosien 2011 ja 2017 välillä haittoja raportoivien pelaajien osuus näyttää jopa hieman vähentyneen. Nuoret raportoivat rahapelaamisen aiheuttaneen useimmiten syyllisyyden ja häpeän tunnetta.

Taulukko 25. Viimeisen puolen vuoden aikana rahapelejä pelanneiden nuorten kokemat rahapelihaitat iän ja sukupuolen mukaan vuosina 2011 ja 2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Table 25. Gambling-related harms among 6-month gamblers (%), by age and sex in 2011 and 2017. The Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

Rahapelihaitta viimeisen puolen vuoden aikana pelanneilla (Gambling related harm among 6-month gamblers)	Pojat (%) (Boys)				Työtöt (%) (Girls)			
	12-16		18		12-16		18	
	2011	2017	2011	2017	2011	2017	2011	2017
Riitaa vanhempien kanssa (Conflicts with parents)	5,3	1,0	3,1	2,4	2,6	0,8	0,4	-
Riitaa ystävien kanssa (Conflicts with friends)	3,8	3,0	4,1	1,6	2,6	-	2,3	0,4
Vuorokausirytmän häiriintyminen (Disruptions of daily rhythm)	3,1	2,0	3,1	2,4	1,9	1,6	0,8	-
Koulutehtävien tai työn häiriintyminen (Disruptions to school/work)	4,0	1,0	4,1	2,0	2,7	1,6	0,8	-
Syällisyyttä tai häpeän tunnetta (Feeling guilt or shame)	8,4	4,7	11,2	11,8	4,6	1,6	4,2	6,5
Pinnannut tai lintsannut koulusta tai töistä (Skipped school/work)	3,1	1,7	2,7	1,2	2,1	0,8	1,1	-
Ei ole pystynyt maksamaan pelivelkoja (Couldn't pay gambling debts)	2,3	1,0	1,0	0,8	0,7	-	-	-
Varastanut rahaa pelaamiseen (Stolen money for gambling)	2,4	0,7	1,0	-	1,5	-	-	0,4
Muuta haittaa (Other harm)	1,8	0,3	1,7	2,4	1,2	-	0,4	-

6. Pohdinta

6.1 Tupakointi vähenee edelleen, nuuskan käyttö ei

Nuorten tupakointi on vähentynyt 2000-luvun alusta ja edelleen vuosien 2015 ja 2017 välillä. Tämä koskee sekä päivittäin tupakoivien että tupakointia kokeilleiden osuuksia. Tulos tarkoittaa, että sekä tupakoinnin kokeiluikä että säännöllisen tupakoinnin aloittamisikä ovat siirtyneet myöhäisemmäksi, mikä on kansanterveyden kannalta erityisen myönteistä. Eri suomalaistutkimukset ovat antaneet hyvin yhdenmukaisen kuvan nuorten savukkeiden polton kehityksestä, mutta vuoteen 2017 ulottuvia muita tutkimuksia ei toistaiseksi ole. Kouluterveyskyselyssä (2) tupakointitrendien suunta on ollut sama kuin Nuorten terveystapatutkimuksessa aina vuoteen 2015, johon asti tuloksia on saatavilla. Myös ESPAD-tutkimuksessa nuorten tupakointi on vähentynyt vuosien 2011 ja 2015 välillä (3). Suomalaisnuorten tupakoinnin vähenemistä vastaava laskeva trendi on havaittu myös Pohjois-Amerikassa (6, 7) sekä useissa läntisen Euroopan maissa (5).

Tulosten perusteella on todennäköistä, että tämän päivän nuoret tupakoivat vähemmän saavutettuaan aikuisuuden kuin aikuisväestö tänä päivänä. Tämän myönteisen kehityksen myötä on mahdollista, että Suomi saavuttaa vuoden 2010 tupakkalaissa asetetun tavoitteen, joka tähtää tupakkatuotteiden käytön vähittäiseen loppumiseen vuoteen 2030. Toisaalta nuuskan käytön muutokset vesittävät tavoitteen saavuttamista.

Nuorten nuuskan käyttö on ollut nousussa 2000-luvun puolivälistä myös tytöillä, joilla nuuskan kokeilut ja käyttö ovat selvästi harvinaisempia kuin pojilla. Nousu jatkui 18-vuotiailla pojilla, joista päivittäin tai silloin tällöin nuuskasi 17 % vuonna 2015 ja 23 % vuonna 2017, muissa ryhmissä muutokset olivat vähäisiä. Hämmästyttävää on, että maassa, jossa nuuskaa ei saa myydä, 5 % 16-vuotiaista ja 7 % 18-vuotiaista pojista käyttää nuuskaa päivittäin. Valtaosa nuuskaa hankkineista ilmoitti saaneensa tai ostaneensa tuotteen kavereiltaan, mutta myös naapurimaan laivamatkat olivat hankinta-

lähteenä. Nuuska kulkeutuu Ruotsin kautta Suomeen sekä Pohjois-Suomen rajanylityspaikoilta että Ruotsin laivoilta ja sen eteenpäin välittäminen on tuottoisaa toimintaa ja välittäjät hankkivat asiakkaita mm. internetin ja kaverien kautta. Nuorten nuuskan käytön vähentäminen edellyttää tehokkaampaa maahantuonnin – ja Ruotsin osalta maastaviennin – valvontaa sekä tiukempia rajoituksia, esimerkiksi henkilökohtaiseen käyttöön sallittavan nuuskan maahantuontimäärän pienentämistä (20).

6.2 Sähkösavukkeet ja vesipiippu

Sähkösavukkeet ovat olleet Suomen markkinoilla vasta joitakin vuosia, mutta ne ovat saaneet paljon huomiota. Nuorten sähkösavukkeiden käyttöä on kysytty Nuorten terveystapatutkimuksessa vuosina 2013, 2015 ja 2017. Tänä aikana nuorten tietoisuus siitä, mikä sähkösavuke on, on lisääntynyt huomattavasti. Noin joka kuudes 12-vuotias ei tiennyt, mitä sähkösavukkeet olivat, muista ikäryhmistä vain pari prosenttia. Vain muutama prosentti nuorista ilmoitti käyttävänsä sähkösavukkeita säännöllisesti ja päivittäin käyttävät olivat lähinnä yksittäisiä nuoria. Eniten päivittäin käyttäjiä oli 18-vuotiaissa pojissa (1,7 %). Kokeilun ja käytön muutokset vuosien 2015 ja 2017 välillä olivat vähäisiä.

Vaikka sähkösavukkeet eivät ole ainakaan vielä kovin tavallisia nuorten keskuudessa, niistä monet sisältävät nikotiinia, joka voi aiheuttaa riippuvuutta. Noin puolet nuorista ilmoitti käyttävänsä nikotiinipitoisia nesteitä sähkösavukkeissaan. Nuorten kannalta välitön riski onkin nikotiiniriippuvuuden synty myös sähkösavukkeilla tavallisten savukkeiden tai nuuskan ohella. Nuorten terveystapatutkimuksen vuoden 2013 aineistoon perustuvassa artikkelissa havaittiin jopa tavallisia savukkeita kokeilemattomien nuorten kokeilevan nikotiinestettä sisältäviä sähkösavukkeita (21).

Sähkösavukkeita on markkinoitu lopettamisen apuvälineeksi, mutta nuorilla käytön ja kokeilun syyt ovat ihan muut. Noin kaksi kolmesta ilmoitti syyksi halun kokeilla jotakin uutta ja viidennes ilmoitti syyksi kaverien sähkösavukkeiden käytön aloittamisen. Syyt säilyivät samoina 2015 ja 2017. Tulokset vahvistavat käsitystä sähkösavukkeiden käyttäjistä uusien ja erilaisten tupakankaltaisten tuotteiden, kuten vesipiippu ja nuuska, kokeilijoina (21).

Vuoden 2016 tupakkalakiuudistuksessa sähkösavukkeita koskeva sääntely rinnastettiin tupakkatuotteita koskevaan sääntelyyn, minkä myötä niiden myynti tuli luvanvaraiseksi ja ne otettiin ikärajavälön ja esilläpitokiellon piiriin. Samalla niiden etämyynti esimerkiksi nettikaupoista kiellettiin. Noin viidennes sähkösavukkeita käyttäneistä pojista, mutta vain joka 20. tyttö, oli hankkinut tuotteen internetin kautta. Poikien luku (18 %) oli selvästi korkeampi kuin 2013 (7 %). Valtaosa hankki sähkösavuk-

keet kavereilta tai tutuilta. Tämä osuus väheni 2015 ja 2017 välillä. Erilaisten tunnusomaisten makuaineiden käyttö ei ole lakimuutoksen jälkeen sallittua sähkösavukkeissa ja sähkösavukenesteissä ja jatkossa on tärkeää seurata, miten tämä vaikuttaa nuorten sähkösavukkeiden käyttöön.

Nuorten terveystapatutkimuksessa vesipiipun käytöstä kysyttiin ensimmäisen kerran vuonna 2011. Vuoden 2017 kysely osoittaa vesipiipun kokeilun ja käytön pysyneen samalla tasolla tai jopa hieman laskeneen edellisestä kyselystä. Kaiken kaikkiaan vesipiipun jatkuva käyttö on harvinaista. Vain yksi prosentti 16-vuotiaista ja 18-vuotiaista tytöistä oli käyttänyt vesipiippua yli 20 kertaa, 18-vuotiaista pojista 3 %. Noin kolmasosa oli käyttänyt nikotiinia sisältävää tupakkaseosta. Tämä osuus oli pudonnut 61 %:sta 38 %:iin pojilla. Työillä vastaavat luvut olivat 54 % ja 29 %. Maustetun nikotiinia sisältämättömän yrttiseoksen suosio taas oli noussut ja sen käyttö oli hieman yleisempää kuin nikotiinia sisältävän tupakkaseoksen.

Vesipiippu saattaa joillekin nuorille olla ensimmäinen kokeiltu tupakkatuote, mikä voi madaltaa kynnystä muiden tupakkatuotteiden käyttöön (22). Riippuvuushaittojen ehkäisyn näkökulmasta huomionarvoista on, että mikäli vesipiipussa poltetaan nikotiinia sisältävää tuotetta, sen käyttö on osaltaan edesauttamassa nikotiiniriippuvuuden syntyä ja sosiaalista altistumista tupakkatuotteille. Sähkösavukkeiden myötä markkinoille on tullut myös sähkövesipiippu, e-shisha, jota markkinoidaan esimerkiksi nuorille ja nuorille aikuisille suunnatuissa blogeissa. Sähkövesipiiput muistuttavat muodoltaan joko sähkösavukkeita tai perinteisiä itämaisia vesipiippuja.

Sähkösavukkeiden ja -vesipiippujen mainonta ja markkinointi kuuluvat tupakkalain mainontakiellon piiriin, mutta kieltoa rikotaan edelleen. Markkinoinnissa hyödynnetään internetiä, erityisesti sosiaalista mediaa, instagramia ja blogeja. Tuotteiden myyntiä edistetään usein erilaisilla arvonnoilla ja edullisilla kotiin tilattavilla aloituspakkauksilla. Sähkösavukkeiden etämyynnin kieltäminen on tärkeä askel myös tämältyyppisen mainonnan ja myynninedistämisen vähentämisessä. Sähkösavukemainoksen nähneiden osuudet vuosina 2013–2017 olivat 10% tai hieman alle. Internet oli tavallisimmin mainittu yksittäinen mainoksen lähde, vaikka Facebookissa ja muualla internetissä mainoksia nähtiin nyt vähemmän kuin aikaisempina vuosina. Samoin kaupassa tai näyteikkunassa mainoksia ilmoitettiin vuonna 2017 selvästi vähemmän kuin aikaisempina vuosina. Lakimuutokset ovat vielä varsin tuoreita, ja esimerkiksi etämyyntikiellon siirtymäaika umpeutuu vasta kesällä 2017. Muutosten vaikutusten arviointi ja sähkösavukkeiden käytön yleisyyden seuranta nuorten ryhmissä ovat tärkeitä lähivuosien tutkimuskohteita.

6.3 Tupakkatuotteiden esilläpito ja myynti alaikäisille

Alaikäisten tupakkaostoja eri hankintapaikoista on seurattu jo ennen myynti-ikärajan nostamista 18 ikävuoteen 16 ikävuodesta vuonna 1995. Kyseinen lakimuutos vähensi nuorten tupakkaostoja kaupoista, kioskeista ja huoltoasemilta (kaupalliset lähteet). Toisaalta tähän liittyi kavereilta ja tuttavilta ostamisen lisääntyminen (23) sekä tupakan saanti kotiperäisistä tupakkalähteistä (esim. vanhemmat ja sisarukset) (24). Vuonna 2009 uudistetun tupakkalainsäädännön perusteella tupakan myynti luvanvaraistettiin tavoitteena nuorten tupakoinnin vähentäminen.

Tupakan myynnin luvanvaraistamisella ei näyttänyt Nuorten terveystapatutkimuksen vuoden 2011 kyselyn perusteella olleen mainittavaa vaikutusta päivittäin tupakoivien alaikäisten tupakkaostoihin vähittäismyyntiliikkeistä. Sen sijaan vuosien 2011 ja 2013 välillä alaikäisten tupakkaostot kaupoista, kioskeista ja huoltamoilta vähenivät merkittävästi. Vuosien 2013 ja 2017 välillä ostot pysyivät jokseenkin samalla tasolla. Vuonna 2017 edelleen 11 % päivittäin tupakoivista alaikäisistä oli ostanut tupakkaa kioskeista ja 16% kaupasta. Muita lähteitä kuten huoltoasemia tai Ruotsin ja Viron laivoja oli harvoin käytetty. Tärkein lähde olivat edelleen kaverit. Vaikka tupakan hankinta on vaikeutunut, valvonta näyttää edelleen pettävän osassa vähittäismyyntipisteitä.

Tupakkatuotteiden ja niiden tavaramerkkien esilläpito tupakkatuotteiden vähittäismyynnissä kiellettiin 1.1.2012 alkaen. Nuorilta kysyttiin vuosina 2011–2017, olivatko he nähneet tupakkatuotteita esillä kaupoissa, kioskeissa ja huoltoasemilla. Uudessa tupakkalaissa sähkösavukkeet rinnastetaan tupakkatuotteisiin, joten niitäkään ei enää pitäisi olla esillä. Vuonna 2017 kysyttiin sama kysymys myös sähkösavukkeista. Vähittäismyyntiliikkeissä käydessään tupakkatuotteita nähneiden osuus oli vuonna 2011 yli 80 % nuorista. Vuonna 2017 osuudet olivat huomattavasti pienemmät, mutta edelleen puolet oli nähnyt tupakkatuotteita kaupoissa, vähän yli kolmannes huoltoasemilla ja noin joka seitsemäs kioskeissa. Vuoden 2017 luvut olivat kioskeja lukuun ottamatta hieman korkeammat kuin 2015. Luvut ovat hämmästyttävän korkeita edelleen. Esilläpitokieltoasäätönsä vastaista on järjestää tupakkatuotteiden myynti niin, että myyjä avaa asiakkaan pyynnöstä tupakkatuotteita tai niiden tavaramerkkejä sisältävän säilytyspaikan tai myyntilaitteen antaen asiakkaalle mahdollisuuden itse tarkastella tuotteita ja valita tuotteen näiden joukosta. Jälkimmäinen sääntö merkitsee sitä, että myöskään jonossa seuraavana oleva alaikäinen ei näe tupakkatuotevalikoimaa. Tuloksemme osoittavat, että asia ei välttämättä ole näin, vaan edelliselle asiakkaalle myydessä tupakkatuotteet saattavat olla selvästi näkyvillä. Tässä suhteessa vähittäismyyntiliikkeissä olisi edelleen tehostamisen varaa esilläpidon suhteen.

Sähkösavukkeita nuoret olivat kaupoissa ja huoltoasemilla nähneet selvästi vähemmän kuin tupakkatuotteita. Voi olla, että sähkösavukkeita on myynnissä harvemmassa paikassa kuin tupakkaa. Sen sijaan kioskeilla nähneiden osuus oli jopa noin kolmannes. Tämä asia edellyttäisi kioskeilla omavalvonnan ja valvoilta viranomaisilta tarkastusten tehostamista.

6.4 Vanhempien tupakointi, kodin tupakointisäännöt ja altistuminen tupakansavulle

Nuorten kasvuympäristössä on nykyisin entistä vähemmän tupakoinnille altistavia tekijöitä, mitä voidaan pitää sekä lainsäädännön että yhteiskunnan asenteiden muuttamisen seurauksena. Sekä isien että äitien tupakointi on tasaisesti vähentynyt, joskaan ei suinkaan loppunut. Tiedetään, että tupakointi periytyy sukupolvelta toiselle, jolloin isän tai äidin tupakoidessa lapsen riski aloittaa tupakointi kasvaa merkittävästi (25, 26). Vain muutama prosentti nuorista ilmoitti, että kodissa tupakointi olisi sallittu joskus tai joissakin paikoissa ja kenenkään mielestä kodissa ei saanut vapaasti tupakoida. Lähes sama tulos koski sähkösavukkeita, mutta joissakin kodeissa näitä sai vapaasti käyttää. Osittain tupakointi näytti siirtyneen parvekkeille, joissa osassa kodeista sai vapaasti tupakoida. Savuttomuutta vahvisti tupakointikielto perheen autossa. Vain muutama prosentti ilmoitti, että autossa sai vapaasti tupakoida ja muutama prosentti, että sai tupakoida silloin tällöin. Osuudet olivat laskeneet vuodesta 2009, jolloin asiaa ensimmäisen kerran kysyttiin.

Nuorten kotien kannalta tilanne on kaiken kaikkiaan myönteinen. Vaikka lainsäädäntö ei sinänsä voi vaikuttaa kodeissa tapahtuvaan tupakointiin ja autotupakoinninkaan osalta laki ei säädi rangaistuksia, on näillä silti tärkeä merkitys yhteiskunnallisen normin luomisessa. Nuorten altistuminen tupakansavulle on kaiken kaikkiaan vähentynyt merkittävästi ja vain muutama prosentti oleskelee vähintään tunnin tupakansavuisissa tiloissa päivän aikana.

6.5 Koulujen tupakointikielto nuorten näkökulmasta

Tupakoinnin sallimista kouluissa on kysytty jo 70-luvulta lähtien, mutta Kouluterveyskyselyn vakiinnuttua, vuosien 2001 ja 2017 välillä tätä ei ole kysytty. Kouluterveyskysely ei ole vuoden 2013 jälkeen kysynyt tupakointikiellosta peruskouluissa, joten kysymys otettiin nyt mukaan. Pitkä aikasarja osoittaa, että perinteiset peruskoulun tupakointikiellot murtuivat 80-90-luvuilla ja tupakointi sallittiin monissa kouluissa. Lukioidissa enemmistö oppilaista piti tupakointia kiellettynä vielä 1980-luvun alkupuolella, mutta vuodesta 1987 lähtien näin on ajatellut enää vähemmistö, alimmillaan (1993) vain 16 %. Ammatillisissa oppilaitoksissa tupakointia kokonaan kiellettynä pitävien osuus on ollut läpi tutkimusjakson erittäin pieni, muutaman prosentin verran.

Vuonna 2010 oppilaitosten tupakointikieltoja tiukennettiin tupakkalain muutoksella. Lainsäädännön muutokset näkyvät selvästi vuosien 2001 ja 2017 vertailussa. Tupakointia kokonaan kiellettynä pitävien osuus nousi peruskoululaisilla 87 %:sta 97 %:iin, lukiolaisilla 23 %:sta 56 %:iin ja ammattiin opiskelevilla 2 %:sta 28 %:iin. Osuudet ovat varsin lähellä Kouluterveyskyselyn 2013 ja 2015 tuloksia (27). Etenkin ammattikoulujen osalta on siis ehkäisevälle työlle sekä oppilaitosten savuttomuustyön kehittämiseksi yhä runsaasti työsarkaa. Suunta on kuitenkin näidenkin osalta oikea.

6.6 Tupakkatuotteiden käytön loppumista sekä tupakkatuotteita ja sähkösavukkeita koskevat asenteet

Vuoden 2016 tupakkalaki asetti tavoitteeksi ”ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppumisen” laajentaen aiempaa tavoitetta tupakkatuotteiden ohella myös esimerkiksi sähkösavukkeisiin. Tavoitevuodeksi on asetettu 2030. Vain noin neljännes 14-18-vuotiaista nuorista ja kolmannes 12-vuotiaista uskoi, että vuonna 2030 juuri kukaan ei tupakoi Suomessa. Vastaavaa tietoa ei ole aikuisista eikä aikaisemmista vuosista. Jatkossa on tärkeää seurata indikaattorin kehitystä ja yhteiskunnallisten muutosten heijastusta siihen.

Asenteet tupakointiin, sähkösavukkeiden käyttöön ja nuuskaamiseen olivat yllättävän samanlaisia. Yli kaksi kolmannesta nuorista oli sitä mieltä, että näiden käyttö on jokaisen oma asia. Nuoremmissa ikäryhmissä samaa mieltä olevia oli hiukan vähemmän

kuin vanhemmissa. Tästä asennemittarista on myös pitkä aikasarja vuodesta 1979, jossa näkyy selvästi nykyistä matalampi taso 70-lopulla, korkein osuus vuonna 1991 ja sitten lievästi laskeva trendi vuoteen 2017. Kun otetaan huomioon jatkuvasti lisääntyvä tieto tupakansavun haittavaikutuksista muille, tupakkasairauksien hoidosta koituvista kustannuksista ja esimerkiksi tupakan ympäristövaikutuksista, vaikuttaa tupakointia jokaisen omana asiana pitävien osuus suurelta. Ehkä pieni aleneva suunta kuitenkin kertoo hitaasta mielipiteiden muuttumisesta.

Myös asenteet väittämiin ”Tupakointi/nuuskaaminen/sähkösavukkeiden käyttö on luuserien puuhaa” sai melko samanlaiset tulokset riippumatta tuotteesta. Reilusti yli puolet oli samaa mieltä väittämien kanssa. Pojilla samaa mieltä olevien osuus laski voimakkaasti iän mukana. Tupakoinnin osalta oli aikaisemmat tulokset vuosilta 2005 ja 2013. Näiden perusteella tupakointia luuserien puuhana pitävien osuus oli 2017 pienempi kuin aikaisempina vuosina. Sähkösavukekokeilujen yleistymisen myötä kansainvälisillä areenoilla on pohdittu paljon niiden mahdollista vaikutusta tupakoinnin uudelleen normalisoitumiseen. Sitä, ovatko nyt havaitut tulokset jonkinlainen indikaattori tästä ilmiöstä, on vielä mahdotonta sanoa. Indikaattorin kehitystä on kuitenkin jatkossa tärkeää seurata vaihtoehtoisten nikotiinilähteiden kokeilujen ja käytön kehityksen rinnalla.

6.7 Alkoholin käytön ja humalajuomisen väheneminen pysähtynyt

Vuosituhanen vaihteesta asti jatkunut raittiuden lisääntyminen sekä alkoholinkäytön ja humalajuomisen väheneminen pysähtyivät vuosien 2015 ja 2017 välillä. Kouluterveyskysely ja ESPAD-tutkimus vahvistavat nuorten alkoholinkäytön vähenemisen vuoteen 2015 asti. Nuorten terveystapatutkimuksen lisäksi vuoteen 2015 ulottuvissa Kouluterveyskyselyssä ja ESPAD-tutkimuksessa havaittiin raittiiden nuorten osuuden kasvavan ja humalajuomisen vähenevän (2, 3), mutta näiden tutkimusten osalta ei ole vielä saatavilla tietoa kahden viime vuoden muutoksista. Nuorten alkoholinkäytön väheneminen on ollut Pohjois-Eurooppalainen, ei pelkästään suomalainen trendi (4, 5). Suomalaisnuorten raitistumiskehityksen myötä suomalaisnuoret eivät enää erotu humalahakuisuudellaan verrattuna eurooppalaisiin ikätovereihinsä: humalajuominen on keskimäärin yleisempää 15–16 -vuotiaiden keskuudessa muissa Euroopan maissa kuin Suomessa (5).

Nuorten alkoholinkäytön väheneminen on koskenut lähinnä alaikäisiä, samalla kun täysi-ikäisyyden saavuttaneiden alkoholinkäyttö on pysynyt suurin piirtein samalla tasolla tai lisääntynyt (28). Erot 16- ja 18-vuotiaiden välillä alkoholinkäytön yleisyydessä ja humalajuomisessa ovat suuret myös vuoden 2017 tulosten valossa. Nuorten

alkoholinkäytön vähenemisessä näyttäisi olevan kyse aloitusiän myöhentymisestä, eikä väheneminen näytä ennustavan saman suuntaista kehitystä nuorilla aikuisilla (29). Vuoden 2017 tulosten mukaan 18-vuotiaiden tyttöjen ja poikien juominen näyttää lisääntyneen: sekä humalajuominen että säännöllinen käyttö yleistyivät vuosien 2015 ja 2017 välillä erityisesti pojilla. Varmuutta näiden trendien suunnasta saadaan kuitenkin vasta seuraavassa vuonna 2019 toteutettavassa kyselyssä.

Laki alkoholimainonnan rajoittamisesta tuli voimaan 1.1.2015. Lain keskeisenä lähtökohtana on ollut alkoholimainonnan rajoittaminen etenkin lapsiin ja nuoriin kohdistuvan mainonnan osalta. Laki kieltää mietojen alkoholijuomien mainonnan yleisillä paikoilla, kuten bussipysäkeillä ja mainostauluissa. Televisiossa ja radiossa mietoja alkoholijuomia saa mainostaa vasta iltakymmenen jälkeen ja mainonnan jakamista sosiaalisessa mediassa on pyritty rajoittamaan. Vuoden 2017 tuloksissa mainontaa nähneiden osuus on samalla tasolla kuin vuonna 2013. Osuus on kasvanut vuodesta 2015 ja kasvu näyttäisi liittyvän internetin kasvaneeseen rooliin alkoholimainonnassa. Alkoholimainontaa internetissä havainneiden osuus kasvoi vuodesta 2015 vuoteen 2017 lähes 10 %. Aikakauslehdissä, sanomalehdissä ja televisiossa mainontaa havainneiden osuudet laskivat merkittävästi vuodesta 2013 vuoteen 2015, mutta laskivat vain hieman tai pysyivät samoina vuodesta 2015 vuoteen 2017.

Tulosten valossa voidaan päätellä, että alkoholimainonnan rajoituksilla ei ole ollut halutunkaltaisia vaikutuksia. Sosiaalisen median mainontarajoituksista huolimatta alkoholimainonnan havaitseminen internetissä lisääntyi. Tulokset lehtien ja television osalta voivat viitata siihen, että alkoholimainonta on siirtynyt yhä enemmän sosiaaliseen mediaan. Viitteitä sosiaalisen median kasvavasta roolista alkoholimainonnassa löytyy myös kansainvälisestä kirjallisuudesta (30). Sosiaalisen median avulla on mahdollista tavoittaa tehokkaasti erityisesti nuoret kuluttajat. Suomi on toistaiseksi ainoa maa, joka on pyrkinyt rajoittamaan sosiaalisen median alkoholimainontaa lainsäädännön avulla, joten internetissä tapahtuvat alkoholimainonnan näkyvyyden seuraaminen nuorten keskuudessa on Suomessa erityisen tärkeää.

Alkoholimainonnan ohella alkoholin saatavuus on keskeinen tekijä alkoholin käytön ja alkoholihaittojen vähentämisessä. Alaikäisten alkoholinkäytön vähenemisen taustalla vaikuttavista tekijöistä alkoholin saatavuuden vaikeutuminen on todennäköisesti merkittävällä sijalla. Kansallisessa alkoholiohjelmassa on viime vuosina puututtu erityisesti alkoholin myymiseen, välittämiseen ja anniskeluun alaikäisille (31). Myös nuoret itse ovat raportoineet, että alkoholin saatavuus on vaikeutunut ja vanhemmat välittävät yhä harvemmin alkoholia nuorille (3). Vuoden 2017 kyselyn valossa alaikäisten alkoholihankinnat ovat selvästi vaikeutuneet. Niiden alaikäisten osuus, jotka ilmoittivat hankkineensa alkoholijuomia itse Alkosta tai kaupasta, pieneni merkittävästi verrattuna vuoteen 1989, jolloin alkoholihankinnoista kysyttiin edellisen kerran. Tulosten voi päätellä kertovan alkoholin vähittäiskaupan tiukentuneen ikärajovalvonnan onnistumi-

sesta. Myös hakijan välityksellä Alkosta hankittujen juomien osuus väheni merkittävästi. Hakijan avulla kaupasta hankittujen juomien osuus sen sijaan kasvoi tuntuvasti. Alkoholin hankinnassa avustavat tyypillisesti juuri täysi-ikäisyyden saavuttaneet ystävät tai sisarukset (3, 32). On myös mahdollista, että alkoholia käyttävät alaikäiset suosivat nykyisin yhä enemmän kauppoissa saatavilla olevia mietoja juomia. Jos vuonna 2016 aloitettu alkoholilain kokonaisuudistus tulee voimaan, kauppojen juomavalikoima laajenee erityisesti nuorten suosimien juomien osalta samalla kun juomien alkoholipitoisuudet kasvavat. Tämä tulee mitä todennäköisemmin näkymään nuorten juomisen lisääntymisenä ja alkoholihaittojen kasvuna tulevaisuudessa.

6.8 Rahapelaaminen ja sen haitat

Kaikkea rahapelaamista Suomessa koskee 18 vuoden ikäraja. Rahapeliyhteisöt sekä elinkeinonharjoittajat ja yhteisöt, jotka välittävät rahapeleihin liittyviä osallistumisilmoituksia ja -maksuja tai luovuttavat tilan rahapeliautomaattien käytettävänä pitämiseen, eivät arpajaislain 14 a §:n mukaan saa antaa alle 18-vuotiaan pelata rahapelejä. Vuoden 2017 alussa Suomessa aiemmin erillään toimineet kolme peliyhtiötä (Veikkaus Oy, Raha-automaattiyhdistys ja Fintoto Oy) yhdistettiin uudeksi Veikkaus Oy:ksi. Uudelle ja vastuullisuutta toiminnassaan vahvasti korostavalle peliyhtiölle tulokset alaikäisten raha-automaattipelaamisen mahdollisesta yleistymisestä asettavatkin nyt erityisen haasteen.

Vuosien 2010 ja 2011 lakimuutosten voimaantulon jälkeen (ikärajan nostaminen 18 vuoteen) nuorten rahapelaaminen väheni, mutta vuosien 2015 ja 2017 väliset muutokset olivat vähäisiä. Edelleen noin joka kymmenes 12-vuotias poika ilmoitti pelanneensa viimeisen puolen vuoden aikana rahapelejä, 14-vuotiaista viidennes ja 16-vuotiaista kolmannes. Tyttöissä pelaajia oli vähemmän. Erityisesti rahapeliautomaattien osalta tulokset viittaavat mahdolliseen pelaamisen lisääntymiseen. Muutokset ovat toistaiseksi vähäisiä, mutta antavat viitteitä tehokkaampien toimenpiteiden tarpeellisuudesta etenkin, kun näinkin iso osa alaikäisistäkin on päässyt pelaamaan rahapeliautomaateilla. Tulokset viittaavat myös siihen, että lain legitimizeetti saattaa olla vähemmän.

Rahapeleistä nuorten suosiossa ovat perinteisesti olleet juuri rahapeliautomaatit, joita suomalaisnuoret ovat pelanneet selvästi yleisemmin kuin nuoret muualla Euroopassa. Tämä liittyy ainakin osittain suomalaiseen käytäntöön sijoittaa rahapeliautomaatit julkisille paikoille. Suomessa on noin 20 000 hajasijoitettua rahapeliautomaattia, joihin nuoret törmäävät arjessa toistuvasti asioidessaan esimerkiksi ruokakaupoissa, kios-

keissa ja liikenne-aseilla. Rahapeliautomaatit ovat luonteeltaan koukuttavia korkean haittariskin pelejä (33). Niiden sijoittaminen julkisilta paikoilta erityisiin pelisaleihin sekä pelaajan pakollinen tunnistautuminen rahapeliautomaattipelaamisessa ovat keinoja, joilla voitaisiin tehokkaasti vähentää alaikäisten pelaamista ja pidemmällä aikavälillä myös rahapelihaittoja.

Samaan tapaan kuin alkoholin juomiseen, rahapelaamiseenkin liittyy haittoja ja siihen voi kehittyä riippuvuus. Tässä tutkimuksessa nuoret raportoivat rahapelaamisen aiheuttaneen heille tyypillisimmin tunnetason haittoja, kuten syyllisyyden ja häpeän kokemuksia. Nämä ovat kuitenkin melko harvinaisia keskimäärin. Jatkotutkimuksissa on syytä tarkastella raportoituja haittoja yksityiskohtaisemmin suhteessa pelaamisen useuteen ja pelaamiseen käytettyyn rahamäärään.

6.9 Tulosten luotettavuus

Aikasarjojen tulkinnassa olennaisinta on muutoksen mittaamisessa käytettyjen menetelmien vertailukelpoisuus yli ajan. Nuorten terveystapatutkimuksessa tutkimusvuosien välinen vertailtavuus on pyritty varmistamaan käyttämällä kyselyissä samoja kysymyksiä, valitsemalla otokset samalla periaatteella, säilyttäen kronologinen ikä mahdollisimman samana sekä tekemällä kyselyt samalla menetelmällä samaan aikaan vuodesta.

Vastausaktiivisuus systemaattinen lasku 2000-luvulla on ollut etenkin vanhemmilla pojilla seikka, joka saattaa vaikuttaa tulosten yleistettävyyteen sekä muutostrendien tulkintaan. Vastausaktiivisuuden lasku on noussut meillä postikyselyjen yleiseksi ongelmaksi 2000-luvulla useiden muiden länsimaiden tapaan. Kouluissa toteutettavissa kyselyissä (esim. Kouluterveyskysely) on saavutettu parempi taso. Nuorten terveystapatutkimuksessa vastausaktiivisuutta on pyritty nostamaan lyhentämällä lomaketta ja lisäämällä internetvastaamisen mahdollisuus. Vaikutus vastaamisaktiivisuuteen on kuitenkin ollut vähäinen. Edelleen noin puolet vastanneista vastaa paperilomakkeella, mikä voi olla vaihtelua arkielämän sähköistyessä. Kadon vaikutuksia tuloksiin on analysoitu perusteellisesti vuoden 2015 raportissa (1). Vuoden 2017 kysely on näiden osalta vertailukelpoinen, joten tähän raporttiin ei erillistä analyysia tehty. Yhteenvetona voidaan todeta, että tässä raportissa esitetyt muutostrendit antavat luotettavan kuvan muutoksesta vuosien 2015 ja 2017 välillä. On kuitenkin mahdollista ja jopa todennäköistä, että kyselyn antamat tupakoivien ja alkoholia käyttävien osuudet ovat matalammat kuin todelliset osuudet.

7. Päätelmät

Tässä raportissa esitettyjen tulosten perusteella voidaan päätelminä todeta seuraavaa:

- Nuorten savukkeiden polttaminen ja tupakkakokeilut vähenivät vuosien 2015 ja 2017 välillä jatkaen näin vuosituhannen alussa alkanutta kansanterveyden kannalta myönteistä kehitystä. Tupakoinnin kokeiluikä ja säännöllisen tupakoinnin alkamisikä siirtyvät yhä myöhemmäksi. Koska kokeilleiden osuus putoaa myös 18-vuotiailla, näyttää uuden savuttoman sukupolven kasvaminen yhä todennäköisemmältä. Valtioneuvoston asettaman Terveys 2015 –kansanterveysohjelman tavoite – 16–18-vuotiaista tupakoi alle 15 % – on saavutettu. Savukkeita polttaa tästä ikäryhmästä 10 %, mutta mikäli nuuskan käyttö lasketaan mukaan, tupakkatuotteita käyttää 13 %. Suomen lainsäädäntöön perustuva tupakkapolitiikka ja muu ehkäisevä työ ovat olleet tehokkaita moottoreita nuorten tupakoinnin vähenemisessä.
- Myyntikiellosta huolimatta nuuskan käyttö ja kokeilut lisääntyivät vuoteen 2015 asti, mutta kahden viime vuoden aikana vain 18-vuotiailla pojilla nuuskan käyttö lisääntyi. On hämmästyttävää, että nuuskan saanti on niin helppoa, että päivittäin nuuskaa käyttäviä on mainitussa ryhmässä jopa 7 %. Nuuska hankitaan ensisijaisesti kaverien ja tuttavien kautta, jonkin verran itse Ruotsin laivoilta. Internet tarjoaa hyvän perustan nuuskan välittämiseksi ja samalla joillekin ”välittäjille” lisätuloja. Ruotsin erivapaus myydä nuuskaa, enemmän tai vähemmän organisoitu tuonti Suomeen ja tähän liittyvä riittämätön rajavalvonta näkyvät nuorten nuuskan käytössä ja mahdollistavat siten nikotiiniaddiktion syntymisen myös tällä tavoin.
- 12-vuotiaat elävät vielä lapsuutta eivätkä päihteet kuulu tämän ikäisten arkipäivään. Tässä ikäryhmässä päihteiden käyttö on pysynyt harvinaisena, ja tupakkatuotteiden ja alkoholin kokeilut ovat edelleen matalalla tasolla.

- Jopa 12-vuotiaista valtaosa tietää mitä sähkösavukkeet ovat. Sähkösavukkeiden kokeilut ja käyttö eivät kuitenkaan ole lisääntyneet kahden viime vuoden aikana ja vain muutama prosentti 12–14-vuotiaista on niitä kokeillut. Päivittäin käyttäjiä löytyy pääasiassa 16–18-vuotiaista pojista, mutta osuus on alle 2 %. Noin puolet sähkösavukkeita käyttäneistä ja kokeilleista käytti nikotiinipitoisia nesteitä, mikä tarkoittaa sitä, että tuotteet voivat aiheuttaa samanlaisen nikotiiniriippuvuuden kuin tavantomaiset savukkeet ja nuuska. Sähkösavukkeita markkinoidaan tupakoinnin lopettamisen apuvälineeksi. Nuorilla kuitenkin kokeilun ja käytön syistä tärkeimmäksi nousi kokeilunhalu sekä kaverien käyttö ja vain harva oli käyttänyt tuotetta tupakoinnin lopettamisen apuvälineenä. Vuoden 2016 tupakkalaissa sähkösavukkeet rinnastettiin tupakkatuotteisiin, jolloin ne tulivat ikärajavälön piiriin eikä niitä saanut pitää esillä kaupoissa tai muissa myyntipisteissä. Tällä on saattanut olla myönteinen vaikutus siihen, että käyttö ei enää lisääntynyt nuorten keskuudessa. Vesipiipun (shisha) kokeilut ja käyttö pysyivät vähäisinä.
- Tupakkatuotteiden myynti alaikäisille on kielletty ja vuodesta 2009 myyntiin on tarvittu viranomaisten lupa. Vuoden 2011 kyselyn jälkeen nuorten tupakkaostot vähenivätkin merkittävästi mutta ovat viime vuosina pysyneet suurin piirtein samalla tasolla. Jopa 16 % alaikäisistä oli ostanut tupakkatuotteita kaupasta, 11 % kioskista. Vaikka tupakan ostaminen on vaikeutunut, valvonta näyttää edelleen pettävän osassa vähittäismyyntipisteitä.
- Tupakkatuotteiden ja niiden tavaramerkkien sekä sähkösavukkeiden esilläpito on kielletty vähittäismyynnissä. Vuoden 2012 lainmuutoksen jälkeen tupakkatuotteita kaupoissa, kioskeissa tai huoltoasemilla nähtävien osuus väheni, mutta vuosien 2015 ja 2017 välillä nousi kaupoissa ja huoltoasemilla. Kioskeissa jopa kolmannes oli nähnyt sähkösavukkeita. Tulokset viittaavat siihen, että sekä vähittäismyyntiliikkeiden omavalvontaa että terveystarkastajien valvontaa olisi syytä tehostaa.
- Nuorten näkökulmasta yhteiskunta on huomattavasti savuttomampi kuin vielä vuosikymmenen alussa. Yhä useampi nuori kasvaa kodeissa, joissa ei ole tupakansavua sisätiloissa, ja yhä useamman isä ja äiti eivät tupakoi. Myöskään perheiden autossa ei saa tupakoida, mutta parvekkeella osa perheistä sallii tupakoinnin. Vain harva nuori joutuu oleskelemaan savuisissa tiloissa päivittäin. Suomi on hyvää vauhtia siirtymässä savuttomaksi yhteiskunnaksi. Uhkakuvina nousevat kuitenkin muut nikotiinivalmisteet, joista keskeisin on nuuska. Tupakkateollisuus kehittää lisäksi uusia nikotiinia sisältäviä tuotteita, joilla pyritään korvaamaan menetetyt tupakkamarkkinat.

- Vuonna 2010 oppilaitosten tupakointikieltoja tiukennettiin tupakkalain muutoksella. Lain vaikutus näkyikin myönteisenä niiden oppilaiden osuuksissa, joiden mielestä tupakointi on kokonaan kielletty koulussa. Peruskouluissa tupakointi on lähes kaikkien mielestä kielletty, mutta lukioissa 56 % ja ammattiin opiskelevilla vain 28 % pitää tupakointia kokonaan kiellettyinä. Etenkin ammattikoulujen osalta on siis ehkäisevälle työlle sekä oppilaitosten savuttomuustyön kehittämiseksi yhä runsaasti työsarkaa. Suunta on kuitenkin näidenkin osalta ollut oikea.
- Vuoden 2016 tupakkalaissa asetettiin tavoite, joka tähtää tupakkatuotteiden käytön vähittäiseen loppumiseen vuoteen 2030 mennessä. Nuorten tupakoinnin myönteisen kehityksen ansiosta on mahdollista, että tavoite toteutuu. Nuorista kuitenkin reilusti alle puolet uskoi tähän. Tutkimusten mukaan nuoret usein kuvittelevat useamman ihmisen tupakoivan kuin mikä todellisuus on, ja siksi tupakoinnin loppumiseen voi olla vaikea uskoa.
- Alkoholien käytön kehitys on ollut koko 2000-luvun myönteistä alle 18-vuotiailla, mutta laskeva trendi näyttää nyt tasaantuneen. Raittiiden määrä kasvoi vielä hieman tytöillä, mutta pojilla raittiiden osuus pieneni. Säännöllinen juominen ja humalajuominen yleistyivät erityisesti 18-vuotiailla. Käsiteltävänä oleva alkoholilain kokonaisuudistus toisi nuorten suosiossa olevat alkoholijuomat (limuviinat) kauppojen valikoimiin samalla kun juomien alkoholipitoisuudet kasvaisivat. Lakimuutos todennäköisesti kääntäisi nuorten alkoholinkäytön kasvuun.
- Alaikäisten alkoholihankinnat ovat selvästi vaikeutuneet verrattuna vuoteen 1989, jolloin alkoholihankinnoista kysyttiin edellisen kerran. Niiden alaikäisten osuus, jotka ilmoittivat hankkineensa alkoholijuomia itse Alkosta tai kaupasta, pieneni merkittävästi. Myös hakijan välityksellä Alkosta hankittujen juomien osuus väheni merkittävästi. Tulosten voi päätellä kertovan alkoholien tiukentuneen ikäraja- ja valvonnan onnistumisesta. Toisaalta hakijan avulla kaupasta hankittujen juomien osuus sen sijaan kasvoi tuntuvasti. Mikäli kauppoihin tulee ehdotetun alkoholilain muutoksen seurauksena nuorten suosimia juomia, joissa on korkeampi alkoholiprosentti, nuorten alkoholinkäyttö ja humalajuominen todennäköisesti kääntyvät nousuun.
- Alkoholien mainontaa rajoittava lakiuudistus tuli voimaan vuoden 2015 alussa. Alkoholien mainontaa internetissä havainneiden osuus kasvoi vuodesta 2015 vuoteen 2017 merkittävästi. Aikakauslehdissä, sanomalehdissä ja televisiossa mainontaa havainneiden osuudet laskivat vain hieman tai pysyivät samoina kuin vuonna 2015. Tulokset kertovat internetin

kasvaneesta roolista alkoholimainonnan kanavana ja että sosiaalisen median mainontarajoitukset eivät ole vähentäneet nuorten altistumista alkoholimainonnalle.

- Vuonna 2010 rahapelaamiselle säädettiin 18 vuoden ikäraja. Rahapeli-automaattien osalta ikärajamuutos tuli voimaan siirtymäajan jälkeen 1.7.2011. Ikärajan nosto vähensi aluksi alaikäisten rahapelaamista, mutta vuosien 2015 ja 2017 välillä laskusuunta pysähtyi ja rahapeliautomaateilla pelaaminen jopa hieman lisääntyi. Kaiken kaikkiaan alaikäisten pelaaminen rahapeliautomaateilla on yllättävän yleistä, jopa joka kymmenes 12-vuotias poika ja joka viides 14-vuotias poika oli pelannut puolen vuoden aikana. Kahden viime vuoden aikana havaittu pelaamisen yleistymisen alaikäisten keskuudessa viittaa siihen, että ikärajavaivonnassa on puutteita – sitä ei sovelleta tai sovelletaan huonosti.

8. Summary

The decreasing trend in tobacco experimenting and daily smoking continued in 2015–2017. It is a trend, which began in the early 2000s and is a positive development in terms of public health. People first try smoking and start smoking regularly at an increasingly older age. Since the proportion of those who have tried smoking by the time they are 18 is also in decline, it appears more probable than ever that this new generation will be smoke-free. The goal set in the Finnish Government's public health program, Health 2015, has been reached: less than 15% of 16 to 18-year-olds smoke tobacco. 10% of this age group smoke cigarettes but if we also count snus use, 13% of the age group use tobacco products. Finnish tobacco policies, which are based on legislation, and substance use prevention have been effective means in reducing smoking.

Despite a sales ban, snus use and experimentation increased until 2015 but in the past 2 years, snus use increased only among 18-year-old boys. It is astounding that snus is so readily available that up to 7% of them use snus daily. Snus is primarily acquired through friends and acquaintances and some of it is bought from cruise boats that travel between Finland and Sweden. The internet provides a good platform for re-selling snus and a source of extra income for some of the "sellers". Sweden's special dispensation to sell snus, the more or less organized import of snus to Finland and inadequate border control concerning it show in young people's snus use and thus enable nicotine addiction development.

12-year-olds are still living their childhood and tobacco or alcohol are not a part of their daily life. In this age group, tobacco and alcohol use has remained rare and the numbers of experimentation with alcohol and tobacco remain low.

A majority of even 12-year-olds know what e-cigarettes are. E-cigarette experimentation and use, however, have not increased in the last two years and only a few per cent of 12 to 14-year-olds have tried them. Daily users are mainly 16 to 18-year-old boys but here too, it is less than 2% of the age group. About half of those who had tried e-cigarettes, had used a liquid with nicotine, which means that these products

have the potential to cause a nicotine addiction the same way that regular cigarettes and snus do. Among young people, the reasons for experimenting with or using e-cigarettes primarily revolved around a desire to try out something new or that their friends used e-cigarettes. Only a few individuals had used them to help quit smoking. In the 2016 tobacco law, e-cigarettes are equal to tobacco products and thus became subject to age limit monitoring and were no longer allowed to be displayed in shops or other vendors. This may have positively influenced how e-cigarette use no longer increased among young people. The numbers of water pipe (shisha) experimentation and use remained low.

Tobacco sales to minors is banned, and since 2009, retailers need a license for selling tobacco. After the 2011 survey, young people's cigarette purchases decreased significantly but over the last few years, the numbers have remained the same. Of minors, 11% had bought tobacco products from a shop and 16% had bought them from a kiosk. Even though buying tobacco has become more difficult, age-limit monitoring seems to be failing at some retailers.

Tobacco product, trademark and e-cigarette display in retail is banned. After the 2012 change in tobacco law, the number of adolescents who had seen tobacco products displayed in shops, kiosks or at gas stations decreased but the number of people who had seen them displayed at gas stations and in shops increased between 2015 and 2017. One in three adolescents had seen e-cigarettes in kiosks. The results indicate a need for increased monitoring, both by the statutory internal monitoring and by municipal health inspectors.

From young people's viewpoint, the society is more smoke-free than it was in the early 2000s. An increasing number of young people are living in homes with no cigarette smoke in indoor areas and an increasing number have parents who do not smoke. Smoking in the family car is also not allowed but some families allow smoking on the balcony. Only a few adolescents are exposed daily to tobacco smoke. Finland is becoming a smoke-free society. One threat, however, are other nicotine products, such as snus. In addition, the tobacco industry is developing new nicotine products with which they aim to replace the loss of tobacco-sales.

In 2010, the smoking bans in educational facilities were made more strict via a change in tobacco law. One positive reflection of this change is the number of students who considered smoking completely banned in school. In elementary schools, almost everyone considers smoking banned but in upper secondary schools (Note: Lukio, academic track post-compulsory education, usually attended by 16 to 19-year-olds) only 56% and in vocational schools only 28% of the students consider smoking completely banned in school. Particularly with vocational schools, there is a lot of

work to be done in terms of tobacco use prevention and promoting smoking-cessation. However, here too the general direction has been a positive one.

The 2016 tobacco legislation set a goal that the use of tobacco products will gradually end by the year 2030. Due to the positive development of smoking among adolescents, it is possible to reach this goal. However, less than half of the adolescents thought this plausible. According to research results, young people imagine that more people of their age smoke than they really do. This may be why it is difficult to believe that smoking will disappear.

The development of alcohol use has been favourable among under 18-year-olds during the 2000's, but the downward trend seems to have stabilised. The amount of abstainers increased slightly among girls, but the proportion of boys decreased. Regular alcohol drinking and getting drunk became more common especially among 18-year-olds. The Comprehensive reform of Alcohol Act on the table would allow grocery shops to retail ready to drink beverages (RTD's) popular among youth at the same time as the maximum allowed alcohol content is increased. The change in legislation would likely increase youth alcohol consumption.

It has become increasingly difficult for adolescents to buy alcohol compared to 1989, which was the last time we asked adolescents about alcohol purchases. The number of minors who reported buying alcoholic beverages from Alko or a shop decreased significantly. The results may be seen to indicate a success in making alcohol legislation more strict. On the other hand, there was a distinct increase in the number of alcohol beverages bought via a friends or acquaintances. If the proposed new alcohol law is passed and retailers besides Alko will also be able to sell alcoholic beverages favored by young people which have a higher alcohol content, we expect to see an increase in young people's alcohol consumption and drinking to get drunk.

A new law further restricting alcohol advertisement came into effect from the beginning of 2015. The proportion of those who had observed alcohol advertised on the internet increased remarkably from 2015 to 2017. The number of those who had seen advertisements in magazines, newspapers or television slightly decreased or stayed stable since 2015. The results show the increased role of the internet as a channel for alcohol advertisement. This also shows that the restrictions of the legislation for advertisement on social media have not been able to decrease the exposure of adolescents to alcohol advertisement.

In 2010, the new legislation set the age limit of 18 years for gambling. For slot machines, the age limit stepped into force in July 2011 which was after the 2011 survey. After the legislative change, gambling among minors diminished but between the years 2015 and 2017 the decreasing trend levelled off and gambling with slot ma-

chines even slightly increased. Altogether, gambling among minors was surprisingly common. Even every tenth 12-year-old boy and every fifth 14-year old boy had gambled during the last six months. Increase in gambling among minors between the last two years suggests that supervision of the age limit is insufficient – it is not implemented or implementation is poor.

Kiitokset

Sosiaali- ja terveysministeriö on rahoittanut Nuorten terveystapatutkimuksen 2017 kyselyn keräyksen. Tutkimus on toteutettu Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnassa. Kiitämme kaikkia tutkimukseen osallistuneita nuoria siitä, että he antoivat arvokasta aikaansa lomakkeen täyttämiseen ja siten edistivät pieneltä osin oman ikäryhmänsä terveyttä ja hyvinvointia.

Liitetaulukot

(boys = pojat, girls = tytöt)

Merkkien selitykset:

– ei havaintoja
0 alle 0,5
· ei mitattu

Vuosien 1977–1985 tulokset löytyvät Nuorten terveystapatutkimuksen aiemmin julkaisuista tupakka- ja päihderaporteista. (19)

The 1977–1985 results can be found in earlier publications of the Adolescent Health and Lifestyle Survey tobacco report. (19)

Liitetaulukko 1. Tupakointi iän ja sukupuolen mukaan 2017 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2017.
Appendix table 1. Smoking in 2017, by age and sex (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

	Pojat				Tytöt			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Ei kokeillut	94	83	63	44	98	84	62	43
Kokeillut vain yhden	4	7	10	9	1	7	9	12
Polttanut 2–50 savuketta elämänsä aikana	2	7	17	21	0	6	18	24
Polttanut yli 50 savuketta elämänsä aikana	–	1	4	13	–	1	4	10
Päivittäin 1–9 savuketta	–	1	3	5	–	2	5	8
Päivittäin yli 9 savuketta	–	1	3	9	–	0	3	4
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
N	295	568	455	364	327	718	693	602
Puuttuva tieto, N	4	4	4	6	6	5	4	3

Liitetaulukko 2. Nuuskakokeilut iän ja sukupuolen mukaan 2017 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2017.
Appendix table 2. Snus experiments in 2017, by age and sex (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

	Pojat				Työt			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Ei ole kokeillut	97	88	66	53	99	95	86	76
On kokeillut kerran	3	6	14	12	1	2	7	13
On nuuskannut 2–50 kertaa	–	4	11	16	–	3	7	9
On nuuskannut yli 50 kertaa	–	2	9	19	–	–	0	2
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
N	295	567	457	367	331	722	692	602
Puuttuva tieto, N	4	4	2	3	2	1	5	3

Liitetaulukko 3. Nykyinen nuuskaaminen iän ja sukupuolen mukaan 2017 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Appendix table 3. Current use of snus in 2017, by age and sex (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

	Pojat				Työt			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Ei lainkaan	100	97	88	77	100	99	96	96
Silloin tällöin	–	3	8	16	–	1	4	3
Kerran päivässä tai useammin	–	0	5	7	–	–	0	1
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
N	289	553	451	360	329	703	669	578
Puuttuva tieto, N	10	18	8	10	4	20	28	27

Liitetaulukko 4. Tupakkatyyppi päivittäin tupakkaa käyttävillä iän ja sukupuolen mukaan 2017 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Appendix table 4. Type of tobacco among daily tobacco users in 2017, by age and sex (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

	Pojat			Tytöt		
	14	16	18	14	16	18
Vain tehdasvalmisteisia	40	50	72	47	61	86
Vain itsekäärittyjä	-	18	11	7	14	3
Sekä tehdasvalmisteisia että itsekäärittyjä	60	32	17	47	25	10
Muuta	-	-	-	-	-	1
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
N	5	22	46	15	51	71
Puuttuva tieto, N	1	5	5	0	1	1

Liitetaulukko 5. Päivittäinen savukkeiden kulutus (tehdasvalmisteisten ja itsekäärittyjen savukkeiden sekä piipullisten ja sikareiden yhteenlaskettu lkm) päivittäin savukkeita polttavilla iän ja sukupuolen mukaan 2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Appendix table 5. Daily consumption of cigarettes (total number of manufactured and self-rolled cigarettes, pipefuls and cigars) among daily cigarette smokers in 2017, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

	Pojat			Tytöt		
	14	16	18	14	16	18
Keskiarvo	10,5	14,6	12,3	7,3	8,2	8,0
N	6	27	51	15	52	72

Liitetaulukko 6. Tupakkaa kokeilleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1987–2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Appendix table 6. Percentage of adolescents who have tried tobacco in 1987–2017, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

	Vuosi															
	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017
Pojat																
12	35	32	42	35	33	33	30	30	18	17	16	11	10	9	6	6
14	62	64	67	64	62	63	60	56	47	41	33	36	32	33	22	17
16	78	78	80	76	81	75	78	73	67	67	58	54	51	47	43	37
18	83	81	85	81	85	84	83	82	82	77	74	67	61	60	58	56
Työt																
12	20	20	24	24	26	25	21	23	12	13	10	8	8	5	3	2
14	57	57	63	59	63	66	64	58	50	44	39	37	31	28	20	16
16	77	74	78	78	78	78	81	78	75	67	63	61	57	49	44	38
18	82	81	84	79	82	81	83	81	82	78	75	74	68	60	62	57

Liitetaulukko 7. Päivittäin tupakkatuotteita käyttävien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1987–2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Appendix table 7. Percentage of adolescents using tobacco products daily in 1987–2017, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

	Vuosi															
	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017
Pojat																
12	1	1	1	2	1	1	0	1	1	1	0	0	0	1	0	-
14	15	17	14	15	12	14	12	13	7	8	5	8	4	4	3	1
16	34	37	33	30	31	27	30	31	25	24	21	23	22	16	13	9
18	38	39	37	37	37	36	36	36	37	36	30	29	29	21	22	21
Työt																
12	0	1	1	1	1	-	0	1	-	0	1	0	0	0	-	-
14	10	13	15	13	13	17	17	15	11	10	7	8	6	6	3	2
16	29	29	27	26	26	28	30	31	30	27	23	23	19	14	12	8
18	33	30	28	25	28	28	30	32	36	33	29	26	23	18	16	13

Liitetaulukko 8. Päivittäin savukkeita polttavien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1987–2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Appendix table 8. Percentage of adolescents smoking cigarettes daily in 1987–2017, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

	Vuosi															
	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017
Pojat																
12	1	1	1	2	1	1	0	1	1	1	0	0	0	1	0	-
14	14	16	14	15	12	14	12	13	7	7	5	8	4	3	2	1
16	33	36	32	29	30	26	28	29	23	23	20	21	19	13	11	6
18	37	38	36	35	35	33	34	33	35	34	28	28	25	19	18	14
Tytöt																
12	0	1	1	1	1	-	0	1	-	0	1	0	0	-	-	-
14	10	13	15	13	13	17	17	15	11	10	7	8	6	5	3	2
16	28	29	27	26	26	27	30	31	29	27	23	22	19	14	11	7
18	32	29	28	25	28	28	30	31	35	33	28	26	23	18	15	12

Liitetaulukko 9. Yli 9 savuketta päivittäin polttavien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1987–2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Appendix table 9. Percentage of adolescents smoking over 9 cigarettes daily in 1987–2017, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

	Vuosi															
	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017
Pojat																
12	0	1	-	1	1	-	-	-	0	1	-	-	-	0	-	-
14	7	7	7	6	5	6	5	6	3	3	3	3	1	1	1	1
16	20	25	21	19	19	16	18	18	15	15	14	12	12	7	5	3
18	29	30	28	26	26	24	25	25	24	24	20	18	16	9	10	9
Tytöt																
12	-	-	0	0	-	-	-	-	-	0	0	-	-	-	-	-
14	3	6	7	5	4	5	7	6	4	3	3	3	2	2	1	0
16	12	13	15	11	12	12	13	15	14	12	10	10	8	6	5	3
18	20	14	17	16	16	15	16	18	20	16	13	13	12	7	6	4

Liitetaulukko 10. Nuuskaa joskus kokeilleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1987–2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Appendix table 10. Percentage of adolescents who have experimented with snus in 1987–2017, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

	Vuosi															
	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017
Pojat																
12	4	3	2	2	1	2	2	1	1	1	1	0	1	4	1	3
14	14	16	10	13	14	16	18	16	9	9	7	12	14	21	14	12
16	28	30	27	29	30	32	38	41	30	26	28	31	32	31	32	34
18	32	35	38	37	38	41	45	44	44	42	38	41	39	37	47	47
Työt																
12	1	0	1	0	0	0	0	0	–	1	–	–	1	–	–	1
14	4	2	3	3	3	6	6	6	4	3	3	3	5	7	5	5
16	7	9	7	6	8	12	12	15	12	10	12	14	14	13	15	15
18	11	14	9	7	11	14	16	19	18	16	17	17	20	23	26	24

Liitetaulukko 11. Nuuskaa silloin tällöin tai päivittäin käyttävien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1987–2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Appendix table 11. Percentage of adolescents using snus occasionally or daily in 1987–2017, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

	Vuosi															
	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017
Pojat																
12	0,5	0,3	0,5	0,3	0,3	0,7	0,5	–	0,3	–	–	–	0,3	0,9	0,1	–
14	2,8	3,4	1,9	2,3	3,5	4,3	4,9	3,5	1,3	1,9	1,7	4,7	3,8	5,8	3,5	3,1
16	5,3	7,3	4,3	4,6	6,5	7,4	12,1	12,3	7,1	6,7	8,6	11,9	12,3	11,6	12,4	12,4
18	3,9	7,1	7,0	7,1	7,1	9,7	11,1	11,4	8,5	11,6	10,7	11,7	14,4	14,5	16,7	23,3
Työt																
12	0,3	–	0,3	–	0,2	–	–	–	–	–	–	–	–	0,3	–	–
14	0,3	–	0,5	0,4	0,2	0,5	0,9	0,7	0,5	0,5	0,2	–	0,9	1,6	0,7	1,3
16	0,6	0,3	0,2	0,2	0,5	1,2	0,9	1,1	0,6	1,0	1,6	2,1	2,0	3,2	2,7	3,9
18	0,6	0,5	0,5	0,2	0,4	0,7	0,7	0,7	0,9	0,9	2,0	1,3	2,7	3,7	4,5	4,0

Liitetaulukko 12. Päivittäisen savukkeiden kulutuksen (tehdasvalmisteisten ja itsekäärittyjen savukkeiden sekä piipullisten ja sikarien yhteenlaskettu lkm) keskiarvo päivittäin savukkeita polttavilla iän ja sukupuolen mukaan 1987–2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Appendix table 12. Average daily consumption of cigarettes (total number of manufactured and self-rolled cigarettes, pipefuls and cigars) among daily cigarette smokers in 1987–2017, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

	Vuosi															
	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017
Pojat																
14	9,4	9,4	9,4	9,2	9,0	9,6	9,2	9,5	11,0	9,3	12,0	8,9	10,6	5,4	10,1	10,5
16	11,3	12,4	12,9	11,3	11,5	11,5	12,0	11,7	12,1	11,2	11,5	12,7	12,4	10,9	12,3	14,6
18	13,7	14,2	14,1	13,2	12,5	13,4	13,6	13,3	13,3	13,4	12,5	12,1	11,9	8,1	13,0	12,3
Tytöt																
14	7,4	8,6	9,2	7,5	7,2	7,4	9,0	8,2	8,8	7,9	8,6	8,1	7,4	8,3	10,0	7,3
16	8,3	9,0	10,3	8,7	9,0	8,8	9,6	9,8	9,9	9,4	9,0	9,2	8,7	8,1	9,1	8,2
18	10,6	9,5	10,8	11,3	10,3	10,0	10,0	10,1	10,0	9,5	8,8	9,8	9,1	8,1	8,7	8,0

Liitetaulukko 13. Itsekäärittyjä savukkeita polttavien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1987–2017 päivittäin savukkeita polttavista. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Appendix table 13. Percentage of adolescents smoking self-rolled cigarettes among daily cigarette smokers in 1987–2017, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

	Vuosi															
	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017
Pojat																
14	20	18	19	30	35	52	52	42	47	41	37	50	57	23	*	*
16	18	10	20	24	31	43	45	37	40	35	28	38	35	43	45	52
18	9	7	9	20	25	32	33	39	29	22	21	17	27	23	23	29
Tytöt																
14	11	5	13	12	22	31	37	37	43	36	33	29	27	29	*	*
16	8	5	9	12	23	31	34	31	32	26	24	22	20	26	37	39
18	6	3	3	11	19	22	19	24	17	16	11	14	14	17	15	13
* N on liian pieni / N is too small																

Liitetaulukko 14. Alkoholin käytön useus iän ja sukupuolen mukaan 2017 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Appendix table 14. Frequency of alcohol use in 2017, by age and sex (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

	Pojat				Työt			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Päivittäin	-	-	0	0	-	-	-	0
Pari kertaa viikossa	-	-	1	13	-	0	1	7
Kerran viikossa	-	0	6	17	-	0	3	16
Pari kertaa kuukaudessa	-	2	11	25	-	4	13	30
Noin kerran kuukaudessa	-	3	6	13	-	2	8	14
Noin kerran parissa kuukaudessa	-	4	11	9	0	3	9	10
3-4 kertaa vuodessa	1	5	12	6	-	6	14	8
Kerran vuodessa tai harvemmin	3	9	9	4	2	7	11	5
En käytä alkoholi juomia	97	78	44	13	98	78	40	12
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
N	295	568	455	367	326	718	693	603
Puuttuva tieto, N	4	4	4	3	7	5	4	2

Liitetaulukko 15. Tosihumalaan juomisen useus iän ja sukupuolen mukaan 2017 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Appendix table 15. Frequency of drinking alcohol until really drunk in 2017, by age and sex (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

	Pojat				Työt			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Kerran viikossa tai useammin	-	-	1	5	-	-	1	2
Noin 1-2 kertaa kuukaudessa	-	1	8	23	-	2	8	24
Harvemmin	0	5	24	42	-	5	25	38
En koskaan	100	94	67	30	100	93	66	36
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
N	295	568	454	366	327	720	691	604
Puuttuva tieto, N	4	4	5	4	6	3	6	1

Liitetaulukko 16. Raittiiksi itsensä ilmoittaneiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1987–2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Appendix table 16. Percentage of adolescents reporting abstinence in 1987–2017, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

	Vuosi															
	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017
Pojat																
12	81	85	79	79	77	81	76	80	86	89	92	91	94	94	97	97
14	50	47	42	41	43	39	36	42	50	58	65	56	66	69	79	78
16	19	17	14	15	12	15	14	18	21	22	29	26	27	36	47	44
18	9	5	7	7	7	7	9	8	9	8	14	9	10	12	15	13
Työt																
12	87	90	84	82	79	79	80	81	90	91	93	91	95	98	99	98
14	45	44	38	36	31	29	30	34	39	46	55	51	58	67	77	78
16	15	14	12	13	11	11	12	13	13	21	25	21	24	37	37	40
18	8	7	7	6	6	7	7	7	6	8	11	8	6	12	11	12

Liitetaulukko 17. Vähintään kerran kuukaudessa alkoholia käyttävien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1987–2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Appendix table 17. Percentage of adolescents using alcohol at least once a month in 1987–2017, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

	Vuosi															
	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017
Pojat																
12	5	3	3	3	6	6	6	5	1	2	1	1	2	1	0	–
14	19	22	23	26	25	28	30	27	18	15	13	16	8	8	4	5
16	51	55	56	54	58	55	59	55	48	51	42	44	42	31	22	24
18	72	75	79	74	76	77	75	78	74	78	74	78	74	73	64	68
Työt																
12	3	2	3	4	5	5	4	5	2	2	2	2	1	0	0	–
14	19	22	28	29	36	39	37	36	27	22	19	20	15	9	5	7
16	44	45	48	50	56	57	56	55	53	49	45	49	44	32	25	26
18	66	68	73	69	72	74	75	74	78	79	73	76	76	68	67	66

Liitetaulukko 18. Vähintään kerran viikossa alkoholia käyttävien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1987–2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Appendix table 18. Percentage of adolescents using alcohol at least once a week in 1987–2017, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

	Vuosi															
	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017
Pojat																
12	2	1	1	1	2	1	2	2	0	–	0	0	1	0	–	–
14	5	6	6	7	6	8	9	8	5	4	3	3	1	1	1	0
16	15	20	18	18	22	21	23	21	16	19	13	15	12	8	4	6
18	31	38	43	37	39	40	40	41	41	44	41	42	41	34	25	30
Työt																
12	–	0	1	1	1	1	0	1	–	1	–	–	1	–	–	–
14	4	5	6	6	7	9	11	9	7	6	5	3	2	2	1	1
16	12	12	12	12	15	17	17	18	17	15	13	14	10	6	4	5
18	24	24	26	25	26	29	31	31	36	35	30	33	28	22	18	22

Liitetaulukko 19. Vähintään kerran kuukaudessa tosihumalaan itsensä juovien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1987–2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Appendix table 19. Percentage of adolescents drinking alcohol until really drunk at least once a month in 1987–2017, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

	Vuosi															
	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017
Pojat																
12	1	–	0	0	1	–	0	–	0	0	–	–	–	0	0	–
14	6	8	7	11	7	10	11	8	4	4	4	5	2	1	1	1
16	24	26	24	28	22	28	30	27	22	22	18	19	15	9	8	9
18	34	34	39	41	32	43	41	39	40	41	41	43	38	29	24	28
Työt																
12	–	0	0	0	0	1	–	0	–	–	–	–	–	–	–	–
14	6	8	11	11	11	16	16	13	9	7	6	5	5	3	2	2
16	17	19	17	20	16	24	22	21	23	18	18	21	18	8	8	9
18	18	18	18	24	16	28	28	27	33	32	30	36	32	25	25	26

Liitetaulukko 20. Vähintään kerran viikossa tosihumalaan itsensä juovien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1987–2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Appendix table 20. Percentage of adolescents using alcohol to be really drunk at least once a week in 1987–2017, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

	Vuosi															
	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017
Pojat																
12	–	–	0	0	–	–	0	–	–	–	–	–	–	–	–	–
14	1	2	1	2	1	2	2	1	1	0	1	0	0	0	–	–
16	3	4	5	5	3	6	6	6	3	5	3	2	2	2	1	1
18	7	10	10	10	8	12	10	9	7	12	12	9	9	5	4	5
Tytöt																
12	–	–	–	–	0	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
14	1	0	2	1	1	2	2	2	1	1	1	0	0	–	–	–
16	1	3	2	2	2	4	3	4	4	4	3	3	3	1	1	1
18	3	3	2	4	3	5	5	5	8	7	6	6	5	3	3	2

Liitetaulukko 21. Tupakkaa kokeilemattomien osuudet (%) 12–18 -vuotiaista 1987–2017, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Appendix table 21. Percentage of 12–18-year-olds who have never tried tobacco in 1987–2017, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

	Vuosi															
	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017
Pojat	36	34	31	36	35	36	37	40	47	49	55	58	61	63	68	71
Tytöt	41	42	38	40	38	38	38	40	45	50	53	55	59	65	68	72
Kaikki	38	38	35	38	36	37	37	40	46	50	54	57	60	64	68	72

Liitetaulukko 22. Päivittäin tupakkatuotteita käyttävien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1987–2017, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Appendix table 22. Percentage of 14–18-year-olds using tobacco products daily in 1987–2017, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

	Vuosi															
	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017
Pojat	29	31	28	27	27	26	26	27	23	22	19	20	18	14	13	10
Tytöt	24	24	23	21	22	24	26	26	25	23	20	19	16	13	10	8
Kaikki	26	28	26	24	25	25	26	26	24	23	19	19	17	13	12	9

Liitetaulukko 23. Päivittäin savukkeita polttavien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1987–2017, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Appendix table 23. Percentage of 14–18-year-olds smoking cigarettes daily in 1987–2017, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

	Vuosi															
	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017
Pojat	28	30	27	26	26	24	25	25	22	22	18	19	16	12	10	7
Tytöt	23	24	23	21	22	24	25	26	25	23	19	19	16	12	10	7
Kaikki	26	27	25	24	24	24	25	25	23	22	19	19	16	12	10	7

Liitetaulukko 24. Yli 9 savuketta päivittäin polttavien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1987–2017, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Appendix table 24. Percentage of 14–18-year-olds smoking over nine cigarettes daily in 1987–2017, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

	Vuosi															
	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017
Pojat	19	21	19	17	16	15	16	16	14	14	12	11	10	6	5	4
Tytöt	12	11	13	10	11	10	12	13	13	10	9	9	7	5	4	2
Kaikki	15	16	16	14	14	13	14	15	13	12	10	10	8	5	5	3

Liitetaulukko 25. Nuuskaa joskus kokeilleiden osuudet (%) 12–18-vuotiaista 1987–2017, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Appendix table 25. Percentage of 12–18-year-olds who have experimented with snus in 1987–2017, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

	Vuosi															
	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017
Pojat	20	21	19	20	21	23	25	25	21	20	19	21	21	23	23	24
Tytöt	6	6	5	4	5	8	9	10	11	7	11	9	10	11	12	11
Kaikki	13	14	12	12	13	15	17	18	16	13	15	15	16	17	18	17

Liitetaulukko 26. Nuuskaa silloin tällöin tai päivittäin käyttävien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1987–2017, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Appendix table 26. Percentage of 14–18-year-olds using snus occasionally or daily in 1987–2017, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

	Vuosi															
	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017
Pojat	4,0	6,0	4,4	4,7	5,7	7,1	9,4	9,1	5,6	6,7	7,0	9,4	10,1	10,6	10,9	12,9
Tytöt	0,5	0,4	0,4	0,3	0,4	0,8	0,8	0,8	0,7	0,8	1,3	1,7	1,9	2,8	2,6	3,0
Kaikki	2,3	3,2	2,4	2,5	3,0	4,0	5,1	4,9	3,1	3,8	4,1	5,6	6,0	6,7	6,7	8,0

Liitetaulukko 27. Raittiiksi itsensä ilmoittaneiden osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1987–2017, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Appendix table 27. Percentage of 14–18-year-olds reporting abstinence in 1987–2017, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

	Vuosi															
	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017
Pojat	26	23	21	21	21	20	19	23	27	29	36	30	34	39	47	45
Tytöt	22	22	19	18	16	15	16	18	19	25	30	27	29	39	41	43
Kaikki	24	22	20	20	18	18	18	20	23	27	33	29	32	39	44	44

Liitetaulukko 28. Vähintään kerran kuukaudessa alkoholia käyttävien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1987–2017, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Appendix table 28. Percentage of 14–18-year-olds using alcohol at least once a month in 1987–2017, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

	Vuosi															
	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017
Pojat	47	50	53	52	53	53	55	53	47	48	43	46	41	37	30	32
Tytöt	43	45	50	50	55	57	56	55	53	50	46	48	45	36	32	33
Kaikki	45	48	51	51	54	55	55	54	50	49	44	47	43	37	31	32

Liitetaulukko 29. Vähintään kerran viikossa alkoholia käyttävien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1987–2017, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Appendix table 29. Percentage of 14–18-year-olds using alcohol at least once a week in 1987–2017, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

	Vuosi															
	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017
Pojat	17	21	22	21	22	23	24	23	21	23	19	20	18	14	10	12
Tytöt	13	14	15	14	16	18	20	19	20	19	16	17	13	10	8	9
Kaikki	15	17	19	18	19	21	22	21	20	21	17	18	16	12	9	11

Liitetaulukko 30. Vähintään kerran kuukaudessa tosihumalaan itsensä juovien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1987–2017, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Appendix table 30. Percentage of 14–18-year-olds drinking alcohol until really drunk at least once a month in 1987–2017, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

	Vuosi															
	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017
Pojat	21	23	24	26	20	27	27	25	22	22	21	22	18	13	11	12
Tytöt	14	15	15	18	14	23	22	20	22	19	18	21	19	12	11	12
Kaikki	18	19	19	22	17	25	25	22	22	20	19	21	18	12	11	12

Liitetaulukko 31. Eri indikaattorien vuosien 2015 ja 2017 välisen eron tilastollinen merkitsevyys ikä- ja sukupuoliryhmittäin. Fisherin tarkan testin p-arvot. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Appendix table 31. Statistical significance of difference in various indicators between 2015 and 2017, by age and sex. P-values of Fisher's exact test. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

Indikaattori	Pojat				Työt			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Kokeillut tupakkaa	.768	.018	.041	.599	.152	.038	.015	.060
Päivittäinen tupakointi	.359	.083	.005	.115	–	.303	.006	.136
Päivittäin tupakkatuotteita	.363	.050	.042	.578	–	.303	.013	.106
Kokeillut nuuskaa	.110	.379	.610	.842	.106	.915	.682	.281
Nuuskaa nykyisin	.520	.768	.981	.012	–	.210	.209	.701
Raitis	.686	.655	.479	.642	.401	.538	.153	.514
Alkoholia viikoittain	–	.105	.142	.125	–	.226	.552	.033
Alkoholia kuukausittain	.359	.353	.624	.196	.513	.148	.618	.957
Tosihumala viikoittain	–	–	.854	.538	–	–	.794	.633
Tosihumala kuukausittain	.517	.553	.666	.136	–	.866	.293	.596

Liitetaulukko 32. Eri indikaattorien vuosien 2013 ja 2017 välisen eron tilastollinen merkitsevyys ikä- ja sukupuoliryhmittäin. Fisherin tarkan testin p-arvot. Nuorten terveystapatutkimus 2017.

Appendix table 32. Statistical significance of difference in various indicators between 2013 and 2017, by age and sex. P-values of Fisher's exact test. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2017.

Indikaattori	Pojat				Työt			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Kokeillut tupakkaa	.224	.000	.002	.406	.026	.000	.000	.237
Päivittäinen tupakointi	.250	.016	.000	.087	–	.002	.000	.005
Päivittäin tupakkatuotteita	.250	.021	.001	.782	.323	.001	.000	.013
Kokeillut nuuskaa	.481	.000	.316	.008	.501	.164	.629	.685
Nuuskaa nykyisin	.250	.046	.763	.003	.323	.659	.559	.770
Raitis	.096	.001	.008	.656	.790	.000	.168	.799
Alkoholia viikoittain	.339	.101	.382	.337	–	.046	.465	.841
Alkoholia kuukausittain	.125	.069	.007	.121	.331	.062	.015	.680
Tosihumala viikoittain	–	.311	.149	.962	–	–	.803	.402
Tosihumala kuukausittain	.339	.469	.909	.805	–	.246	.438	.566

Liite

TAMPEREEN
YLIOPISTO

Terveystieteet
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
33014 Tampereen yliopisto

NUORTEN TERVEYSTAPATUTKIMUS 40 VUOTTA

Nuorten terveystapatutkimus on 12–18-vuotiaille suunnattu kysely, joka on jatkunut vuodesta 1977. Tutkimusta rahoittaa sosiaali- ja terveysministeriö tavoitteenaan edistää nuorten hyvinvointia. Sinut on valittu ikäsi perusteella edustamaan suomalaisia nuoria. Pyydämme Sinua ystävällisesti osallistumaan tutkimukseen. Osallistuminen on vapaaehtoista.

Vastaaminen on helppoa ja se tapahtuu paperilomakkeella tai internetissä. Aikaa kuluu noin 10 minuuttia. **Internetvastaamisohjeet ovat sivulla 2.** Vastausaikaa on **2 viikkoa.**

Jos vastaat paperilomakkeella, palauta se oheisessa kirjekuoressa ILMAN POSTIMERKKIÄ kirjelaatikkoon, postitoimistoon tai postin noutopisteeseen. Voit tarkistaa lähimmän palautuspaikan Postin nettisivulta. Lomakkeen kansilehden voit repäistä pois. Lomakkeet on numeroitu, jotta emme lähettäisi UUSINTAKYSELYÄ jo vastanneille. Tallennuksen jälkeen lomakkeet hävitetään.

Antamasi vastaukset ovat luottamuksellisia. Tutkimuksen tulokset esitetään vain tutkimusraporteina, joista yksittäistä vastaajaa ei voi tunnistaa. Osittotietosi olemme saaneet Väestötietokeskuksesta (PL 123, 00531 Helsinki) joulukuussa 2016.

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää, että vastaat kyselyyn itsenäisesti. Halutessasi voit keskustella tutkimuksesta vanhempiesi kanssa ennen vastaamistasi. Jos vanhempiasi haluavat tutustua kyselyyn, toivomme, että he tutustuisivat siihen ennen vastaamistasi. Jos jotkut kysymykset jäävät askarruttamaan Sinua, keskustele niistä vanhempiesi tai opettajasi kanssa tai ota yhteyttä esim. terveydenhoitajaan.

Tammikuussa 2017

Arja Rimpelä
Professori, tutkimuksen johtaja

Juha Teperi
Dekaani

Vastaaminen internetissä osoitteessa:

www.uta.fi/nttt/

OLE HYVÄ JA KIRJAUDU SISÄÄN SEURAAVILLA HENKILÖKOHTAISILLA TUNNUKSILLA:

Sähköinen lomake on luettavissa helpoiten tietokoneen näytöltä, mutta vastaaminen onnistuu myös TABLETILLA tai ÄLYPUHELIMELLA. Jos laitteessasi on QR-koodinlukija, pääset vastaamaan myös viereisellä QR-KOODILLA.

HUOM: TUNNUKSET ON TARKOITETTU VAIN KYSELYN SAAJAN KÄYTTÖÖN.

Jos vastaat kyselyyn yleisellä päätteellä esim. kirjastossa, tyhjennä selaimesi välimuisti kyselyyn vastaamisen jälkeen. Tutkimusta koskevat kyselyt voi lähettää sähköpostitse: nttt@uta.fi. Kyselyihin vastaavat myös tutkijat Lasse Pere, puh. 040 190 1676 ja Jaana Kinnunen, puh. 040 190 1667. Internet-vastaamista koskevilla kysymyksissä voit ottaa yhteyden Lasseen, puh. 040 190 1676 tai sähköpostitse: nttt@uta.fi tai lasse.pere@uta.fi.

TÄYTTÖOHJE

Lue ensin koko kysymys. Vastaa merkitsemällä rasti oikean tai sopivimman vaihtoehdon mukaiseen ruutuun. Jos kysymyksessä ei ole valmiita vastausvaihtoehtoja, kirjoita vastaus sitä varten varatulle viivalle.

**TERVETULOA VASTAAMAAN
40-VUOTISJUHLAKYSELYYN!**

1. Oletko tyttö poika
2. Syntymäaika _____ / _____
3. Pituus _____ cm Paino _____ kg
4. Minkälaisessa oppilaitoksessa opiskelet?
- peruskoulu tai vastaava
- lukio
- yliopisto, korkeakoulu, ammattikorkeakoulu
- ammatillinen oppilaitos
- yhdistetty ammatillinen oppilaitos ja lukio
- en ole koulussa enkä opiskele
- muu, mikä? _____
5. Minkälaisen todistuksen sait viimeksi?
Oliko se luokan tai kurssin keskitasoon verrattuna
- paljon parempi
- hieman parempi
- suurinpiirtein luokan keskitasoa
- hieman huonompi
- huomattavasti huonompi
6. Onko tupakointi sallittua siinä koulussa tai opistossa, jota käyt?
- kielletty kokonaan
- sallittu tietyissä paikoissa
- sallittu rajoituksetta
7. Kuuluuko perheeseesi?
- äiti ja isä
- äiti ja isäpuoli
- isä ja äitipuoli
- vain äiti
- vain isä
- avo/aviomies tai -vaimo
- joku muu huoltaja
8. Mikä on vanhempiesi tai muun huoltajasi pää-ammatti, -toimi tai -toiminta? MERKITSE AMMATTI MAHDOLLISIMMAN TARKASTI. (Esim. myyntijohtaja, poliisi, lähihoitaja, puutarhayrittäjä.) Eläkkeellä olevalle myös entinen ammatti.
- isä _____
- äiti _____

9. Mikä on äitisi ja isäsi nykyinen työtilanne?

	Isä	Äiti
Työssä kodin ulkopuolella	☐	☐
Työssä kotona	☐	☐
Työtön tai pakkolomalla	☐	☐
Eläkkeellä tai pitkäaikaisella sairauslomalla	☐	☐

10. Minkälainen koulutus vanhemmillasi on (merkitse korkein koulutus)?

	Isä	Äiti
Kansakoulu tai peruskoulu, ei muuta	☐	☐
Kansa- tai peruskoulu ja ammattikoulutus (ammattikoulu, kursseja tms.)	☐	☐
Keskikoulu (ja ammatillisia opistoja tms.)	☐	☐
Ylioppilastutkinto (ja ammatillisia opistoja tms.)	☐	☐
Korkeakoulu- tai yliopistotutkinto (maisteri, diplom i-insinööri tms.)	☐	☐

TERVEYS

11. Onko seuraavien tuotteiden käyttäminen mielestäsi terveydelle haitallista?

	On	Vaikea sanoa	Ei
Savukkeet	☐	☐	☐
Nuuska	☐	☐	☐
Vesipiippu	☐	☐	☐
Sähkösavuke	☐	☐	☐

12. Kuinka monta tuntia keskimäärin päivässä olet tupakansavuisissa tiloissa?

- en yleensä lainkaan
- alle tunnin
- 1 - 5 tuntia
- yli 5 tuntia

13. Mitä mieltä olet terveydentilastasi?

Onko se tällä hetkellä

- erittäin hyvä
 melko hyvä
 keskinkertainen
 melko huono
 erittäin huono

14. Onko Sinulla viimeksi kuluneen PUOLEN VUODEN aikana ollut selkä-, niska- tai hartiakipuja?

	Harvoin tai ei lainkaan	Noin kerran kuussa	Noin kerran viikossa	Lähes joka päivä
Selän alaosan kipuja	☐	☐	☐	☐
Niska- tai hartiakipuja	☐	☐	☐	☐

15. Onko Sinulla viimeksi kuluneen PUOLEN VUODEN aikana ollut jotakin seuraavista oireista ja kuinka usein? Rastita sopivin vaihtoehto joka riviltä.

	Harvoin tai ei lainkaan	Noin kerran kuussa	Noin kerran viikossa	Lähes joka päivä
Vatsakipu	☐	☐	☐	☐
Jännittyneisyyttä tai hermostuneisuutta	☐	☐	☐	☐
Ärtynoisyyttä tai kiukunpurkauksia	☐	☐	☐	☐
Vaikeuksia päästä uneen tai heräilemistä öisin	☐	☐	☐	☐
Päänsärkyä	☐	☐	☐	☐
Käsen vapinaa	☐	☐	☐	☐
Väsymystä tai heikotusta	☐	☐	☐	☐
Huimauksen tunnetta	☐	☐	☐	☐

KOTISI JA TUPAKOINTI

16. Onko isäsi Sinun elinaikanasi

	Ei koskaan	On lopettanut	Kyllä, nykyisin	Ei isää tai en tiedä
tupakoinut	☐	☐	☐	☐
käyttänyt sähkösavukkeita	☐	☐	☐	☐
nuuskannut	☐	☐	☐	☐

17. Onko äitisi Sinun elinaikanasi

	Ei koskaan	On lopettanut	Kyllä, nykyisin	Ei äitiä tai en tiedä
tupakoinut	☐	☐	☐	☐
käyttänyt sähkösavukkeita	☐	☐	☐	☐
nuuskannut	☐	☐	☐	☐

18. Saako kotisi sisätiloissa tupakoida?

- kukaan ei saa tupakoida
 tupakointi on sallittu vain joissakin paikoissa tai joskus
 kotonani saa tupakoida vapaasti
 en osaa sanoa

19. Saako kotisi sisätiloissa käyttää sähkösavukkeita?

- kukaan ei saa käyttää
 saa käyttää vain joissakin paikoissa tai joskus
 sähkösavukkeita saa käyttää vapaasti
 en osaa sanoa

20. Saako kotisi parvekkeella tupakoida?

- kukaan ei saa tupakoida
 tupakointi on sallittu silloin tällöin
 saa tupakoida vapaasti
 kotonani ei ole parveketta
 en osaa sanoa

21. Saako perheesi autossa tai autoissa tupakoida?

- kukaan ei saa tupakoida
 tupakointi on sallittu silloin tällöin
 saa tupakoida vapaasti
 perheelläni ei ole autoa
 en osaa sanoa

TUPAKOINTI

22. Oletko koskaan polttanut (kokeillut) tupakkaa?

- en (voit siirtyä kysymykseen 28)
 olen

23. Kuinka monta savuketta, piipullista ja sikaria olet polttanut yhteensä tähän mennessä?

- en yhtään (voit siirtyä kysymykseen 28)
 vain yhden
 noin 2 - 50
 yli 50

24. Milloin olet viimeksi polttanut savukkeen, sikarin tai piipullisen?

- eilen tai tänään
 2 - 4 päivää sitten
 noin viikko sitten
 noin 2 viikkoa - 2 kuukautta sitten
 noin 2 kuukautta - puoli vuotta sitten
 yli puoli vuotta sitten
 (voit siirtyä kysymykseen 28)

25. Mikä seuravista vaihtoehdoista kuvaa parhaiten NYKYISTÄ TUPAKOINTIASI?

- tupakoin kerran päivässä tai useammin
 tupakoin kerran viikossa tai useammin, en kuitenkaan päivittäin
 tupakoin harvemmin kuin kerran viikossa
 olen lakossa tai lopettanut tupakoinnin
 en tupakoi

26. Kuinka paljon poltat nykyisin tai poltit ennen lakkoo PÄIVÄSSÄ? Vastaa jokaiseen kohtaan.

Tehdasvalmisteisia savukkeita

_____ kpl päivässä

Itsekäärityjä savukkeita

_____ kpl päivässä

Sikareita tai piippua

_____ kertaa päivässä

27. Oletko ostanut viimeisen KUUKAUDEN aikana itsellesi tupakkaa?

- en
 olen ostanut, mistä?

- Kaupasta
 Kioskista
 Kavereilta
 Huoltoasemalta
 Baarista
 Automaatista
 Ruotsin tai Viron matkoilta
 Venäjältä
 Katukaupasta
 Internetistä
 Muualta, mistä?

KAIKKI VASTAAVAT

28. Oletko ostanut VIIME KUUKAUDEN aikana kavereillesi seuraavia tuotteita?

	En	Kerran	Useita kertoja
Savukkeita	☐	☐	☐
Nuuskaa	☐	☐	☐
Sähkösavukkeita	☐	☐	☐

29. Oletko nähnyt seuravia tuotteita esillä VIIME KUUKAUDEN aikana kotisi, koulusi tai työpaikkasi lähellä seuravissa paikoissa?

	Olen	En	En yleensä käy
<u>Tupakkaa</u>			
Kaupat	☐	☐	☐
Kioskit	☐	☐	☐
Huoltoasemat	☐	☐	☐
<u>Sähkösavukkeita</u>			
Kaupat	☐	☐	☐
Kioskit	☐	☐	☐
Huoltoasemat	☐	☐	☐

NUUSKA, VESIPIIPPU JA SÄHKÖSAVUKKEET

30. Oletko koskaan kokeillut nuuskaamista?

- en ole kokeillut
 olen kokeillut kerran
 olen nuuskannut 2 - 50 kertaa
 olen nuuskannut yli 50 kertaa

31. Nuuskaatko nykyisin?

- en lainkaan
 silloin tällöin
 kerran päivässä tai useammin

32. Jos olet käyttänyt nuuskaa, mistä hankit sitä?

---

33. Oletko koskaan kokeillut vesipiippua?

- en tiedä, mikä se on
 en
 olen kokeillut kerran pari
 olen käyttänyt korkeintaan 20 kertaa
 olen käyttänyt yli 20 kertaa

34. Jos olet käyttänyt vesipiippua, mitä poltit siinä?

- maustettua tupakkaseosta (sisältää nikotiinia)
 maustettua yrttiseosta (ei yleensä sisällä nikotiinia)
 en tiedä
 muuta, mitä?

---

35. Oletko koskaan kokeillut sähkösavukkeita?

- en tiedä, mitä ne ovat
 en
 olen kokeillut kerran pari
 olen käyttänyt korkeintaan 20 kertaa
 olen käyttänyt yli 20 kertaa

36. Mikä seuraavista vaihtoehdoista kuvaa parhaiten NYKYISTÄ SÄHKÖSAVUKKEIDEN KÄYTTÖÄSI?

- en käytä sähkösavukkeita
 käytän sähkösavukkeita harvemmin kuin kerran viikossa
 käytän sähkösavukkeita kerran viikossa tai useammin, en kuitenkaan päivittäin
 käytän sähkösavukkeita kerran päivässä tai useammin

37. Jos olet käyttänyt sähkösavukkeita, mitä ne sisälsivät?

- nikotiinipitoista nestettä
 nikotiinitonta nestettä
 en tiedä
 muuta, mitä?

---

38. Mitkä olivat tärkeimmät syyt, miksi kokeilit sähkösavuketta tai aloitit niiden käytön?

- halusin kokeilla jotain uutta
 halusin lopettaa tupakoinnin
 kaverini alkoivat käyttää niitä
 niitä on helppo hankkia
 muu, mikä?

---

39. Jos olet käyttänyt sähkösavukkeita, mistä hankit ne?

---

40. Oletko nähnyt VIIME KUUKAUDEN aikana sähkösavukemainoksia Suomessa?

- en
 olen, missä?

RAHAPELAAMINEN

Rahapelaamisella tarkoitetaan pelaamista, jossa voitto tai tappio on rahaa. Rahapelejä ovat mm. rahapeliautomaatit, (esim. hedelmäpeli), Lotto, Keno, raaputusarvat, vedonlyöntipelit ja internetin rahapelit. Rahapelaamista EI OLE virtuaalirahan käyttöä tai osallistuminen maksuttomiin kilpailuihin.

41. Oletko viimeisen PUOLEN VUODEN aikana pelannut rahapelejä?

- en
- kyllä, päivittäin tai lähes päivittäin
- kerran pari viikossa
- muutaman kerran kuukaudessa
- harvemmin

42. Oletko viimeisen PUOLEN VUODEN aikana pelannut RAHAPELIAUTOMAATILLA (esim. hedelmäpelejä)?

- en
- olen, missä?
- Kaupat
- Kioskit
- Huoltoasemat
- Ravintolat, kahvilat
- Ruotsin tai Viron laivat
- Muualla, missä?

43. Onko rahapelipaikan henkilökunta kysynyt ikääsi tai kieltänyt Sinua pelaamasta rahapelejä viimeisen PUOLEN VUODEN aikana?

- kyllä
- ei
- en ole yrittänyt pelata

44. Kuinka paljon keskimäärin käytät rahaa pelaamiseen VIIKOSSA?

- en yhtään
- noin _____ euroa

45. Onko rahapelaaminen aiheuttanut Sinulle viimeisen PUOLEN VUODEN aikana seuraavia haittoja ja kuinka usein? Vastaa joka kohtaan.

	Harvoin tai ei lainkaan	Noin kerran kuussa	Noin kerran viikossa	Lähes joka päivä
Riitaa vanhempien kanssa	☐	☐	☐	☐
Riitaa ystävien kanssa	☐	☐	☐	☐
Vuorokausirytmien häiriintyminen	☐	☐	☐	☐
Koulutehtävien tai työn häiriintyminen	☐	☐	☐	☐
Syällisyyttä tai häpeän tunnetta	☐	☐	☐	☐
Olen pinnannut tai lintsannut koulusta tai töistä	☐	☐	☐	☐
En ole pystynyt maksamaan palvelkojani	☐	☐	☐	☐
Olen varastanut rahaa pelaamiseen	☐	☐	☐	☐
Muuta haittaa, mitä?	☐	☐	☐	☐

MITÄ MIELTÄ OLET SEURAAVISTA VÄITTÄMISTÄ?

46.	Ehdottomasti samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Vaikea sanoa	Hieman eri mieltä	Ehdottomasti eri mieltä
Vuonna 2030 juuri kukaan ei tupakoi Suomessa.	☐	☐	☐	☐	☐
Tupakointi on jokaisen oma asia.	☐	☐	☐	☐	☐
Tupakointi on luusereiden puuhaa.	☐	☐	☐	☐	☐
Nuuskaaminen on jokaisen oma asia.	☐	☐	☐	☐	☐
Nuuskaaminen on luusereiden puuhaa.	☐	☐	☐	☐	☐
Sähkösavukkeiden käyttö on jokaisen oma asia.	☐	☐	☐	☐	☐
Sähkösavukkeiden käyttö on luusereiden puuhaa.	☐	☐	☐	☐	☐

ALKOHOOLI

47. Kuinka usein kaiken kaikkiaan käytät alkoholia?
Koeta ottaa mukaan myös ne kerrat, jolloin nautit hyvin pieniä määriä alkoholia, vaikkapa vain puoli pulloa keskiolutta tai tilkan viiniä.

- päivittäin
 pari kertaa viikossa
 kerran viikossa
 pari kertaa kuukaudessa
 noin kerran kuukaudessa
 noin kerran parissa kuukaudessa
 3 - 4 kertaa vuodessa
 kerran vuodessa tai harvemmin
 en käytä alkoholijuomia

48. Entä kuinka usein käytät alkoholia TOSI HUMALAAAN asti?

- kerran viikossa tai useammin
 noin 1 - 2 kertaa kuukaudessa
 harvemmin
 en koskaan

49. Kun joit viimeksi jotakin alkoholijuomaa, mistä sait sen?

- Hankin itse
 Vanhemmat tarjosivat
 Kaveri tai tuttava tarjosi
 Joku muu tarjosi
 Join ravintolassa
 Join baarissa tai kahvilassa

50. Jos hankit juoman itse, millä tavalla?

- Ostin itse Alkosta
 Joku muu osti minulle Alkosta
 Ostin itse kaupasta
 Joku muu osti minulle kaupasta
 Kotoa
 Muualta, mistä?

51. Muistele viimeistä juomakertaasi ja kuvaa omin sanoin mahdollisimman tarkkaan MITÄ JOIT ja KUINKA PALJON? (Jos joit yhdessä ystävien kanssa, kerro paljonko Sinä itse joit.)

---

52. Oletko nähnyt viime kuukauden aikana alkoholi-juomia koskevia mainoksia Suomessa jossakin seuraavista paikoista? Vastaa jokaiseen kohtaan.

	Olen	En ole
Aikakauslehdessä	☐	☐
Sanomalehdessä	☐	☐
Televisiossa	☐	☐
Internetissä	☐	☐
Muualla, missä?	☐	☐

KYSYMYKSIÄ TYTÖILLE

53. Käytätkö nykyisin ehkäisypillereitä?

- en
 kyllä

54. Käytätkö nykyisin jotain muuta hormoniehkäisyä?

- en
 kyllä käytän, mitä?
 ehkäisyrengasta
 ehkäisylaastaria
 muuta, mitä?

55. Oletko käyttänyt jälkiehkäisyä?

- en tiedä, mitä jälkiehkäisy on
 en ole käyttänyt
 kyllä olen, montako kertaa yhteensä?
 kerran
 2 kertaa
 3 kertaa tai useammin

Kiitämme vastauksistasi!

Lähteet

1. Kinnunen JM, Pere L, Lindfors P, Ollila H, Rimpelä A. Nuorten terveystapatutkimus 2015. Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö 1977–2015. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2015:31. Helsinki 2015.
2. Kouluterveyskyselyn tulokset. Päihteet ja riippuvuudet. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) 2015. URL: <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely/tulokset/tulokset-aiheittain/paihteet-ja-riippuvuudet> (viitattu 14.6.2017)
3. Raitasalo K, Huhtanen P, Miekkala M. Nuorten päihteiden käyttö Suomessa 1995–2015. ESPAD-tutkimusten tulokset. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 19/2015. Helsinki 2015.
4. Englund A (red.). Skolelevers drogvapor 2016. Centralförbundet för alcohol- och narkotikaupplysning (CAN). Rapport nr 161. Stockholm 2016.
5. The ESPAD Group. 2015 ESPAD Report. Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs. Luxembourg 2016.
6. Kann L, McManus T, Harris WA, et al. Youth risk behavior surveillance – United States, 2015. MMWR Surveill Summ 2016;65(No. SS-6):1–174. U.S. Department of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention (CDC). Atlanta 2016.
7. Youth Smoking Survey (YSS) 2012–2013. Summary of results. Propel Centre for Population Health Impact. Health Canada, 2014. URL: <https://www.canada.ca/en/health-canada/services/publications/healthy-living/summary-results-youth-smoking-survey-2012-2013.html> (viitattu 14.6.2017)
8. Maziak W, Taleb ZB, Bahelah R, Islam F, Jaber R, Auf R, Salloum RG. The global epidemiology of waterpipe smoking. Tob Control 2015, 24:i3–i12.
9. Pepper JK, Brewer NT. Electronic nicotine delivery system (electronic cigarette) awareness, use, reactions and beliefs: a systematic review. Tob Control 2014, 23:375–384.
10. Tupakkalaki. 549/2016. Muutos 1.1.2017. URL: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20160549> (viitattu 14.6.2017)
11. Syrjäytymistä, köyhyyttä ja terveysongelmia vähentävä poikkihallinnollinen toimenpideohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriö. URL: http://www.stm.fi/vireilla/kehittamisohjelmat_ja_hankkeet/syrjaytymisen_ekaisy (viitattu 14.6.2017)
12. Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä. 523/2015. URL: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150523> (viitattu 14.6.2017)
13. Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma. Alkoholi-, huume- ja rahapelihaittojen sekä tupakoinnin vähentäminen. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2015:19. Helsinki 2015.
14. Arpajaislaki. 1047/2001. Muutos 1.10.2010. URL: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20011047> (viitattu 14.6.2017)

15. Salonen A, Raisamo S. Suomalaisten rahapelaaminen 2015. Rahapelaaminen, rahapeliongelmat ja rahapelaamiseen liittyvät asenteet ja mielipiteet 15–74-vuotiailla. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 16 /2015. Helsinki 2015.
16. Raisamo S, Warpenius K, Rimpelä A. Changes in minors' gambling on slot machines in Finland after the raising of the minimum legal gambling age from 15 to 18 years: A repeated cross-sectional study. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs* 2015, 32:6:579–590.
17. Alkoholilaki. Muutos 28.2.2014. URL: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19941143> (viitattu 19.6.2017)
18. Alkoholilain kokonaisuudistus. URL: <http://stm.fi/alkoholilain-kokonaisuudistus> (viitattu 19.6.2017)
19. Rimpelä A, Rainio S, Pere L, Lintonen T, Rimpelä M. Tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö 1977–2005. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2005:23. Helsinki 2005.
20. Salminen P, Fonselius R, Ollila E. Uusi tupakkalaki tuli – miten kävi nuuskan maahantuonnin. *Yhteiskuntapolitiikka* 2017;82(1):66–75.
21. Kinnunen JM, Ollila H, El-Amin S, Pere L, Lindfors P, Rimpelä A. Awareness and determinants of electronic cigarette use among Finnish adolescents in 2013: a population-based study. *Tob Control* 2014, Published Online First: May 14, 2014. doi:10.1136/tobaccocontrol-2013-051512
22. Maziak W, Taleb ZB, Bahelah R, Islam F, Jaber R, Auf R, Salloum RG. The global epidemiology of waterpipe smoking. *Tob Control* 2015, 24:i3–i12
23. Rimpelä A, Rainio S. The effectiveness of tobacco sales ban to minors – The case of Finland. *Tob Control* 2004, 13:167–174.
24. Rainio S, Rimpelä A. Home-based sourcing of tobacco among adolescents. *Prev Med* 2009, 28:378–382.
25. Rainio S. Familial influences on adolescence smoking - parental smoking, home smoking ban and home-based sourcing of tobacco. Väitöskirja. *Acta Universitatis Tampereensis*; 1388. Tampere University Press, Tampere 2009.
26. Pennanen M, Vartiainen E, Haukkala A. The role of family factors and school achievement in the progression of adolescents to regular smoking. *Health Educ Res* 2012, 27(1):57–68.
27. Kouluterveyskyselyn tulokset 2015. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), 2015. URL: <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely/tulokset> (viitattu 21.6.2017)
28. Lintonen T, Mäkelä P, Härkönen J, Raitasalo K. Tulevat sukupolvet eivät ole raitistumassa. *Yhteiskuntapolitiikka* 2015, 80(1):46–53.
29. Raitasalo K, Simonen J. Alaikäiset juovat entistä vähemmän, mutta nuorten aikuisten juominen lisääntyy. *Yhteiskuntapolitiikka* 2011, 76(1):17–29.
30. Lyons A, McCreanor T, Goodwin I, Barnes H (eds.) *Youth Drinking Cultures in a Digital World. Alcohol, Social Media and Cultures of Intoxication*. London: Routledge, 2017.
31. Fors R, Heimala H, Kejonen A, Pitkänen M, Strand T, Tamminen I, Tenkanen T. Yhteistä ponnistelua alkoholihaittojen ehkäisemiseksi ja vähentämi-

- seksi. Alkoholiohjelman työsuunnitelma vuosille 2012–2015. Raportteja 73/2012. THL 2012.
32. Karlson T, Raitasalo K, Holmila M. Alaikäisten alkoholihankintojen sietämätön helppous. Kirjassa Tigerstedt C (toim.) Nuoret ja alkoholi. Helsinki: Nuorisotutkimusseura 2007.
  33. Binde P. What are the most harmful forms of gambling? Analyzing problem gambling prevalence surveys. CEFOS Working Paper 12, 2011.